

A Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetségének, valamint a Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezetének közös lapja

**DEBRECENI AGGODALMAK: A FENNTARTÓKNÁL  
TÚNNEK EL A ZENEKARI TÁMOGATÁSOK**



**JÖVŐRE TELJES LESZ A WAGNER-REPERTOÁR A MÜPÁBAN**

**KÖZÖNSÉG-UTÁNPÓTLÁS: NEM LEHET  
ROSSZUL ÖSSZEVÁLOGATOTT PROGRAMMAL  
FIATALOKAT MEGRAGADNI**



Fotó: MÜPA – Pozsony János

Adams  
Alexander  
Alphasax  
Amati  
Bach  
Bags  
Berg Larsen  
BG  
Blackburn  
Borgani  
Buffet Crampon  
B&S  
Cannonball  
Charles Bay  
Cherub  
Conn  
Courtois  
Denis Wick  
Dotzauer  
E. Schmid  
Eastman  
Edwards  
Fontaine  
Francois Louis  
Getzen  
Hammig  
Hardcase  
Holton  
Hoyer  
Jody Jazz  
Jupiter  
Keilwerth  
King  
König & Meyer  
Kromat  
Lebayle  
Leblanc  
Lorée  
Ludwig  
Majestic  
Manhasset  
Marca  
Marigaux  
Mateki  
Melton  
Miyazawa  
Morizono  
Muramatsu  
Musser  
Neotech  
P. Mauriat  
Paiste  
Pearl  
Powell  
Premier  
Rico  
Rigotti  
Roy Benson  
Rudolf Meinl  
Sankyo  
Schagerl  
Schneider  
Schreiber  
Seiko  
Selmer  
Sonaré  
Steuer  
Straubinger  
Studio 49  
Trevor J. James  
Vandoren  
VMI  
Wilde + Spieth  
Wittner  
Yamaha  
Yanagisawa

20 ÉV

TISZTA HANG

20 ÉVES A FON-TRADE MUSIC,  
30 ÉVES A CSIDER HANGSZERÉSZMŰHELY



[www.fontrademusic.hu](http://www.fontrademusic.hu)

1081 Budapest, Kiss József utca 14., Telefon: 1 210 2790, 30 488 6622

**FON**  
TRADE MUSIC

## KALENDÁRIUM

4

## ZENEI KÖZÉLETÜNK

**Richard Strauss Magyarországon**

*Interjú Kocsis Zoltánnal a 150 éve született zeneszerző magyarországi recepciójáról*

A zenei világ 2014. június 11-én ünnepelte Richard Strauss születésének 150. évfordulóját. Kocsis Zoltán a Nemzeti Filharmonikusok élén azonban évfordulótól függetlenül évek óta következetesen műsorra tűzi a zeneszerző Magyarországon ritkán hallható, vagy még be nem mutatott alkotásait, többek között számos operát. Ennek az általa szerényen csak „adósságtörlesztésnek” nevezett nagy horderejű vállalkozásnak a szellemi indítékairól kérdeztük. (K.R.)

5

## TISZTELETJEGGYEL

**No, meg te!**

Bartók szerint a verseny lovaknak való, nem művészeknek. Ám engedjük meg, fiatal művészeknek talán jót tesz, ha megmérjük magukat hazai, vagy külföldi versenyeken. De hogy hivatásos szimfonikus zenekarok között helyezési sorrendet alakítson ki bárki, azt ugyanúgy kikérem magamnak, mint az „itt a piros, hol a piros”, nevű szimpla átverést. Vagy a madárbél-jóslatot... (P.T.)

7

**Koszorúzási ünnepségen emlékeztek Ferencsik Jánosra**

A vezénylete alatt zenélő muzsikusok részéről Friedrich Ádám emlékezett meg Ferencsik Jánosról.

8

## DEBRECEN

**Debreceni aggodalmak és remények**

Az utóbbi években egyre többen kíváncsiak a Kodály Filharmonia koncertjeire, s a nemzeti együttesek körébe tartozó társulatok izgalmas előadásokkal várják a publikumot. Egyelőre azonban úgy tűnik, a következő szezonat alacsonyabb büdzséből kell kigazdálkodniuk, ráadásul a zeneművészek elvándorlását is „eredményezheti” az, hogy immár sokkal vonzóbb a pedagógusi pálya... (R.Zs.)

9

## MÜPA

**Jövőre teljes lesz a Wagner-repertoár a Műpában**

*Fischer Ádám Ringről, Rádiózenekarról, memoárról*

A Tetralógia és a két évvel ezelőtt bemutatott Tannhäuser került színre a Budapesti Wagner-napok idei sorozatában. A Művészetek Palotája júniusban már kilencedik alkalommal várta a világ minden pontjáról érkező zenedráma-rajongókat. (R.Zs.)

11

## MÁV SZIMFONIKUSOK

**Nem harcolok, hanem együtt élek a hangszerrel!**

Egy igazi legendát nyert meg közös muzsikálásra a MÁV Szimfonikus Zenekar, hiszen május végi koncertjükön Mehanem Pressler zongorázott. A hangverseny nagy tetszést aratott a Művészetek Palotájában, s ebben jelentős szerepet játszott a különleges pianista, akinek karrierjét Ormándy Jenő indította el a tengerentúlon. (R.Zs.)

14

## PEARLE

**A Pearle társelnöke: Kovács Géza**

A nemzetközi előadó-művészeti munkáltatók legjelentősebb európai szervezete, ismert nemzetközi rövidítéssel: Pearle legutóbbi ülésén, Helsinkiben Rolf Bolwint, a Német Zenekari és Színházi Egyesület ügyvezetőjét választotta meg elnökévé, a társ-, illetve alelnöki tisztre pedig Kovács Gézát, a Nemzeti Filharmonikus Zenekar, Énekkar és Kottatár főigazgatóját, a Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetsége elnökét kérték fel. (A.M.)

15

## FERTŐD

**Vigasságok a fertői kastélyban, klasszikus és jazz ritmusban**  
Esterházy „Fényes” Miklósnak érezhette magát az, aki május 30-án ellátogatott a fertői kastélyba, hiszen a Marionettszínházban olyan Haydn-darabok hangzottak fel, amelyeket a zeneszerző a pompa-kedvelő herceg neve napjára, hazatérésének tiszteletére vagy udvari ünnepségre komponált. A négy és fél hónapon keresztül tartó sorozatot, a nyár leghosszabb zenei fesztiválját L. Simon László, a Budai Várnegyed, a Fertői Esterházy-Kastély és a Kúria Megújításáért felelős kormánybiztos nyitotta meg. (R.Zs.)

17

## SZAKSZERVEZET

**Törvények, díjak, bérek, jogok, harcok**

A Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezete 2014. április 23-án tartotta tisztújító küldöttértekezletét, amelyen az elmúlt öt esztendőről szóló beszámolók hangzottak el, és meghatározták a következő időszakra szólóan az érdekvédelmi szervezet céljait. Egyik

31

fontos teendőjük a következő időszakban, hogy kezdeményezzenek egy olyan szabályozást, amelynek alapján a fenntartóknak ne legyen lehetősége arra, hogy a támogatásukat a központi költségvetési támogatás növekedésével egyidejűleg csökkentsék... (R.Zs.)

20

## KRITIKA

Hangversenykritika a Győri Filharmonikus Zenekar, az Óbudai Danubia Zenekar, a Nemzeti Filharmonikusok és a MÁV Szimfonikus Zenekar koncertjeiről.

22

(Csengery Kristóf; Fittler Katalin)

## ZENETÖRTÉNET

**Czinka Panna Balladája**

2014 áprilisában nyílt meg a látogatók előtt hazánk egyik legnagyobb főúri kastélya, az 1716–1730 között épült, és nemrégiben újjászületett edelényi kastély. Edelény Miskolctól északra, mintegy 25 kilométer távolságra van. A kastély faliképei a múlt titkait őrzik. Amikor ott jártunk, ezeknek a titkoknak eredtünk a nyomába... (Közreadja Rakos Miklós)

25

(Közreadja Rakos Miklós)

## MŰHELY

## KÖZÖNSÉG-UTÁNPÓTLÁS, OKTATÁS

**Kulcsot kell adni a fiatalok kezébe**

*Hollerung Gábor az iskolai énektanításról, a zeneoktatásról és az élményadásról*

A közoktatás, a zeneoktatás és a hangversenyélet diszfunkciói vezetnek oda, hogy ma a társadalmi és gazdasági életben meghatározó szerepet betöltő fiatal- és középgeneráció életében egyáltalán nincs jelen a zene. Az iskolai énekkórákról nyomasztó élményeket őriznek, nem látják, nem érzik ennek a területnek a jelentőségét. Ha nem akarjuk azt, hogy újabb és újabb generációk nőjenek fel ebben a szellemben, akkor ideje lenne végre mindezen változtatni, és az oktatást, a koncerteket „élményt-adóbbá” változtatni.

32

**Az elhanyagolt generáció**

*Nincs a 30 és 49 év közötti korosztálynak szóló kínálat?*

A zenekarok, koncerttermek és zeneszínházak marketingesei napjainkban fokozott figyelmet fordítanak a gyermekekre, fiatalokra és az 50 feletti korosztályra. Ez rendjén is van, hiszen előbbieket jelentik a jövő potenciális közönségét, míg utóbbiak alkotják a jelen hallgatóságát. Figyelmen kívül hagyják azonban azt a 30 és 49 év közötti, gazdaságilag erős réteget, amely mind a jelen, mind a jövő közönségként is figyelemre tarthatna számot. Miért nem foglalkozik senki a „köztes generációval”? (Anne Müller – Das Orchester)

35

**A középkorúak**

*Mit mond a közönségkutatás a 30 és 49 év közötti hallgatóságról?*

A közönségkutatás eddig nem fordított különösebb figyelmet a 30 és 49 év közötti korosztályra. A kutatások középpontjában általában a náluk idősebb, illetve fiatalabb koncertlátogatók álltak. Éppen ezért a „középkorúakról” kevés mérvadónak mondható információ áll rendelkezésre. (Anne Müller – Das Orchester)

36

**Ha bekopog hozzám Johann Sebastian Bach, egy kedves kisfiú...**

Beszélgetés a zeneiskolai zenekari oktatásról Ember Csabával, a ballagárgyarmati Rózsavölgyi Márk Művészeti Iskola igazgatójával, a Magyar Zeneiskolák és Művészeti Iskolák Szövetségének elnökével.

38

(Csengery Kristóf)

**Dr. Vigh Andrea a megújult zenei tanárképzésről, a mindennapi éneklésről, a XXI. századi módszerekről**

Néhány esztendő alatt sikerült jelentős eredményt elérnie a Zeneakadémia tavaly kinevezett rektorának, hiszen dr. Vigh Andrea összefogta a zenei felsőoktatás valamennyi intézményét, és egységes fellépésüknek köszönhetően jelentősen megújult a zenei tanárképzés. (R.Zs. – Parlando)

41

## PRÓBAJÁTÉKOK

31

**A MISKOLCI SZIMFONIKUS ZENEKARNÁL** a 2013 júliusában megválasztott Horváth Ádám ügyvezetői munkaszerződése közös megegyezéssel megszűnt, ezért újra vezetőt keresnek az együttes élére. Kiss Gábor, a kultúráért felelős alpolgármester nyilatkozatban jelezte, hogy a városvezetés korábban egyértelműen megfogalmazta az elvárásait Horváth Ádámmal szemben. Az országosan elismert zenekar szakmai munkájának továbbfejlesztése, a miskolciak igényeihez illeszkedő bérletek kidolgozása, teltház hangversenyek szervezése, és a nyugodt, inspiráló művészi munka biztosítása szerepelt a célok között, „az ügyvezető igazgatónak a pályázatban megfogalmazott koncepcióját aprópénzre kellett volna váltani”. „A zenekar körül kialakult feszültség azt a meggyőződést erősítették, hogy a városvezetés nem tud azonosulni az ügyvezetés gyakorlatával. Az egyik utolsó mozzanat az volt, hogy a Horváth Ádám által művészeti vezetőnek felkért – a zenekar nagy többségének támogatását is élvező – Hamar Zsolt visszalépett a szerződéskötés előtt. A nemzetközileg is elismert karmester és a menedzsmenst ugyanis nem tudta kialakítani a megfelelő együttműködést.” A város közgyűlése átmenetileg megbízta Szászné Pónuzs Krisztinát az együttes vezetésével és rendelkezett az új ügyvezetői pályázat kiírásáról. Az átmeneti időszakban Gál Tamás vállalta el a zenekar művészeti irányítását. A város kulturális vezetése a szimfonikusok menedzsmenstjének élére ügyvezetőként a Miskolci Operafesztiválnál és a zenekarnál tapasztalatokat szerzett helyi szakembert kíván megbízni. Felkérték a zenekar korábbi időszakában vezető szerepet játszó Sir Lászlót és a város zenei életének további meghatározó személyiségeit, hogy szakmailag támogassák és segítsék a zenekar jövőképeinek újrahangolását.

**A GYŐRI FILHARMONIKUS ZENEKAR** a nagyközönség és az elmélyült rajongók számára is vonzó, zenei unikumokat kínáló programmal készül a jövő évadra. Mások mellett José Cura, Kocsis Zoltán, Kobajasi Kenicsiro, Ránki Dezső és Rost Andrea lép fel az együttesrel. A győri filharmonikusok különleges zenei kirándulásra is invitálják a Nikisch Arturról elnevezett „zászlóshajó” bérletük egyik eseményeként a közönséget: 2015 áprilisában az osztrák fővárosban, a Musikverein Aranytermében adnak koncertet, amely a minden évben világszerte közvetített bécsi újévi hangverseny helyszíne.

Október 7-én Claudio Cohen brazil karnagy vezényletével Dvořák, Janáček és Shumann műveiből válogat a győri zenekar. December 3-án Várjon Dénes zongoraművész ad elő Chopin-, Haydn- és Schubert-műveket. A január 9-i KOCSIS+NFZ+KOCSIS egy generációs hangverseny lesz, hiszen a kétszeres Kossuth-díjas Kocsis Zoltán úgy vezényli Győrben a Nemzeti Filharmonikus Zenekart, hogy a koncerten zongorán közreműködik Krisztián fia is. A sorozat záró fellépésén Kobajasi Kenicsiro vezényli az együttest. A Richter János-bérlet előadásainak egyikén Ránki Dezső Haydn-, Mozart- és Schubert-darabokkal lép fel, egy másikon pedig a belga származású Jean-Pierre Faber karnagy vezényli Rossini Sevillai borbélyát, februárban pedig Kocsis Zoltán vezényletével adja elő a győri zenekar Bruckner VIII. (c-moll) szimfóniáját. Május 3-án José Cura argentin tenor lép fel az együttesrel, az esten közreműködik Rost Andrea is. Az előadás további különlegessége, hogy ez lesz az első nagyszabású kulturális rendezvény a most épülő győri multifunkcionális csarnokban.

A zenekar vezetői jelezték: a csaknem tucatnyi bérletsorozat közül a Varga Tiborról elnevezett ismét a könnyebb műfaj kedvelőit célozza meg, ennek részeként január 23-án Dolhai Attila népszerű opera- és operettmelódiákat ad elő az együttesrel, majd egy másik koncerten Héja Domokos vezényletével Kodály-, Reményi- és Richard Strauss-dallamok csendülnek fel.

**A KELEMEN KVARTETT** nyerte a rangos olaszországi Paolo Borciani vonósnégyes-versenyt. A megmérettetés a világ legkomolyabb kvartett-versenyének számít a Melbourne-i Nemzetközi Vonósnégyes Verseny mellett, amelyen 2011-ben ezüstérmet nyert a Kelemen Kvartett. Ugyanebben az évben jártak már a Paolo Borciani versenyen is, akkor azonban nem osztották ki a főbb díjakat.

**HÁROMOLDALÚ** intézményi keretmegállapodást írt alá a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem, a Magyar Állami Operaház és a Művészetek Palotája (Müpa). Megállapodásukkal az aláírók egy folyamatában már jól működő szakmai együttműködésnek adnak olyan hosszú távú formát, amely további szervezet létrehozását és ennek finanszírozására újabb állami források bevonását nem igényli. Az intézmények – egymás szuverenitásának tiszteletben tartása mellett - kiemelt célnak tekintik a zenei élet fejlesztését és a tehetséggondozást. Programtervezési kérdésekben közép- és hosszútávon egyeztetnek, figyelembe véve egymás egyedi profilját, a sajátos hangsúlyok és képességek megtartásával szerkesztik műsorukat, hangolják össze kínálatukat. Támogatják egymást a magyar zenei élet nemzetközi bemutatásában, hazai és nemzetközi koprodukciónak hoznak létre, valamint általános szakmai témákban közös álláspontot alakítanak ki. A szakmai együttműködés másik fontos közös ügye a kulturális turizmus fokozottan vonzó célpontjává tenni Budapestet és Magyarországot.

**A BUDAPESTI OPERAHÁZ** egyedülálló módon tisztelgett a 150 éve született Richard Strauss előtt. A tematikus Májusünnep sorozatot idén a Strauss-évfordulónak szentelték. A szerző hat nagyoperáját tűzték műsorra, köztük Az árnyék nélküli asszonyt, amely Halász Péter főzeneigazgató vezényletével először hangzott fel Magyarországon.

**ISMÉT MEGNYITOTTA KAPUIT** a miskolci Bartók+ fesztivál, amelyen opera-ősbemutató is várja a közönséget.

A 2001-ben életre hívott rendezvényen, amely a világ egyik legnagyobb Bartók-fesztiváljává nőtte ki magát, a klasszikus Bartók-repertoár mellett gyermekprogramok, kórusestek, irodalmi, képzőművészeti bemutatók és könnyűzenei koncertek is gazdagítják a kínálatot. A szélesebb közönséget célozza a „Legyen az opera mindenkié!” szlogennel hirdetett, ingyenes szabadtéri operaelőadás, amelyen Verdi Aidáját adják elő a Magyar Állami Operaház és a Bartók+ operafesztivál koprodukciójaként.

**A SAVARIA SZIMFONIKUS ZENEKAR** a 2013–14-es évad utolsó társulati ülésén szavazategyenlőséggel Janzso Péter fagott művész és Németh Imre trombitaművészt ítélte az év zenekari művészeinek.

# Richard Strauss Magyarországon

**Interjú Kocsis Zoltánnal a 150 éve született zeneszerző magyarországi recepciójáról**



**A zenei világ 2014. június 11-én ünnepelte Richard Strauss születésének 150. évfordulóját. Kocsis Zoltán a Nemzeti Filharmonikusok élén azonban évfordulótól függetlenül évek óta következetesen műsorra tűzi a zeneszerző Magyarországon ritkán hallható, vagy még be nem mutatott alkotásait, többek között számos operát. Ennek az általa szerényen csak „adósságtörlesztésnek” nevezett nagy horderejű vállalkozásnak a szellemi indítékairól kérdeztük.**

– Ön hogyan értékelné Richard Strauss kompozícióinak magyarországi játszott-ságát az elmúlt száz évre visszatekintve?  
– Tulajdonképpen jól. Ugyanakkor nem szabad elfelejtenünk, hogy körülbelül 100 éve annak, hogy az Úrhatnám polgárral egybekomponált Ariadne Naxosban című, nagylélegzetű vígopera tervei megfogalmazódtak. És ugyannerre az időszakra datálódik a főmű, „Az árnyék nélküli asszony” keletkezése, amit – ha jelképesen is –, de most mutatott be a budapesti Operaház. Úgy gondolom, hogy e két időpont között mind

Richard Strauss személyes megjelenései, mind életműve markáns része volt a magyar zenekultúrának. Ha 1902-ben még elborzadva hallgatta is a közönség azt a „Zarathustra”-előadást, ami Bartóknak annyira tetszett, akkor azt lehet mondani, hogy Sztravinszkij és Schönberg szélesebb nemzetközi elismertsége után Strauss hirtelen maradvá vált, és ez a bélyeg haláláig rajta maradt azoknak a futuristáknak a szemében, akik a zene értékét elsősorban fejlődéstörténet tekintetében határozzák meg. Az én személyes véleményem ezzel

szemben az, hogy csak jó és rossz zene van, és pusztán fejlődéstörténeti alapon Puccinit is – akiért viszont Schönberg rajongott – retrógrádnak lehetne minősíteni. Az hogy Debussy úgy nyilatkozott Richard Strauss-ról, hogy tulajdonképpen ő nem is zeneszerző, hanem inkább tudós professzor, az vélhetően válasz volt arra, amit Richard Strauss mondott az új francia zenéről, nevezetesen, hogy minden akkordban van egy olyan hang is, ami nem tartozik oda.

– Feltételezem, ezt inkább a sajátos német–francia esztétikai kánon bagyományos konfrontációja mondatta vele...

– Ugyanakkor Richard Strauss kitűnően beszélt franciául, és hogy mennyire érdekelte a francia kultúra, az éppen Az úrhatnám polgárhoz írt kísérőzenéből is kiderül. Azt merném mondani, hogy Richard Strauss világpolgár volt, de a szónak egyáltalán nem a Sztravinszkijt jellemző értelmében, hanem a kitekintése volt hihetetlenül széles.

– Ezt a kitekintést tebát a madáchi értelemben kell felfogni, aki négy nyelven olvasta korának kortárs európai irodalmát, miközben ki sem mozdult Alsó-sztregováról?

– Igen, bár Strauss azért Madáchnál többet utazott. Széles látóköre a Hofmannsthal-lal folytatott levelezésből is nyilvánvaló. Magától értetődik, hogy az életművén is nyomot hagyott. Az, hogy most 2014-ben, miután alig vagyunk túl a Capriccio és Az árnyék nélküli asszony magyarországi bemutatóján, szembesülnünk kell azzal, hogy sem a Guntramot, sem a Tűzinséget, sem a Béke napját, sem a Danae szerelmét nem adták még elő Magyarországon, és túl azon, hogy tovább böngészhetnénk az opus-számmal ellátott és el nem látott művek között, hogy mit mutattak már be itthon, és mit nem, teljesen igaz, hogy ezen van mit csodálkozni. De ne feledjük el, hogy Magyarország – ahogy Karinthy állítja – egyrészt vidéki ország, másrészt egy ilyen hatalmas életmű állandó evidenciában tartása még Németországban is úgyszólván lehetetlen. Ugyanakkor az is régóta húzódo adóssága volt a magyar zenei életnek, hogy Schönberg Gurre-dalainak előadása 1998-ig váratott magára. Állítom

egyébként, hogy Schubertnek is vannak olyan művei, amelyek még nem hangzottak el Magyarországon. Mindent egybevéve, úgy gondolom, hogy ez a 150 éves jubileum, most Straussnál egy kicsit túllihegett, de rögtön hozzáteszem, hogy olyan dolgot lihegünk túl, amit nem lehet eléggé túllihegni, mert ezt az életmű sokszínűsége és óriási terjedelme igazolja.

– *Nem lebet, hogy ezek a hiányok a magyarországi fogadtatásban azzal is magyarázhatók, hogy egyrészt Magyarországon létezik egy hagyományos, és meglehetősen merev ízlésbeli kánon, másrészt a magyar zenekultúra a nyugati irányzatokkal párhuzamosan mindig kelet felé is tekintett, tehát egyszerre két irányból igyekezett lépést tartani az újdonságokkal?*

– Természetesen ez is igaz. De például Rachmaninov IV. zongoraversenyét én mutattam be Magyarországon.

– *Ön a Magyar Nemzeti Filharmonikusok főzeneigazgatójaként már második évtizede tudatosan programjára tűzte az adósságtörlesztést, vagyis ezeknek a hiányoknak a szisztematikus pótlását. Az e mögött megbúzó morális indíték tökéletesen érthető, viszont milyen szakmai megfontolások játszanak szerepet a művek kiválasztásában?*

– Azt gondolom, hogy a közönség – és ebből a szempontból nincs különbség a magyar és a külföldi közönség között – egyfelől elvárja, hogy orientálják, másfelől nagyon szereti, ha ismer valamit. Ez a kettősség jellemző általában minden közönséget. Ez a szemlélet alkalmas arra, hogy bizonyos szerzőket elintézzenek egy-két darabbal. Richard Straussal ezt nem lehet megtenni, lévén hogy rengeteget komponált. De már Bartókot is elintézik a zenekari alkotások közül a Concertóval és a Táncszvittel, esetleg a Csodálatos mandarin-szvittel. De ugyanez vonatkozik Debussyre is a Tengerrel, a Faun délutánjával, no meg az Ibériával. Nem is emlékszem, hogy például A tékozló

fiút mikor adták elő utoljára, mi viszont a következő évadban műsorra tűzzük. Richard Strauss esetében mindez úgy alakul, hogy nagyon élesen kettéosztható az életmű a szimfonikus költemények, illetve az operák által fémjelzett korszakokra. És gyakorlatilag mindkét korszakot elintézik néhány gyakran játszott művel. Például a Macbeth biztos szerepelt már műsoron, de amikor úgy tíz évvel ezelőtt elővettem a darabot, nem hittem volna, hogy akkora újdonságnak fog számítani. Már az is hihetetlen volt számomra, hogy egy ilyen darab egyáltalán talonban heverhet, mert elnyomja a Don Juan, a Till Eulenspiegel, vagy a Halál és megdicsőülés, hogy csak a három legnépszerűbb szimfonikus költeményt említsen. Szerintem ez luxus. Luxus az, hogy az Itáliából-t nem játszunk gyakrabban.

– *Legutóbb épp ezt a művet vezényelte a Nemzeti Filharmonikusok élén a jubileumi Strauss-koncerten...*

– Ezt a darabot több rendben is elővettem, más zenekarokkal is. Megmutatván azt, hogy már a fiatal Strauss is mesteri kézzel nyúlt a formához, a hangszereléshez, tempóhoz, arányokhoz és ezek egymáshoz való relációihoz. Nem szólva arról, hogy az elsődleges zenei ötletei is azt hiszem, hogy nagyobb figyelmet érdemelnek, mintsem hogy ezt a korszakot néhány művel el lehessen intézni. A Don Quijote, ami a maga nemében szintén remekmű, gyakorlatilag azért nincs műsoron, mert nagyon kevés a csellista. A sokak által kárhozott Alpesi szimfóniáról egészen komoly, művelt zenehallgatók is mondták nekem, hogy ez Richard Strauss egyik legunalmasabb műve. Nem tudok vele egyetérteni. A Sinfonia domestica a négy szaxofonos verzióval nagyon ritkán hangzik el, éppen a négy szaxofon miatt, de ha nem elég jó a koncertmester, akkor tönkre teheti a Hősi élet előadását is. Ezek a művek tehát a technikai nehézségük okán már eleve ritkábban szerepelnek a műsoron. Az Imígyen szóla Zarathustra igazi komoly nagy orgona hiányában szintén nem szólalhat meg minden

teremben. Azt hiszem, hogy a Richard Strauss-recepció esetében egész egyszerűen technikai szempontokról is szó van. Ez a szemlélet sajnos a színpadi oeuvre-jét is sújtja. Hiszen a Salome-Rózsalovag-Elektratriászal gyakorlatilag letudják a Strauss-operákat. Ezekhez társul még néha a már említett Ariadne Naxosban. Most, a 150 éves évforduló alkalmából sok mű elhangzott, de még mindig vannak törleszteni valók, és ezt természetesen törlesztjük. Nem hiszem, hogy a Japán ünnepi zene például elhangzott Magyarországon, ugyanakkor tudom, hogy a József-legenda ment balettel. Egyszer elhangzott az Intermezzo is, A hallgató asszony egyszer hangzott el, és ugyanez volt a sorsa az Egyiptomi Helénának is, ami Strauss személyes jelenlétével került színre.

– *Ön milyen esélyt lát arra, hogy az életmű eddig árnyékban maradt alkotásai is meggyökerezzenek a repertoáron?*

– Az operai repertoáron az Arabella nagyon meggyökerezett. Az más kérdés, hogy azt én a magam részéről egy elég szerencsétlenül újraírt Rózsalovagnak látom. Sokkal jelentősebb tett volt Az árnyék nélküli asszony bemutatója. Azt hiszem, hogy azt azért figyelembe kell venni, hogy vannak olyan művek, amelyek alkalmi kompozíciók lévén soha nem fognak megkapaszkodni a repertoáron. Ilyen például az Intermezzo, ami önmagában kevés, hacsak össze nem párosítjuk a hasonló mondanivalójú és tartalmú „Máról holnapra” című Schönberg-operával, amihez még hangvételében is hasonlít, ugyanis ebben is vannak atonális részek. De ugyanez a véleményem a Danae szerelméről is. Stephan Zweig Németországból való emigrációja után, a Joseph Gregorral való együttműködésből született művekről megoszlanak a vélemények. A Daphne zenéje gyönyörű, csak nem hiszem, hogy a magyar operajátszásnak ebben a pillanatban éppen egy Daphne-repertoárelőadásra volna égetően szüksége. De majd meglátjuk, ha a Béke napjával összepárosítjuk, hogy az milyen hatást, és hogyan gyakorol a közönségre. *Kaizinger Rita*

### Köszöntjük a 90 esztendő Szebenyi Jánost

Szebenyi János, a magyar fuvolaművészek doyenjeként 2014. május 10-én ünnepelte 90. születésnapját. A negyvenes évek elején Lajtha László figyelt fel a serdülőkorú fuvolásfiú tehetségére, aki így zenekari pályafutását még akadémistaként a nem sokkal korábban újjászervezett Rádiózenekar-

ban kezdte. 1956 őszén lett a Nemzeti Filharmonikus Zenekar elődje, a Magyar Állami Hangversenyzenekar tagja. Szebenyi János csaknem a teljes Ferencsik-éra idején, 28 éven át volt szólófuvolása az akkori ÁHZ-nak. Ferencsik Jánoshoz azonban már a Rádiózenekarban töltött évek idején is kiváló munkakapcsolat és személyes barátság fűzte. Zenekari munkájával párhuzamosan rendszeresen fellépett szólístaként és kamaramuzsikusként is.

Máig mintaadó felvételei közé tartozik a Hungarotónnál rögzített négy Mozart-fuvolanégyes, és a Rösler-Rosetti fuvolakoncertek. A Bartók Béla Zeneművészeti Szakközépiskola fuvolatanáraként több mint három évtizeden át fuvola-művészek és tanárok nemzedékeit nevelte fel. Tanítványai ma az ország vezető szimfonikus zenekaraiban játszanak, konzervatóriumokban és zeneiskolákban tanítanak. Isten éltesse jó egészségben!

# No, meg te!

## (Zenekari ranglistákról)

Rómában nem lehetett madárjósok nélkül házat-palotát átadni, hadba indulni, vagy házasodni. Babonás félelemmel várták patríciusok és plebejusok: mit mond az augur, midőn a még gőzölgő madárbelet szakszerűen megforgatták, megszagolták, megkóstolták és áttanulmányozták. Ezzel a megalapozottan tudományos és elmaradhatatlan szertartással kapcsolatban volt egy apró probléma: maguk, az augurok pontosan tudták, hogy marhaság az egész, de hát meg kellett nekik is élni valamiből. Épp ezért ha találkoztak, csendben összemosolyogtak. Ebből aztán évszázadok emberi butaságait átvészelő szólás is lett: „ha két augur az utcán találkozik, csendben összemosolyog”.

Ez a mosoly jár gyakran az eszemben, amikor azt olvasom, hallom valahol, hogy „X szimfonikus zenekar a harmadik legjobb az országban”, vagy „mondjuk ki, Y zenekar Magyarország második legjobb zenekara”, esetleg „a világ kilencedik legjobb zenekara a Q, egy nemrég közzétett ranglista szerint”.

Ilyenkor csendben megállok és eltűnődöm: engem is hülyének néznek, vagy csak a laikusoknak szól ez a szédítés? Politikusok, potenciális szponzorok, magyar ugaron Csák Máté polgármesterek, Erzsébet néni a harmadikról, szakmai riválisunk: ki a címzett? Ennél jobban már csak akkor rémülök meg, amikor visszahallom e kétes értékű – mondjuk kegyesen – marketingblöfföt jobb sorsra érdemes ismerőseimtől, vagy ami még rosszabb, döntéshozó politikusoktól. Bekapták – állapítom meg szomorúan magamban –, mint tükörponty a műcsalít.

Hát itt már senki nem emlékszik Kroó György tanár úrra?! Aki nem egyszer elmondta, hogy a művészetben egy bizonyos színvonal fölött nincs verseny. Fennsík van. Magaslati levegő. Lehet, olykor némi szintkülönbséggel, de nincs első-második-harmadik helyezés!

Bartók szerint a verseny lovaknak való, nem művészeknek. Ám engedjük meg, fiatal művészeknek talán jót tesz, ha megméretik magukat hazai, vagy külföldi versenyeken. Talán még a karrierjüknek is jót

tesz, bár hosszú lenne a névsora azoknak, akik rangos versenyek győzteseiként, helyezetteiként zenekari tutti szőlamban, kerületi zeneiskolában, vagy drogelvevőn végeztek, míg sokan versenyek kóros adrenalin-szint-rohamai nélkül lettek álló csillagok a zene csalafinta piacának egén. De hogy hivatásos szimfonikus zenekarok között helyezési sorrendet alakítson ki bárki, azt ugyanúgy kikérem magamnak, mint az „itt a piros, hol a piros”, nevű szimpla átvevést. Vagy a madárbél-jóslatot.

A zenei versenyeken szinte mindig szíven üti a zsűrit a dilemma: vajon miért ez, vagy az a versenyző kerüljön előbbre? Mi a mérce? De hát tényleg: mi a mérce?! Akkor, amikor valaki erre, vagy arra a zenekarra mondja: „a második legjobb”, mi alapján formálja a szavakat? A szavak – jó esetben – gondolkodás eredményeként formálódnak. Miféle gondolat előzheti meg az efféle besorolásokat? Száz méteren futtatják a bőgősokeket, belülről szöges Bottesini-bakancsokban és amelyik együttes tagjai előbb érnek célba, máris egy rangsorról előbbre segítették kenyéradójukat? Vagy mint anno a táncdalfesztiválok tettek, közönségszavazatok útján áll össze a lista? Közpénzből mindenre kész sztárokat vásárolnak meg olyan közös fellépésekre, melyek később a „világszínvonal” hivatkozási alapjai lesznek? Netán megvásárolnak ezzel-azzal néhány jobb sorsra érdemes kritikust, hogy egy bizonyos körből állítsanak össze egy listát, amit aztán körbehurcolhatunk a világban?

Legfőképp: mi köze e mindjobban terjedő kábításnak a művészethez? A valós teljesítményekhez? A művészeti együttesek – tudom, patetikus a szó – küldetéséhez? Egy regionális feladatokat ellátó, évente száz koncertet adó, a városi zeneiskolánál is rosszabbul fizető „vidéki” zenekar a világon a legjobb. Mégpedig ott, ahol működik, ahol senki által nem irigyelt és senki más által el nem végzett feladatát teljesíti. Ami pedig a fővárosban történik, azt valóban a piac szabályozza. Azzal a kiegészítéssel, hogy e piac kofái között van, kit a piacfelügyelet a legelső pultokhoz enged és portékájának eredetét nem vizsgálja és van, ki zamatos őstermelői áruját alig tudja eladni.

Hosszú évtizedek tapasztala-

lata, hogy az egyik este a Berliini Filharmonikusoknak sikerül jobban, a másik este a Chicagói Szimfonikusoknak. Az egyik koncerten a Zágrábi Filharmonikusok remekelnek, a másikon a Londoni Szimfonikusok. Mely hálózat, szakmai testület, és milyen mérce alapján merne hitelen rangsort állítani e felsorolt együttesek között? (Jaj, pedig volt, mely megtette sokat rontva ezzel a zenekritikusok amúgy is gyakran megtépázott ázsióján. Gondoljunk csak – nem, ne hazai példát vegyünk! – Hans von Büllow, vagy Hanslick gigantikus tévedéseire.)

Pár éve, amikor közzétettek egy világgranglistát, összefutottam kedves ismerőssémmel, az első helyezettnek kikiáltott zenekar vezetőjével. Gratuláltam neki, amit ő némi zavarral fogadott, mondván, gentleman efféle kétes értékítélettel nem hengeg. (Tessék csak honlapjukon e „helyezést” keresni! Nincs ott. Nem úgy, mint egy mindmáig ismeretlen ázsiai zenekarrén, mely annak idején a kiválasztottak közé kerülve a mai napig innen eredezteti világhírét. Viszont például a Müncheneri Filharmonikusok, vagy a Royal Philharmonic Orchestra nem szerepel e listán. És még oly sokan mások. Kínos.)

Kíváncsi lennék, mi történe, ha Magyarország összes hivatásos szimfonikus zenekarának vezető karmestere és igazgatója összegyűlné egy teremben (hűha, ez már magában lehetetlenség!), és ott értékelné saját együttesét és véleményt mondana a többi zenekarról? Nem vagyok (madár)jós, de arra tippel, hogy vagy a rendőrség és mentők segítségét kellene kérni, vagy „összemosolyognának a madárjósok”.

Esetleg a régi adoma szerint járnának el. Amikor is hajnaltájt, a hosszú éjszaka után az újra ébredő kávéházban gyűlnek össze hazatérés előtt a város éttermi, kávéházi muzsikusai. Kérde az egyik prímás a másikat:

– Komám, szerinted ki a legjobb prímás a világon?

– Hát én.

– És én?

– No, meg te.

– Tehát, ki vezeti a listát?

– Hát én. No, meg te.

(Parti Tura)



# Koszorúzási ünnepségen emlékeztek Ferencsik Jánosra



FOTO: KENZ JÁNOS

**Megkoszorúzták a 30 éve elhunyt karmester, Ferencsik János sírját a Farkasréti temetőben. Az Operaház nevében Halász Péter főzeneigazgató, a Nemzeti Filharmonikusok (NFZ) képviselőjében Kovács Géza főigazgató helyezte el a koszorút a síron.**

„Amíg zene lesz a földön, addig Ferencsik Jánosra emlékezni fognak mindazok, akik tudják, hogy milyen a valódi muzsikálás” – mondta Kovács Géza a megemlékezésen résztvevő egykori zenésztársak, tanítványok és barátok előtt. A vezénylete alatt zenélő muzsikusok részéről Friedrich Ádám emlékezett meg Ferencsik Jánosról.

*Friedrich Ádám beszédének szerkesztett változata:*

Tisztelt Egybegyűlteik, Kedves Kollégáim, Kedves Barátaim!

„A könny nem éget már, csupán ragyog; nem törölöm még le, de higgadt vagyok” mondta Arany János, sok évvel Petőfi halála után, s mondom vele én is, a 30 éve bennünket itt hagyó Ferencsik János sírjánál.

Nagy és nehéz tisztesség nekem Ferencsik karnagy úrról emlékbeszédet tartani. Nagy tisztesség, mert ő a szó legnemesebb értelmében nagy ember volt – és nehéz, mert ilyen alkalmakkor az emlékező óhatatlanul saját magáról akar beszélni, hogy mit mondott nekem a karnagy úr, hogy volt, mikor azt játszottam vele...? Tudjuk, hogy nincs az a legkifinomultabb tollú zenetudós, aki többet tudna egy karmesterről, mint a zenekari muzsikusok, akik az első, de legkésőbb második próba után már mindent tudnak az előttük álló dirigensről... És mit tudunk mi róla?

Azt, hogy tökéletes, tiszta mozdulatokkal vezényelt, mindent megmutatott a kezeivel, nem kellett sokat beszélnie.

Azt, hogy a próbákra teljes tudással érkezett; nem a próbán tanulta meg rajtunk a

műveket, hanem ott már bennünket tanított meg azokra.

Azt, hogy nagyszerű muzsikus volt, igen sokoldalú tudással felvértezve: az alappillérei Haydn, Mozart, Beethoven voltak, de ugyanígy Brahms, Richard Strauss, sőt, Johann Strauss is. Büszkén emlegette, hogy Bécsben megírták róla: egyformán jól érzi a bécsi waltzert, és a magyar muzsikát.

Tudta mit kell feltétlenül alaposan próbálni és tudta, mi megy magától is. Nem fárasztotta feleslegesen muzsikusait, ha Brahms I. szimfóniáját próbáltuk, előre vette az utolsó tételt, hogy a harsona szólam hazamehesen. Nagyon ritkán hibázott, de ha mégis, leintette a zenekart és annyit mondott: „Bocsánat, én hibáztam”. Koncerteken pedig soha, ám ha mégis megtörtént – pl. egyszer Nyugat-Németországban, a Bűvös vadász nyitányban –, évekkel később, mikor újra műsoron volt a mű, az ominózus helynél megállt: mondván: „Emlékeznek aranyoskáim, itt hogy elütöttem magam!”



Mások hibáit is elnézte, ha tudta, hogy az illető szívvel-lélekkel dolgozik, nem csak ímmel-ámmal. Egyszer Palotai Pista hatalmasat húzott be egy generál pauzába: a főnök megállt, leintett bennünket és azt mondta: „Látják kedveseim, így kell behúzni!”

És beszélnem kell elképesztő általános műveltségéről, nyelvtudásáról, filozófiában, képzőművészetben való jártasságáról; olyan volt, mint egy akadémikus: ógörögtől, latintól a francián, angolon, olaszon, németen át mindent tudott.

Egyszer Newcastle-ban a polgármester úr igen erős tájszólásban mondta el a beszédét a karnagy úrhoz és a zenekarhoz szólva, s egyik angolul jól beszélő kollégánk próbálta fordítani, de bizony akadozva ment a dolog, mire a karnagy úr ráfordult: menjen innen, majd én fordítok tovább; képes volt azt az északi angolt is megérteni.

Minden második születésnapját Németországban ünnepeltük, pár szavas beszéd-



del, ajándékkal köszöntöttük, s ő soha el nem mulasztotta ezek után felköszönteni Brünner Bercit, akinek ugyanaz nap volt a születésnapja, sőt, ha úgy hozta a véletlen, hogy vele egy helyre ültek be a koncert után a „kürtös urak”, ahogy ő mindig hívott minket, rendszerint átküldött az asztalunkhoz egy rundó sört.

Szerette a zenekarát, noha tudott szigorú is lenni. Ha egy-egy nehezebb mű került terítékre, a próba elején, óráját a szokásos moz-

dulattal a pultra téve kijelentette: „Aranyoskám, most nem nézzük az időt: márpedig ennek meg kell lennie!” mondta és lényegre törő, kevés magyarázattal, világos ütésekkel meg is lett mindig minden.

Az utolsó turné után azonnal kórházba vonult, s hosszú idő múltán onnan kijöve felvettük – immár másodszor – Beethoven Eroica-ját. Olyan erőteljes, olyan friss volt, mint a főnixmadár, amely hamvaiból támadt föl. Azt hittük örökéletű lesz, de mint tudjuk, ilyen nincs, azonban olyan igenis van, hogy amíg élünk, emlékezni fogunk rá, és igyekszünk és igyekezzünk ezeket az emlékeket utódainknak, a nálunk sokkal fiatalabbaknak átadni, hogy bennük is tovább éjen a szelleme és tudása, hogy ők is ugyanúgy tisztelhesék őt, ahogyan mi tiszteltük és szeretjük.

Azt mondják, nincs pótolhatatlan ember: én tudom, hogy van, itt nyugszik előttünk sírjában, immár 30 esztendeje.

## Debreceni aggodalmak és remények

### Somogyi-Tóth Dániel szűkebb büdzséről, új tagokról és a Bartók Teremről

**Az utóbbi években egyre többen kíváncsiak a Kodály Filharmónia koncertjeire, s a nemzeti együttesek körébe tartozó társulatok izgalmas előadásokkal várják a publikumot.**

**Egyelőre azonban úgy tűnik, a következő szezont alacsonyabb büdzséből kell kigazdálkodniuk, ráadásul a zeneművészek elvándorlását is „eredményezheti” az, hogy immár sokkal vonzóbb a pedagógusi pálya... A kórus élére is új vezetőt kell találniuk, hiszen Pad Zoltán a Rádió-énekkarhoz távozik. A Kodály Filharmónia igazgató-művészeti vezetőjének, Somogyi-Tóth Dániel mindez némileg kedvét szegte, hiszen azt érzi, hiába dolgoznak annyit, mégsem tudják művészeik bérét és munkakörülményeit rendezni...**

**Bízunk azért abban, hogy a következő évadban sikerül mindenre megoldást találniuk, s a Bartók Terem sorsa is megnyugtatóan rendeződik.**

**I Több vidéki együttes mellett a debreceni énekkar és zenekar is jóval kisebb költségvetéssel számolhat a következő évadban. Mi ennek az oka, s mit tudnak ebben a helyzetben tenni?**

– Ez olyan téma, amiről nehéz beszélni anélkül, hogy ne érintsünk kellemetlen kérdéseket is. Míg a 2013-as, minisztériumi, kiegészítő támogatás direkt az intézmény számlájára érkezett, a 2014-es növekmény beolvadt a központi támogatásba, amely pénzüsszeg ennél fogva az önkormányzatnál jelenik meg. Jogilag teljesen rendben lévő módon a fenntartó önkormányzatunk ezt úgy értelmezte, hogy a minisztériumi növekménynek köszönhetően neki ez évben elegendő kevesebbet áldozni az intézmény fenntartására, hiszen a működés, a folytonosság így is biztosított. Ilyen módon a kormányzat által egyértelműen a magyar zeneművészet fejlesztésére szánt növekmény az önkormányzat általános költségvetését segítette, nem pedig a zenekar és a kórus munkáját, a debreceni zenei élet további fejlődését...

**I Változtatni kell az anyagi nehézségek miatt a következő évad tervezett műsorain, fellépőin?**

– Igazság szerint előre számítottunk erre a helyzetre, és olyan évadot terveztünk, amit a költségvetésünk akkor is biztosan elbírt, ha a dolgok rosszul alakulnak. Nem akartuk a közönséget kitenni egy olyan csalódásnak, amit egy komoly műsorváltozás okozna, bár kétségtelenül jó lett volna ismét világklasszisok neveivel fémjelezni az évadot. Erről lemondtunk, ahogy ezt már a 2013–14-es évadban is tettük, s ezzel szintén biztosítottuk a stabil gazdálkodást. Azt gondolom azonban, hogy az utóbbi években olyan erős koncertre járó közönséget építettünk ki Debrecenben, hogy ez komoly visszaesést az érdeklődésben nem igazán okozhat.

**I Komoly gond az is, amiről az évadzárón beszélt: a zenészek béreinek felzárkóztatását a pedagógusokééhoz, ellenkező esetben megállíthatatlan lesz a művészek elvándorlása... Ön szerint mit tehet ez ellen a zenész szakma?**

– A helyzet, hogy a minisztériumi növekményhez nem férünk hozzá, éppen ezen a téren okozza a legnagyobb károkat. A kiegészítő pénz markáns részét mindenképpen egy minőségi és mennyiségi tényezőket egyaránt elismerő, „spielpénz-rendszer” ki-



dolgozására fordítottuk volna, amivel megakadályozhatnánk, hogy a zenészeink a tanári pálya felé kacsintgassanak. Ennek a rendszerét nagyrészt már ki is dolgoztuk. Látszik, hogy a kormányzat időről időre egy-egy közalkalmazottakat foglalkoztató szakterületet kiemel, és külön projektként foglalkozik a helyzetük rendezésével. Nekünk az alkalmazáshoz szükséges, azonos diploma miatt közvetlen konkurenciánk a pedagógusi pálya, de azt is látni kell, hogy például a könyvtárosok és sok más, közalkalmazott szakszemélyzet bére szintén rendezetlen mind a mai napig. Véleményem szerint nekünk most azért kell dolgoznunk, hogy ebben, a számunkra mindennél fontosabb és égetőbb ügyben határozott koncepcióval tudjuk a kulturális kormányzat motivációját életre kelteni. Ugyanis maga az összeg, amivel ennek a stratégiai szempontból kiemelten fontos, kulturális szegmensnek a fejlődését biztosítani lehet, lényegesen kisebb, mint bármelyik más szakterületé. Kifejezetten jó megtérülésű befektetés lehetne hát erre megtalálni az adekvát megoldást, s azt meg is valósítani.

■ *Tavaly, a 90. jubileum kapcsán adott interjúban említette, céljai között szerepel a zenekar szakmai erejének növelése, zenei teljesítményének fokozása. Ilyen körülmények között gondolom, az sem egyszerű...*  
– Nem bizony. De így is büszkék lehetünk arra, hogy az elmúlt évadban minden nehézség ellenére ismét olyan új tagokat sikerült megnyerni a társulat munkájának, akik emberi és zenei hozzáállásukkal tovább növelik a zenekar művészeti értékét, pozitív energiáit.

■ *Hogyan tudják pótolni a Rádióénekkarhoz szerződő Pad Zoltánt? Vannak már jelöltek? Mit várnak el az új karigazgatótól? Nincs túl sok idő, lehet ilyen hamar megfelelő vezetőt találni?*  
– Nehezen tudjuk pótolni karnagy urat, ez egészen biztos. És sajnos ennek is van egy pénzügyi háttere, hiszen Zoli idejében annyira megnőtt a kórus iránti kereslet és olyan mozgalmas élet alakult ki körülötte, amelynek a folytatásához ragaszkodunk.

Viszont ehhez ismét csak versenyképes bért kellene tudnunk ajánlani, mert ennek hiányában a jelöltek köre is leszűkül. Egy ilyen súlyú pályázat bizony nem mindig bizonyul elsősre sikeresnek, de természetesen mindent megteszünk azért, hogy minél gyorsabban jó megoldást találjunk. Arra pedig, hogy Zoli a Rádiókórus élére kapott felkérést, a szomorúság mellett büszkéek is vagyunk, és sok további szép sikert kívánunk neki!

■ *Beszéljünk azért vidámabb hírekről is. Hogyan töltik a nyarat, milyen fellépésekre készülnek?*

– A nyár legfontosabb zenei eseménye lesz idén Debrecenben a 26. Bartók Béla Nemzetközi Kórusverseny, július 31-től augusztus 3-ig, amelyen együtteseinkkel Tallér Zsófia Pert Em Heru című, nagyszabású oratóriumának ősbemutatóját, valamint Csemiczky Miklós Cantata Bucolica című művét tűztük műsorra. A Nyírbátori Zenei Napok keretében Vajda János a város számára komponált művét, a Bátori Concertót mutatjuk be Sebestyén Márta közreműködésével, majd több további fellépés után kezdődnek is A sevillai borbély felújító próbái a Csokonai Színházban.

■ *Nagyon tetszik az a kezdeményezésük, amely szerint, ha valaki nem használja fel a bérletét, akkor ajánlja fel a rászorulóknak. Mi a tapasztalat? Hogyan működik mindez a gyakorlatban?*

– Az első ilyen hangverseny az évadzáró filmzenés koncert volt, és az a tapasztalat, hogy azonnali sikert aratott, mind a bérletek körében, mind az általuk ilyen módon támogatott, gyengénlátók képviselőinél. Minden előadó-művészeti intézmény ismeri a problémát, hogy nehezen lehet mit kezdeni azokkal az üléshelyekkel, amelyek egy koncerten üresen maradnak a bérletes távolléte miatt. Azt gondolom, ez erre egy igazán megfelelő megoldás.

■ *Elégedettségi kérdőívet töltenek ki a közönséggel. Eddig milyenek az eredmények, mi derül ki a válaszokból?*

– Szerencsére a kérdőívekből megállapít-

hatjuk, hogy minden nehézség ellenére jó úton járunk. A publikum elégedettségénél semmilyen más indikátor nem lehet fontosabb számunkra, hiszen a mi egyetlen feladatunk az, hogy minél több embernek adjunk, minél nagyobb értékű és mélyebb tartalmú feltöltődést. Nagyon örülünk annak, hogy a visszajelzések pozitívak – mindez elmondható a gyerekkoncertekről is, amelyeken sokat újítottunk ebben az évadban.

■ *Hogyan látja a zenekar teljesítményét, fejlődését az utóbbi években, mióta átvette a társulat irányítását? Mert, ahogy olvastam a szezonzáró összegzést, szép évadot tudhatnak most is maguk mögött...*

– Megmondom őszintén, hogy azok a rendkívül aggályos, káros és veszélyes elvonások, amelyekről az interjú elején beszéltünk, az embernek könnyen a kedvét szegik, és ez alól sokszor én sem mentesültem. Úgy érzem, hogy hiába dolgoztunk annyit (a növekmény egy jelentős része a kiváló mutatószám-növekedésünkből adódott volna!), mégsem tudtuk megtenni a legfontosabb és legaktuálisabb lépéseket, a művészeink béreinek és munkakörülményeinek rendezését. További aggodalmam az egyre vállalhatatlanabb állapotú Bartók Terem sorsának kérdéses alakulása, hiszen ez a sors nem a mi kezünkben van, nem mi rendelkezünk felette. A közönség mégis kizárólag ezt a koncerttermet szereti – kimondhatjuk, hogy a Bartók Terem a debreceni hangversenyterem. Az ügyben ennek ellenére, sajnos nem történt az utóbbi időben semmilyen pozitív lépés, és ehhez mi, egyedül, nem vagyunk elegek. Nagyon remélem, hogy ebben, s a jövő minisztériumi támogatásainak célnak megfelelő alakításában egyaránt professzionális partner lesz a jövő debreceni városvezetése.

■ *Tematikus szezonnal várja a következő szezonban az érdeklődőket a Kodály Filharmónia. Milyen koncerteket, előadásokat emelne ki a programból?*

– Rendkívül színes évadnak ígérkezik 2014–15, amit már eleve izgalmas irányba állít a nemzetek alapján tematikus koncertek sorozata. A kínálat erősségét növeli a Budapesti Fesztiválzenekar hangversenye, a gyerekeknek szóló filmzene-koncert és a Medveczky Ádám által vezényelt évadzáró operagála is. Nagy örömünkre szolgál, hogy a Filharmónia Magyarország továbbra is kiváló partnerünk a debreceni zenei élet irányításában.

R. Zs.

# Következik a hollandi, teljes lesz a fesztivál

## Fischer Ádám Ringről, Rádiózenekarról, memoárról

**A Tetralógia és a két évvel ezelőtt bemutatott Tannhäuser került színre a Budapesti Wagner-napok idei sorozatában. A Művészetek Palotája júniusban már kilencedik alkalommal várta a világ minden pontjáról érkező zenedráma-rajongókat. A Fischer Ádám ötletéből és irányításával született programsorozat jövőre válik teljessé, akkor kerül végre színre A bolygó hollandi is. A Wagner-napok dirigense azt ígéri, lesz folytatás, marad a LED-fal, és jövőre is a Rádiózenekar muzsikál az esteken. Fischer Ádám emellett arról is mesélt, hogy készül önéletrajzi kötetére, ősszel ismét a MET-ben dirigál, Koppenhágában pedig folytatja a lemezfelvételeket.**

elmondhatjuk, hogy mind a tíz zenedrámát bemutattuk. Nagy öröm, hogy a fesztivál mindenkinek tetszett, s akkora sikert aratott, hogy folytatjuk.

**I Most, hogy teljes a program, mi lesz a folytatás és hány évre tervezik a Wagner-napokat?**

– Még nem tudjuk pontosan, hogy meddig és milyen koncepcióval kerül színre a fesztivál, s azt sem, hogy a meglévő előadásokat próbáljuk-e jobbra tenni, vagy tudunk-e mindig új és új rendezéseket életre hívni. Sajnos, a próbalehetőségek nagyon szűkösek, roppant koncentrált, előkészített munkára van szükség. Különben nem élnek ezek a zenedrámák. Mindez ugyanis nemcsak zenei, hanem műszaki kérdés is...

**I Elegendő az a próbamennyiség, amennyire lebetűsük van?**

– Nem. De az sosem elég, ez az egyik nehézsége ezeknek a zenedrámáknak. A Ring, ahogy azt Wagner elképzelte tulajdonképpen egyetlen opera, 14–15 órás, tiszta játékidővel, amit – a szükséges pihenőkkel együtt – négy nap alatt kell végigjátszani. Ez a Tetralógia eredeti értelme. Egy ilyen művet gyakorlatilag lehetetlen minden részle-

tében olyan módszerrel próbálni, betanítani, begyakorolni 15–20 nap alatt, mint mondjuk egy Mozart-szimfóniát. Itt maximális egyéni felkészültségre és előadás alatti reakciókra van szükség, mind a zenészek, mind a karmester részéről.

**I Azt látom viszont, hogy némileg rövidült a sorozat, hiszen korábban volt, hogy kétszer is felhangzott a Ring...**

– Magam is azt szerettem volna, hogy többször játsszuk, hiszen ez az egy-egy előadás pazarlás ilyen remek produkciók esetén, sajnos azonban a dupla sorozatnak voltak pénzügyi akadályai. A jegybevétel – hiába van teltház – a költségek töredékét fedezi csupán... Nyugaton akadnak persze olyan rendezvények, ahol a belépők árából lehet finanszírozni a produkciót. Salzburgban nemrég dirigáltam például egy gálaesten, s a 350 eurós jegyeket hamar elkapkodták, zsúfolásig megtelt a terem.

**I Ezért a pénzért valódi sztárgálát kaptak a Pütkösdi Játékokon, olyan fellépőkkel, mint Teresa Berganza, Ruggero Raimondi, José Carreras, Erwin Schrott, Vesszelina Kaszarova, Ildebrando D'Arcangelo és a fesztivál művészeti vezetője, Cecilia**

**I Annak idején, amikor elindította a fesztivált, azt tervezte, hogy a zeneszerző 2013-as jubileumára az összes zenedrámáját színre viszik. Most, túl a bicentenáriumon, hogyan folytatják a Budapesti Wagner-napok sorozatát?**

– Sajnos valóban nem sikerült minden darabot bemutatnunk az elmúlt évek alatt. A bolygó hollandit az Operaházzal koprodukcióban kívántam színpadra állítani, de a vezetőváltások miatt ez az elképzelés meghíúsult. Szerencsére azért nem marad ki a sorból, a következő fesztiválon, 2015-ben – az eredeti elképzeléseink szerint – Kovalik Balázs rendezésében, s az én dirigálásommal mutatjuk be. Korábban már sokat beszélgettünk az előadásról, s ősszel kezdjük ismét előkészíteni ezt a bemutatót. A drezdai változatot játsszuk majd, amit Bayreuth is hitelesnek fogadott el. Így jövőre végre teljes lesz a Wagner-repertoár a Müpában,



A Rádiózenekar fúvósai szólaltatják meg a szünetek végét jelző fanfárt

FOTO: KOTSCHY GÁBOR, MŰVÉSZETEK PALOTÁJA



FOTO: CSIBI SZILVIA, MŰVÉSZETEK PALOTÁJA

*Bartoli... Ilyen jegyárakkal azonban nem lehet itthon dolgozni.*

– Budapesten valóban mások a lehetőségek. S hiába vennék meg a japánok a Müpában még egy Ring-sorozat jegyeit, boldogan kifizetve a 200–250 eurós jegyárakat, ezt a hazai közönséggel nem lehet megtenni. Így marad az egyetlen sorozat... De mindannyian arra törekszünk, hogy a produkció tényleg különleges legyen.

**I** *Ez a fesztivál a Müpa bérét vitte a világra... Nemrég interjút készítettem Káel Csaba vezérigazgatóval, aki említette, szeretnék az előadásokat utaztatni minél többfelé. A Ringgel is turnézna?*

– Elképzelhető, jelenleg is folynak erről tárgyalások. Az érzelmeim azonban ennek kapcsán kettősek. A Wagner-sorozat az ötletem alapján indult útjára, a Művészetek Palotája saját produkciójaként, s erre az intézményre lett testre szabva. Azért, mert azt akartuk, hogy minél többen jöjjenek, Budapestre. Miután az itteni teremre, akusztikára lett minden kitalálva, így nem biztos, hogy máshol is ugyanilyen jól hatna. Viszont, ha egy másik helyszínen nem lenne ilyen remek, azzal magunknak ártanánk... Tényleg nem tudom, mi lenne jó...

**I** *Sok függ a batalmas LED-faltól, amit viszont nem egyszerű utaztatni. Az itteni próbákat is nehezíti, sok időbe telik a felépítése. Szó volt ezért arról is, hogy valami mással helyettesítik...*

– Nem, a fal marad. Tervezték, hogy egyes helyeken változtatunk a rendezésen, de ez idén nem sikerült, hiszen nagyon szorosan összefonódik a produkció összes eleme egymással. Ahhoz, hogy valamit kicseréljünk, több próbára lenne szükség. Ahogy ahhoz is, hogy valamit elhagyjunk... Szóval: a fal és minden más marad. S az érdeklődők jövőre is láthatják, hiszen A bolygó hollandi mellett ismét a Ring hangzik fel.

**I** *Milyen szerepe lesz a Rádiózenekarnak? Akadtak ugyanis olyan évek, amikor az Opera együttesével osztották meg az előadásokat.*

– A Rádió társulata ugyancsak marad. A dalszínház együttese már nem vesz részt a fesztiválban, a korábban, általam indított koprodukciónak mára már kifutottak, a további egyeztetés pedig komoly nehézségekbe ütközött... Az Opera nem akarta folytatni, így én sem. Kicsit haragszom is, mert nem segítettek az előadások tervezését, minden egyeztetés nélkül tűzték ki a Strauss-fesztivál próbáit olyan időpontokra,



Foto: Kotschy Gábor, Művészeti Palotája

#### Hartmut Welker Alberich szerepében (Wagner: A Rajna kincse)

amelyekre a Müpában a zenedrámák voltak – már jóval korábban – kitűzve. Alig tudtunk így elegendő Wagner-tubást felkérni, végül már egy bécsi művészt is meg kellett hívnunk az egyik főpróbára. Hangszerekből is hosszas szervezést követően lett csak elegendő...

#### ! Régóta ismeri a Rádiózenekart. Milyennek tartja jelenleg az együtttest?

– Veszélyben vannak, úgy látom most is. Leépítik az állásokat, kisebbek lettek a fizetések. A zenészekről pedig nem lehet rossz néven venni, hogy a „közlekedő edények” szabályát követik. Mindenki oda megy, ahol többet ajánlanak. Kérdés, romlik-e mindentől a zenekar színvonala. Kovács János megpróbál megtenni az együttesért mindent, ebben biztos vagyok. Most kiváló teljesítményt kell nyújtaniuk, a Wagner-eseteknek jónak kell lenniük. Akkor lehetnek részesei jövőre is ennek sorozatnak. A legfontosabb pedig az lenne, hogy olyan fizetést kapjanak a muzsikusok, hogy a legjobb tagok ne távozzanak. Hogy ez most mennyire biztosított, azt nem tudom... De abban biztos vagyok, hogy az előadásokon, a Müpában remekül muzsikálnak majd.

! *Tavaly is beszélgettünk, s akkor említette, újdonság, hogy egy fiatal dirigens is csatlakozik a fesztiválhoz, hogy ne Ön vezényelje az összes előadást. Idén azonban azt láttam, minden este ismét csak Önnél lesz a karmesteri pálcá.*

– Szerettünk volna egy másik ifjú dirigens felkérni, csak végül nem tudott jönni. S ahogy mondtam: a Ringnek sajátos a problématikája. Azok a karmesterek, akik nem képesek egészen más logikával gondolkodni és nagyon gyorsan próbálni, elvesznek benne. Sok próbára pedig nincs lehetőség. Az agynak át kell állnia egy teljesen más karmesteri stílusra. Nagyon leegyszerűsítve ez a „mondjam vagy mutassam” – dilemma, hiszen a karmester vagy beszél róla, mit szeretne, vagy megmutatja. Olyan fiatal dirigensre lenne szükség, akinek megvan az a sokévtizedes rutinja, mint nekem... Persze, azért a következő fesztiválra is keresnek ifjú kollégákat. Meglátjuk, mennyire járunk sikerrel. Ha pedig a Müpa vezetése úgy véli, nélkülem nem megy, akkor örömmel veszek részt mindebben, de nem akarom, hogy úgy tűnjék, itthon elveszem egy egész fiatal karmester-generáció elől azt a lehetőséget, hogy Ringet vezényelhessenek...

! *Majd ezekről a tapasztalatokról is írhat az önéletrajzi könyvében. Emlékiratok lesznek vagy portrékötet?*

– Valamikor szeretném megírni az életem során gyűjtött élményeket, de hogy ez mikorra készül el, még nem tudom. Van kiadó, aki portrékötet iránt is érdeklődik, kérdés, hogy mi fog születni és mikor. De előbb-utóbb lesz memoár...

! *Egyelőre azonban – elnézve a naptárát – azt látom sok ideje nincs írni, hiszen dirigálnivalója akad bőven. Ősszel például a New York-i Metropolitanban lép pódiumra.*

– Igen, A varázsfuvolát vezénylem, de előtte még Salzburgba is visszatérek, ahol a nyári fesztiválon Mozart-művek mellett egy ismeretlen Michael Haydn-darabot is vezényelek. A következő szezon első felében pedig Koppenhágában is több időt töltök. Tizenöt esztendeje vezetem a Dán Nemzeti Kamarazenekart, velük folytatom a Beethoven-lemezfelvételeket. Budapestre az Újévi koncertre térek vissza a Művészetek Palotájába, s aztán pedig ismét a Wagner-napokra.

R. Zs.

# Nem harcolok, hanem együtt élek a hangszerrel"

## Menahem Pressler Mozartról, Ormándyról, Kurtágról

**Egy igazi legendát nyert meg közös muzsikálásra a MÁV Szimfonikus Zenekar, hiszen április végi koncertjükön Menahem Pressler zongorázott. „Pressler kristályos billentéssel muzsikált, ujjai alatt úgy szólt a zongora, mint valami üvegharang: csengőn, karcsún, éterien. Hallatlan gyengédséggel érintette meg a hangokat, puhán formálva a dallamokat, és valószínűtlen pianókat csiholva ki hangszeréből. Egész muzsikálását finomság, bensőségesség jellemezte – az apró részletek felé forduló érzékeny figyelem. Itt minden a békéről, derűről, megértésről és erőszakmentességről szól.” – írta kritikájában az estről Csengery Kristóf az ÉS-ben. A hangverseny nagy tetszést aratott a Művészetek Palotájában, s ebben jelentős szerepet játszott a különleges pianista, akinek karrierjét Ormándy Jenő indította el a tengerentúlon, nagyon szereti Kurtág műveit, s a koncert előtt készült beszélgetésben a szerencséivel magyarázza, hogy ennyi fellépésen tud sikerrel szerepelni.**

■ *A MÁV Szimfonikusok koncertjén Mozart B-dúr zongoraversenyét adja elő. Miért esett a választása erre a darabra?*  
– Mert szeretem. S ahogy öregszem, egyre jobban szeretem. Ez Mozart élete végén íródott, és a magam tükröképét látom a zenéjében.

■ *Milyen közös muzsikálásokra emlékszik vissza az együtttest irányító Csaba Péterrel?*

– Csak egyetlen egy közös koncertünk volt Santanderben, Spanyolországban, ahol a helyi zeneakadémia zenekara kísért minket.

■ *A Fesztiválzenekarral is adott már hangversenyt Budapesten. Szívesen tér vissza a magyar fővárosba?*

– Szeretek Budapestre jönni, sokszor voltam már, legelőször a háborút követően, a kiváló csellistával, Starker Jánossal. Akkor a Liszt Akadémián játszottunk.

■ *Milyen magyar zenészekkel lépett már pódiumra?*

– Olyan sok fantasztikus magyar muzsikos van, hogy lehetetlen felsorolnom mindet. Azonban azt gondolom, hogy Kurtág György állt a legközelebb a szívemhez. Zathureczky Edét is nagyon szerettem, aki Hubay tanítványa volt, és a budapesti Zeneakadémiát vezette 1957-ig. Akkor ugyanis az USA-ba emigrált és hegedű professzor volt az én egyetememen, Bloomington Indianában.

■ *Meséljen Ormándy Jenőről, hiszen a tengerentúlon az Ormándy vezette Philadelphiai Szimfonikusokkal debütált...*

– Blau Jenőnek született! Ő is Hubay tanítványa volt. Senki se tudott oly könnyedséggel és szépséggel kísérni, mint ő. Csodálatosan kedves volt velem, amikor megérkeztem az Egyesült Államokba meghallgatott, és négy évre szóló szerződést szervezett meg nekem a Philadelphia Zenekarnál, amivel biztosítottak voltak a fellépéseim. Elképzelheti, hogy mindez mit jelentett egy ifjú muzsikusnak...

■ *Őn is köszöntötte néhány évvel ezelőtt Kurtág Györgyöt, azt írva, a zenéjét játsszani kiváltság. Ezek szerint szívesen ad elő a klasszikusok mellett kortárs darabokat is?*

– Mindig is így tettem, szólistaként és a triómmal együtt. Kurtág nagyon speciális

eset – szeretem azt, ahogyan gondolkodik a zenéről. A rövid művei egy világgépet is tükröznek.

■ *A budapesti koncert előtt Bécsben muzsikál, majd Londonban, a Wigmore Hallban ad két koncertet. Hogy bírja ezt a tempót 91 évesen?*

– Szerencsés vagyok!

■ *53 esztendőn keresztül zenélt a Beaux Arts Trióval, amelyet Ön alapított. Miért döntött egy ilyen társulat életre hívása mellett? S mi volt az együttes világhírének, sikerének titka? Hogyan váltak a zongoratrió-műfajának arany etalonjává?*

– Az alapítás egy véletlennek volt köszönhető. Szólistaként sok felvételt készítettem, de különösen szerettem volna Mozart-triókat készíteni. A producerem mondta, hogy keresnem kellene két muzsikust, akik csatlakoznának hozzám. S így lett Daniel Guilet, az Arturo Toscanini vezette NBC szimfonikus zenekar koncertmestere az egyik zenész, és Bernhard Greenhouse, Pablo Casals növendéke pedig a másik. Amikor elkezdtünk gyakorolni, Guilet kapott egy hívást Charles Munch-tól, aki akkor a Bostoni Szimfonikusokat vezette, és keresett egy triót egy Tanglewood-i fellépéshez. Annak a koncertnek a sikerét követte hét másik koncert, és a lemezfelvételeinken túlmenően, rövid időn belül már hetven hangversenyre voltunk betáblázva.

■ *Könyve jelent meg a zongoratanításról és ma is témérdek a növendéke. Mit tart a legfontosabbnak a tanításban, milyen ars poeticát kíván átadni a hallgatóinak? Számos zongoraverseny zsűrijében is helyet foglal. Mennyiben mások a XXI. század ifjú pianistái?*

– Imádkozok tanítani, és természetesen az ember csak azt tudja sikeresen oktatni, amit a legjobban tud. Ez azt jelenti, hogy nem csupán a hangszeren kell megtanulni jól játszani, hanem azt is el kell sajátítani, hogy mit lehet, és mit kell megtenni. Arra tanítom növendékeimet, hogy szeressék a nagy és a kisebb zeneszerzőket ugyanúgy, ahogy ked-

### „Önmagában álló kategória”

Menahem Pressler a Vladimir Horowitz, Alfred Brendel, Van Cliburn, Cziffra György, Szvjatoszlav Richter nevével fémjelzett generáció zongorista-óriásainak egyike. Magdeburgban született, 1923-ban, nemzetközi karrierje 1946-ban, a San Franciscó-i, Nemzetközi Debussy Zongoraverseny megnyerésével indult. Ezt követte a sikeres amerikai debütálás a Philadelphiai Szimfonikusokkal. Néhány évnyi szőlista-diadalmenet után 1955-ben alapította meg a Beaux Arts Trio elnevezésű hegedű-cselló-zongora triót, s a társulat rövid idő alatt a világ legelismertebb kamaragyüttesévé vált. „A Beaux Arts Trio önmagában álló kategória” – írta róla a New York Times, a Washington Post szerint pedig „az alapítása óta eltelt több mint 50 év alatt a Beaux Arts Trio az egész világon a zongoratrió műfajának arany-etalonja lett.” Az együttes 2008-ban búcsúzott a koncertpódiumtól. Pressler azóta mint szőlista, s mint a leghíresebb vonósnyegyes kamarapartnerre koncertezik tovább. Az utóbbi időben többek között a Berliini Filharmonikusok, az Orchestre de Paris és a Concertgebouw Zenekarral lépett fel.

venceiket szeretik. Nem szabad megkérdeznük: „Mit tehet ez a darab értem?”, hanem azt a kérdést kell feltenniük, hogy: „Én mit tehetek a darabért?” A versenyeken ezeket a

kvalitásokat keresem egy ifjú zongoristában. Néha megtalálom őket, mint ahogy felfedeztem Daniil Trifonov-ot, aki egy olyan fiatalember, akiben megtalálhatók a külön-

böző tulajdonságok, amelyektől egy nagyszerű zongorista igazán nagyszerűvé válik.

**I Ennyi koncert után mi jelenti esténként az újabb és újabb kibívást? Minek köszönhető az a jellegzetes hang, amely az Ön muzsikálásának a sajátja?**

– Megtanultam, hogy nem harcolok egy hangszerrel, hanem együtt élek vele. Egy zongora nem egy Stradivari, a művész befolyásolhatja a hangzást. Hallom magamban a hangot, s megpróbálom eljátszani. Remélhetőleg sikeresen... Keresem az inspirációt. Nem tudom, hogy ez pontosan micsoda. De megérezem, megérezzük, ha annyira közel érezzük magunkat a zeneszerzőhöz, hogy szinte mi magunk is megírhattuk volna a darabot. Csak remélni tudom, hogy ez továbbra is sikerül!

R. Zs.

## A Pearle társelnöke: Kovács Géza

**A nemzetközi előadóművészeti munkáltatók legjelentősebb európai szervezete, ismert nemzetközi rövidítéssel: Pearle legutóbbi ülésén, Helsinkiben Rolf Bolwint, a Német Zenekari és Színházi Egyesület ügyvezetőjét választotta meg elnökévé, a társ-, illetve alelnöki tisztre pedig Kovács Gézát, a Nemzeti Filharmonikus Zenekar, Énekkar és Kottatár főigazgatóját, a Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetsége elnökét kérték fel.**



„Először 1996-ban, londoni konferencián találkoztam közelebről a Pearle tevékenységével. Azonnal láttam, hogy ez Magyarország és a mi szövetségünk számára milyen fontos szervezet. Az elmúlt két évtizedben a Pearle valóban az Európai Unió egyik legeredményesebb szakmai lobbiszervezete lett, mely nélkül semmilyen, az előadóművészetet érintő EU-szintű jogszabály, direktíva nem szülehet meg – hangsúlyozza Kovács Géza. 2002 óta szívós munkával sikerült elérnünk, hogy a nagy iparágakhoz hasonlóan – mint a szállítmá-

nyozás vagy fémipar, amelyek több 10 milliós embert foglalkoztatnak – nos, velük párhuzamosan, a létszámában jóval kisebb 'iparág', az előadóművészet is megalakíthatta az ún. „társadalmi párbeszéd munkabizottságot.”

A társadalmi párbeszéd munkabizottság működésének lényege, hogy az érintett nemzetközi és EU-s szakszervezetek, az EU Bizottsága és a Pearle ül egy asztalnál, hogy valamely aktuális kérdésben egyeztessenek, illetve az uniós szintű jogszabályok előkészítésében részt vegyen.

„Úgy vélem, megválasztásom rendkívüli jelentőségű lehetőség és rendkívüli feladat” – teszi hozzá a főigazgató. 2002-ben a birminghami konferencián választották be először a Pearle Végrehajtó Bizottságába, amely a szervezet legfelsőbb döntéshozó testülete. Itt szívtam magamba a legizgalmasabb információkat, ismertem meg és hoztam haza a legújabb működési gyakorlatokat a Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetsége számára. Eddig háromszor tudtam Magyarországra csábítani Pearle-konferenciát, és természetesen a mi érdekeinket

szem előtt tartva végeztem a munkámat a Végrehajtó Bizottságban.”

A rendkívüli tisztújítással kapcsolatban Kovács Géza felidézi: „Idén tavasszal rendkívüli helyzet állt elő, Catherine Baumann a Francia Zenekari és Zenés Színházi Szövetség igazgatója, aki 2011-ben a Művészetek Palotájában elnökölte az akkor éppen aktuális Pearl konferenciát, családi okokból lemondott. Nem titok: a férje visszautasíthatatlan állásajánlatot kapott, az Egyesült Államokba költöztek, ahol Catherine is új, rangos feladathoz jutott.”

Márciusban ezért Rolf Bolwint és Kovács Gézát kérte fel a végrehajtó bizottság, hogy 2016-ig, a rendes tisztújításig társelnökökként lássák el a feladatot. Egyedül egyikük sem tudta vállalni a funkciót, hiszen nem készültek fel a váratlan szituációra. „Számomra nagy megtiszteltetés a tapasztalt Rolf Bolwinnal dolgozni, egy évtizeddel korábban ő ugyanis volt már a szervezet elnöke. Egyikünk sem kapaszkodott e tisztségért, mert bár a konferencia nagyon meleg hangon üdvözölte ezt a megoldást, a 'dicsőség' hamar elmúlik, a feladatok azonban jó esetben maradnak, de inkább soka-

sodnak. Mondanom sem kell, hogy most, amikor az EU-választások ugyan lezajlottak, de a különféle testületek felépítésében még nincs minden mérkőzés teljesen lejátszva, nekünk nem mindegy, hogy kik lesznek a partnereink az EU szintű szabályozásban és jogalkotásban. Eljárunk bizonyos helyzetekben az unión kívüli országokban is. Az unión belül pedig még mindig borzalmas elvonások sújtják a déli országokat a kulturális szférában, de a Magyarországgal belépett Romániában és Bulgáriában is számítanak a Pearle segítségére – látható, hogy nem lesznek könnyű mérkőzéseink, sok energiára lesz szükségünk.”

Legközelebb a társadalmi párbeszéd munkabizottság adott volna munkát Kovács Gézának, akit azonban abban az időben a Nemzeti Filharmonikusok szülői fellépése foglalta el a Suwon Fesztiválon. Az alkalom ünnepi: a dél-koreai és magyar diplomáciai kapcsolatok felvételének 25. évfordulója. Majd Japán várta az együtttest, Kocsis Zoltán és Kobayashi Ken-Ichiro vezényletével.

Ahogy az Európai Parlamentben, a hazai külkapcsolati struktúrában bekövetkező

várható változások kívánnak majd Kovács Gézától számos egyeztetést. A Pearle szerte Európában elismert, abszolút civil szervezet, az angol kifejezéssel: non-government organization. „A legfrissebb felmérések azt igazolják, hogy ahol kevésbé nyirbálták meg a kulturális támogatásokat, azokban az országokban sokkal jobb az emberek társadalmi közérzete, következőképp az alkotókedve. Furcsa, de valóságos összefüggés: a francia a skandináv, a dán, a német közfinanszírozási gyakorlatban kisebb volt a csökkentés, mint például Portugáliában, ott a depresszió magas mértéke épp ezt a viszonyt tükrözi. Mi, akik ebben a szakmában dolgozunk, jól tudjuk, hogy hatásos gyógyszer, méghozzá káros mellékhatások nélküli gyógyszert, kapaszkodót adunk az embereknek. Ezért igyekszünk elfogadtatni a döntéshozókkal, hogy a nagy egészhez képest oly kevés az, amiből megélünk, de ha abból is elvesznek, akkor tényleg az marad, hogy bezárják a színházakat, hangversenyertermeket. Ha ez bekövetkezne, amit nem hiszek, az lenne az európai kontinens vége. Kultúra nélkül nincs Európa.”

*Albert Mária*

### Vámhatósági túlkapasások az amerikai turnéra érkező zenészekkel és zenekarokkal szemben

A veszélyeztetett vadon élő állat- és növényfajok nemzetközi kereskedelméről szóló washingtoni egyezmény (CITES) értelmében tilos bizonyos anyagokat az Egyesült Államokba bevinni, illetve onnan kivinni. Az érintett anyagok között van az elefántcsont, az ábráscetfog, a teknőspáncél, valamint különböző trópusi fajták.

A vendégszereplésre érkező zenekarok esetében ezidáig nem vették különösen komolyan a szabályozást. Idén április 1-jétől azonban megszigorodott az ellenőrzés, és a vámhatóság úgynevezett CITES igazolásokat kér a hangszerek anyagának eredetére vonatkozóan, amely igazolja, hogy a hangszer 2014. február 25. előtt vásárolták, illetve az érintett anyag a kereskedelmi tilalom életbe lépése előtt lett a hangszerbe beépítve, vagy regisztrált meglévő állományból származik. Ezek hiányában a zenekarok számíthatnak rá, hogy lefoglalják értékes vonóikat és hangszereiket. Nehézséget okoz továbbá, hogy a CITES rendelkezéseinek hangszerekre vonatkozó alkalmazása az Európai Unión belül még nem honosodott meg, és a végre-

hajtására vonatkozó rendelkezések csak ez év végére várhatók.

Az eddig kellemetlen helyzetbe került és majdnem fellépéseik lemondására kényszerült zenekarok között vannak többek között a Bajor Rádió Szimfonikus Zenekara és a Müncheneri Filharmonikusok mellett a Budapesti Fesztiválzenekar is, amely hét vonót nem vihetett be az Egyesült Államok területére, mert az amerikai vámhatóság arra gyanakodott, hogy azok elefántcsontot tartalmaznak. A zenekar által bemutatott igazolásokat a hatóság nem fogadta el, hanem CITES igazolás hiányában a kirótt büntetés megfizetését követően a vonókat visszaküldette Magyarországra. Az érintett hét vonós az Avery Fisher Hallban megtartott koncerten kölcsön vonókkal volt kénytelen játszani. Az említett Német Filharmonikusok esetében pedig csak a Carnegie Hall és a német nagykövetség intenzív közbenjárására sikerült elérni, hogy hangszereiket visszakapják, és a hangversenyt ne kelljen lemondani. A Bajor Rádió Szimfonikus Zenekarának egy ábráscetfogot tartalmazó cellovonóját foglalták le, öt hegedűvonót azonban sikerült még a

beutazás előtt, korábbi fellépésük helyszínéről hazaszállíttatniuk Németországba. Még tavaly karácsony előtt történt, hogy az amerikai vámhatóság a marokkói születésű, világhírű furulyaművész Boujemaa Razgui 13 darab rendkívül értékes, ritka és nehezen beszerezhető nádfajtából készült hangszerét – a művész távollétében és tudta nélkül – illegális mezőgazdasági termékeknek minősítette, és megsemmisítette a Kennedy repülőtéren. Boujemaa Razgui elmondása szerint a furulyákat már szárított nádból készítik, a hatósági szóvivő ezzel szemben azt állította, hogy friss zöld bambuszt találtak a művész poggyászában.

A megszigorított intézkedések indokai között szerepel többek között, hogy a hatóságok az illegális elefántcsont-kereskedelmet teszik felelőssé évi több mint 35 ezer afrikai elefánt (napi 96 állat) elpusztulásáért, míg a nádfurulyák megsemmisítését a növényi kórokozók bevitelének megakadályozásával indokolták.

Forrás:

Kleine Zeitung, wqxr, NY Daily News



# Vigasságok a fertődi kastélyban, klasszikus és jazz ritmusban

**A leghosszabb fesztivál fiatal és ismert szólistákkal, kamaraegyüttesekkel, zenekarokkal**

**Esterházy „Fényes” Miklósnak érezhette magát az, aki május 30-án ellátogatott a fertődi kastélyba, hiszen a Marionettszínházban olyan Haydn-darabok hangzottak fel, amelyeket a zeneszerző a pompakedvelő herceg neve napjára, hazatérésének tiszteletére vagy udvari ünnepségre komponált. A Purcell Kórus és az Orfeo Zenekar Rác Márton irányításával igazán remek, kedvcsináló koncertet adott, megteremtve az egykori Tündérország miliójét. A négy és fél hónapon keresztül tartó sorozatot, a nyár leghosszabb zenei fesztiválját L. Simon László a Budai Várnegyed, a Fertődi Esterházy-Kastély és a Kúria megújításáért felelős kormánybiztos nyitotta meg. A sorozat művészeti vezetője, Rác Márton pedig a koncertet követően arról beszélt, hogy különleges, sok magyar művészt, fiatal tehetséget felvonultató rendezvényt kíván évről-évre életre hívni.**

A május végétől szeptember végéig tartó sorozat ünnepélyes megnyitóját május 30-án, pénteken este a fertődi Esterházy-kastély Apolló Termében rendezték, s elsőként Esterházy Antal herceg köszöntötte a jelenlévőket. Elmondta, nagy öröm, hogy ebben az évben is Eszterházi Vigasságok várják az érdeklődőket, s hogy a belépők azonnal a XVIII. században érezhetik magukat. Végül arra biztatott mindenkit, hallgassák a zenét, élvezzék a szép kastélyt, érezzék jól magukat.

L. Simon László, a Budai Várnegyed, a Fertődi Esterházy-Kastély és a Kúria megújításáért felelős kormánybiztos megnyitójában kiemelte, számos példa azt mutatja, ahhoz, hogy sikeresek legyenek a helyreállításban, arra kell támaszkodniuk, aki joggal érzi otthon magát a kastélyban. A fehércsurgói kastély sikere abban is rejlik, hogy egy Károlyi-leszármazott vette birtokba és építtette újjá. Nagyon hálásak Esterházy hercegnek is, aki évek óta támogatója a fertődi kastély újjászületésének. Hozzátette, most nemcsak az Eszterházi Vigasságokat nyitják meg, hanem egy kiállítást is, amely a magyar porcelángyártás európai hírű produktumait mutatja be. Simon Attila, a Herendi Porcelánmanufaktúra Zrt. vezérigazgatója szintén szólt néhány szót a tárlatról, amelynek kü-

lönlegességéről ezt követően a vendégek is meggyőződhetnek.

Akárcsak arról, mennyire alkalmassá vált a Marionettszínház előadásokra, hiszen a Tündérország kapuja című esten Haydn négy kompozíciója hangzott fel, az Orfeo Zenekar és a Purcell Kórus előadásában, Rác Márton vezényletével, olyan szólistákkal, mint Csereklyei Andrea, Sáfár Orsolya, Szigetvári Dávid és Blazsó Domonkos. A csembalószólamot, amelyet feltehetően Haydn saját maga számára írt, ezen az esten Gyöngyösi Levente játszotta. A koncert kiváló beharangozója volt az Eszterházi Vigasságok szeptember 28-ig tartó, monstre sorozatának.

18 hét, 60 koncert, számtalan fellépő – hirdeti a műsorfüzet. Az első hangversenyek

*A helyreállított Marionett Színház, amely még magtár is volt*



egyikén muzsikált például Várjon Dénes és Simon Izabella, őket követte Várdai István, majd a Nemzeti Filharmonikusok következtek Kocsis Zoltán irányításával. A kínálatban akad még izgalmas előadás bőven, hiszen június második felétől a Régi Zenei Napoknak is otthont ad a kastély. Majd július elején a Concerto Budapest koncertezik a Marionettszínházban Baráti Kristóffal, Varga Tamás pedig Szilasi Alex-szel és Szűts Péterrel kamarázik. Több hangversenyt adnak a kastély régi fellépői, a Budapesti Vonósok, az együttes vendége lesz Fenyő László, Pietro Borgonovo és Sümegi Eszter, Dallos Erika is. Az Orfeo Zenekar Vashegyi György vezényletével Esz-dúr darabokból válogat, Boldoczki Gábor pedig az Erkel Kamarazenekarral muzsikál. Fellépnek Fertődön az Esterhazy Hofkapelle szólistái is. Augusztus első napján pedig jazz hangzik fel a szabadtéri színpadon. Az esten Joan Faulkner, Pat

Appleton, a De-Phazz énekes, valamint Tóth Vera lép a közönség elé a Budapest Jazz Orchestra kíséretével. Másnap opera- és operettestnek tapsolhat a publikum, amelyen Rácz Márton és az Óbudai Danubia Zenekar kíséretével Miklósa Erika, Láng Dorottya, Nyári Zoltán, Haja Zsolt ad elő népszerű darabokat. A Vásáry-titokból is ízelítőt kapnak az érdeklődők, az esten a zongoraművész és karmester kedves zenekarát, a Savaria Szimfonikusokat dirigálja. Perényi Miklós, Konrád György és Berkes Kálmán, valamint a Pulzus Vonósnégyes hangversenye szintén különlegesnek ígérkezik, akárcsak az a Gluck-opera előadás, amelyen az Orfeusz és Euridiké bécsi változata hangzik fel a Purcell Kórus és az Orfeo Zenekar előadásában, Vashegyi György vezényletével. Fellép még a rendezvényen az Adam Diviso, a Sonatores Pannoniae, az Aure Musicale, az Esterhazy Ensemble, a



**A nyár legbosszabb zenei fesztiválját L. Simon László kormánybiztos nyitotta meg**

Capella Savaria és a Freiburgi Barokk Zenekar is. A historikus sorozatnak igazán neves szólisták lesznek a vendégei: Szűts Péter, Renata Pokupic, Paul McCreesh, Christophe Coin, Maria Hinojosa Montenegro, Enrico Onofri, Gottfried von der Goltz és Kristian Bezuidenhout.

## Haydnhoz és Haydntól vezető utak

**Rácz Mártont már zeneakadémista kora óta érdekli Haydn művészete, és a XVII. századi művek tanulmányozása mellett korábban is szervezett régi-zene fesztivált. Fontos feladatának tartja, hogy megmutassa Haydn izgalmas, kevésbé ismert arcát. Kilenc esztendővel ezelőtt készítette első koncepcióját a fertői rendezvényhez, s azóta évről-évre művészeti vezetőként – a változó fenntartók, feltételek mellett – rangos programot hív életre. Bízunk abban, hogy a kastély valódi kulturális központtá válik, amely jelentős szerepet tölt be a régióban.**

**■ Az idej már a második az Eszterházi Vigasságok sorozatából. Miért döntött ilyen időtartamú, 18 hetes fesztivál mellett?**

– Örök dilemma, hogy milyen hosszú legyen egy rendezvénysorozat, hiszen a rövidebbnek és a hosszabbnak egyaránt van előnye, hátránya. A múltja miatt is döntötünk a négy és fél hónapos fesztivál mellett, hiszen „Fényes” Miklós életének utolsó, 15 esztendejében idetelepült, s szinte el sem mozdult Eszterházáról. Operabemutatót rendezett például január 8-án, amikor hivatalból Bécsben kellett volna politizálnia. De ehelyett a kastélyban töltötte az időt, így szinte 365 napon keresztül zajlottak az előadások, koncertek. Ezért – és a folyamatosság miatt is – terveztünk májustól szeptember végéig, hiszen az állandó jelenlét turisztikai szempontból szintén lényeges.

Fontos, hogy minél többen értesüljenek a sorozatról, s megszokják, hogy a kastélyban egész nyáron izgalmas koncertekkel várjuk az érdeklődőket.

**■ Azok a Haydn-darabok például, amelyek a nyitóesten felhangzottak, egyszerű szerepeltek Fényes Miklós udvarában vagy többször is előadták a műveket?**

– Egyszer hangzottak el, az adott ünnepségen. De néhány alkalommal – például a herceg unokaöccsének esküvőjén, Kismartonban – előfordult, hogy az adott kompozícióból még egy bemutatót tartottak. Pompakedvelő Miklós, aki egyike volt kora leggazdagabb embereinek, komoly együttessel – zenészekkel, énekesekkel – rendelkezett. A művészek azonban a cselédséghez tartoztak. Haydn meg is volt sértve, hiszen leírta, hazatért Londonból, ahol a királynővel is kezét foghatott, itthon pedig csak a cselédlépcsőt használhatta... A zenészek nem léphettek be az első emeletre. Délutánonként csakis a földszinten muzsikálhattak. Feljebb csak akkor mehettek, ha a herceg valamiért hívatta őket. Vagy, ha ki voltak rendelve egy fogadásra, hogy segítsenek a vacsora felszolgálásban, mert a személyzet nem volt elegendő... Csupán Haydn volt ez alól a kötelezettség alól felmentve, neki nem kellett az étel tállalásában részt vennie.

**■ Van-e esélye annak, hogy egész évben ilyen kiváló esteket rendezzenek a kastélyban?**



– A kastély zárva tart a téli hónapokban, márciusban nyit és ősszel bezár. Kell ugyanis idő a restaurálásra is... De a 18 hetet sem tartom rövidnek, különösen akkor, ha egyedi programokat hallhat a látogató. Amikor a fesztivál tervezésének nekikezdtem, az alapkonceptióm az volt, jelenjenek meg a műsorban a Haydnhoz és a Haydntól vezető utak. S persze, az évfordulókra is figyelünk. Idén például Richard Strausstól is felhangzik két mű, de olyan darabok, amelyek az it-

Szeptemberben vonósnégyes seregszemle várja a közönséget: a Quatuor Mosaiques, a Bennewitz Quartet, a Royal String Quartet, a Schuppanzinger Quartet, a Dudok Quartet, az Authentic Quartet, a Cuarteto Casals muzsikál a Haydn Teremben.

Szerenádózik a Marionettszínházban a Győri Filharmonikus Zenekar Berkes Kálmán vezényletével, a Haydn Teremben a Schmidt-zongorák megszólaltatója Horváth Anikó és Elek Szilvia, Mécs Károly pedig a kor irodalmi alkotásaiból válogat. Az utolsó előtti esten Varga Gábor és a Liszt Ferenc Kamarazenekar muzsikál, s az Eszterházi Vigasságokat pedig az Őszi szomorúság című est zárja. A Kodály Kórus, a Budafoki Dohnányi Zenekar Rác Márton vezényletével lép pódiumra, s Haydn- és Mozartművekkel fejezi be a hosszú, több hónapos fesztivált.

R. Zs.

#### V4 – A visegrádi országok kultúrpolitikai vezetőinek találkozója Fertődön

Balog Zoltán a visegrádi országokat képviselő cseh, lengyel és szlovák kultúrpolitikai vezetőket látta vendégül a fertődi Esterházy-kastélyban, A találkozó első napján a Nemzeti Filharmonikusok koncertjét hallgatták meg a kastély Marionettszínházában. A koncert előtt átadták a közép-európai szellemiség ápolásáért odaítélt Visegrád-díjat a Nemzeti Filharmonikus Zenekarnak.



teni millióba beleillenek. A Gluck-év kapcsán pedig az Orfeo kerül színre. Számomra szintén lényeges, hogy a magyar zenekarokkal külföldi szólisták muzsikáljanak együtt. Emellett ragaszkodunk a hagyományokhoz, hiszen befogadtuk a Régi Zenei Napokat, s a Budapesti Vonósok fesztiválja szintén immár több mint két évtizedes múltra tekinthet vissza ezen a helyszínen. Remek diskurzusokat folytatok velük, ők is arra törekednek, hogy megújítsák, s az adott korhoz igazítsák a programjukat. Az Orfeo Zenekar pedig szintén hosszú ideje, tizenöt esztendeje muzsikál rendszeresen a kastélyban.

**■ Lassan már Ön is jubileumot ünnepeket itt. Hogyan változott, alakult az utóbbi években a fertődi fesztivál?**

– Érdemes áttekinteni az egész történetet, ami Kodály Zoltán védnöksége alatt, 1959-ben, Haydn halálának 200. évfordulóján, a jubileumi koncerttel kezdődött. Majd következtek a Budapesti Vonósok, az Orfeo Zenekar, Strém Kálmán magánúton szervezett, több koncertjének is tapsolhatott a közönség. Engem először 2005-ben kértek fel a művészeti vezetésre, de jelentősen megnehezítette a munkámat, hogy az adottságok és a lehetőségek nagyon sokat változtak a mindenkori fenntartó függvényében. A Vigasságok ötlete egyébként 2012-ben, Zumbok Ferenc kormánybiztos kezdeményezésére született, s ennek is volt előzménye... Bízom benne, hogy a mostani szerkezet megmarad és sikeres lesz. Fertőd ugyanis más helyszín, mint Salzburg vagy Bayreuth, ahol egy város közepén rendeznek fesztivált. Itt a kas-

tély arculatának, a mindenkori lehetőségeknek kell megfelelni. A zene pedig ugyanúgy a szolgáltatás része, ahogy egykor, a hercegnél volt... Örülök, hogy végre muzsikálhatunk a Marionettszínházban, a Haydn Teremben, s a helyszínek sora a jövőben is bővül. A kastély élén mostantól menedzser szemléletű főgazgató áll, ami szintén segíthet a rendezvény sikerességében.

**■ Úgy vettem ki a megnyitón elhangzottakból, hogy fontos szerepet jut a kastély életében a fesztiválnak is...**

– Így igaz, hiszen húsz éves hasznosítási projektek születtek, s az egyik láb, amire a tervek támaszkodnak, az a kastélyban folyó zeneélet. Egyrészt a kastélyt kell kiszolgálni, másrészt a turistákat. A tervezés, a szervezés során arról sem szabad elfeledkeznünk, hogy ez nem Budapesthez, hanem inkább Bécshez, Pozsonyhoz vonzódó terület... Döntés kérdése az is, hogy az itt bemutatott előadásokat elvisszük-e Gödöllőre vagy a Müpába, vagy inkább azt várjuk, mindenki, akit érdekel, jöjjön ide. Úgy vélem, ez a kastély ma is az, mint ami korábban volt, kapu Európára. Amikor összeállítom a műsort, akkor szeretném szem előtt tartani, hogy ez elsősorban egy magyar fesztivál.

**■ Olyan kiváló muzsikusokat is megnyert, mint a Bécsi Filharmonikusok szóloccselistáját, Varga Tamást, vagy a szintén külföldön zenélő Fenyő Lászlót.**

– Fontosnak tartom, hogy legyenek visszatérő muzsikusaink, akik újabb és újabb ar-

cukat mutatják meg. Perényi Miklós például tavaly szólózott, most kamarázik. Alapvetés az is, hogy jelenjen meg egy nagyon erős, fiatal generáció. Olyanok, akiket ma még meg tudunk fizetni, de nem biztos, hogy ez néhány év múlva is így lesz. Mellettük persze szükség van a neves mesterekre is. S számolok a környékbeli zenekarokkal: a győriekkel, a szombathelyiekkel. Szeretném ugyanis, hogy a jövőben a kastély regionális kulturális központtá váljon. Örülnék, ha a környékbeliek is minél többször jönnének el a programjainkra.

**■ Hogyan látja, mekkora az érdeklődés a fesztivál iránt?**

– Tavaly is azt tapasztaltuk, hogy van közönség, de fontos lenne, hogy még korábban hirdessük meg a programot, hogy számíthassunk a határon túlról érkező buszokra is... Úgy vélem, a fesztivált nem lehet kisajátítani csak a Haydn-kultusznak. Jó, hogy a Marionettszínháznak megmaradt az árka és a színpada, így többféle előadásra alkalmassá vált. Az akusztikája is kiváló, bár még apró korrekciókat tervezünk. Már dolgozunk a jövő évi programon is, sok a terv és az ajánlat. Lényeges, hogy a zenének valós és jó helyen lévő jelenlétet biztosítsunk. Ez a legnehezebb... 2006 óta, minden évben ötven-hatvan koncertet rendezünk a kastélyban. Ha ezt a programsorozatot nem indítjuk el annak idején, ma nem lennének Eszterházi Vigasságok. Ezen az Európára nyíló kapun keresztül a magyar muzsikusokat is meg tudjuk mutatni.

R. Zs.

# Törvények, díjak, bérek, jogok, harcok

## A központi költségvetési támogatás növekedése nem hatott kedvezően a fenntartók támogatási döntéseire

**A Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezete 2014.**

**április 23-én tartotta tisztújító küldöttértekezletét, amelyen az elmúlt öt esztendőről szóló beszámolók hangzottak el, és meghatározták a következő időszakra szólóan az érdekvédelmi szervezet céljait.**

**A tisztújítás során megerősítették a korábbi vezetőket: a szakszervezet elnöke Sólyom-Nagy Sándor, a két alelnöke Briber János és Varsányi Lászlóné lett, és továbbra is dr. Gyimesi László maradt a főtitkár.**

**Dr. Gyimesi László összességében – a sikerek és a kudarcok arányát tekintve – pozitívnak látja az elmúlt öt év mérlegét, szerinte mindez jelentős részben az előadó-művészeti törvénynek köszönhető, amelyek életre hívásában oroszlánrészt vállalt az MZTSZ. Persze, feladat így is akad bőven, egyik fontos teendőjük a következő időszakban, hogy kezdeményezzenek egy olyan szabályozást, amelynek alapján a fenntartóknak ne legyen lehetősége arra, hogy a támogatásukat a központi költségvetési támogatás növekedésével egyidejűleg csökkentseik...**

**Emellett az előadó-művészek bérügyeivel és jogvédelmével is sokat kell foglalkozniuk.**

**! Hogyan látja, az elmúlt időszakban mi történt a zenekarok, kórusok érdekvédelmében?**

– Egy korábbi nagyon eredményes időszakot – itt a 2004–2009 közötti ciklusra gondolok – követően összességében pozitívumokról tudok beszámolni, mert már az is nagy eredmény, ha nincs számottevő visszaesés. Nem lehet persze mindent a szakszervezet tevékenységének tulajdonítani, de az biztos, hogy a mi munkánk is benne van. Hiszen a szimfonikus zenekari területen mindennek az alapja az előadó-művészeti törvény. Emellett ebben az időszakban – számos buktató és ellentmondás közepette – nagyon stabil jogi alapzatra került a zeneoktatás. Ha a szakszervezet semmi más nem tett volna a zenekarokért, kórusokért, mint ennek a szabályozásnak, az előadó-művészeti törvénynek életre hívásában eredményes, már az is elegendő lenne ahhoz, hogy szép emlékeket hagyjon maga után. Ez a törvény ugyanis az állam feladatává teszi, hogy támogassa a szimfonikus zenekarokat, kórusokat. Sőt, a 2011-ben elfogadott, kategorizálási rendszer még erősebb pozíciót biztosít, hiszen közszolgáltatási szerződés kötésére kötelezi, az államot a zenekarok meghatározott körében. A nemzeti zenekarok körébe emelte a hat nagy, vidéki nagyvárosi zenekart, amely az ország zenei életében meghatározó. A fővárosi társulatoknál szintén elmondhatjuk, hogy az NFZ és a BFZ is biztonsággal működik, de még a Rádió együttese is talán könnyebb időszakot hagytak maguk után, mint az előző ciklusban. A Kodály és a nyíregyházi Cantemus Kórus helyzete így szintén megnyugtató, akárcsak a Liszt Ferenc Kamarazenekaré. Ezek nagyon lényeges lépések. Arról nem is beszélve, hogy legalább ennyire jelentős a kiemelt minőségű kör, ahol önkormányzatoknak kell vállalkozniuk arra, hogy gondoskodjanak az együttesekről.

**! Viszont több helyen is előfordult, s ez jelenleg is probléma, hogy az állami támogatás növekedésével együtt az önkormányzati támogatás csökkent...**

– Sajnos így van, ezzel a beszámolómban is foglalkozunk, idézem: „A központi költség-

vetési támogatás növekedése ugyanakkor nem hatott kedvezően a fenntartók támogatási döntéseire: míg 2009 előtt a fenntartók biztosították hozzávetőleg az együttesek működési forrásainak kb. 2/3-át és a központi támogatás ezt 1/3-dal egészítette ki, 2014-re ez az arány kb. 50-50%-ra változott. Ez önmagában még nem lenne baj, ha ennek az oka több fenntartó esetében abban rejlik, hogy a saját forrású támogatását a központi támogatás mértékével, sőt esetenként azt meghaladó mértékben csökkentette, így az arány változások egyben az együttesek tényleges támogatásnövekedését nem jelentették. A központi támogatás emelésének célja nem az önkormányzati fenntartók, hanem a zenekarok és énekkarok támogatása, ezért ez a kérdés feltétlenül jogszabályi megoldást igényel.” Ezért is fogalmaztuk meg a következő, öt éves időszakra vonatkozó javaslatunkban azt, hogy szakszervezetünk kezdeményezi az előadó-művészeti szervezetekre vonatkozó szabályozás olyan módosítását, amelynek alapján a fenntartóknak ne legyen lehetősége arra, hogy a támogatásukat a központi költségvetési támogatás növekedésével egyidejűleg csökkentseik. A módosítás során emellett hangsúlyozottan ki kell alakítani vagy fejleszteni szükséges a vidéki operajátszás jogi feltételeit, támogatási rendszerét is, ezzel szélesítve a műfaj megjelenítését, népszerűsítését és az érintett művészek munkalehetőségeit.

**! Mégis azt mondja, az összkép inkább pozitív.**

– Egy szakszervezet számára az első számú kérdés mindig a munkahelyek száma, ez mindent megelőz, hiszen ennek hiányában nincs sok értelme feltételekről beszélni. Az elmúlt öt évben Magyarországon egyetlen zenekar sem szűnt meg, egyetlenegy együttesnél sem hajtottak végre nagyobb méretű létszámleépítést, sőt a több zenekarnál nőtt a munkaviszonyban vagy közalkalmazotti jogviszonyban, azaz stabilan foglalkoztatott művészek száma.

**! Azért ne felejtjük el a Magyar Állami Operaházat...**

– Abban az intézményben valóban sor került csoportos létszámleépítésre. Ez közel

170 kollégánk munkahelyének megszüntetését eredményezte. Ezen belül – szakszervezetünk tiltakozása ellenére is – gyakorlatilag megszüntették valamennyi magánénekes közalkalmazottként történő foglalkoztatását. Ugyanakkor az Erkel Színház újrainvitásával várhatóan összesen közel százötven munkahelyen lesz lehetőség ismételt foglalkoztatásra, amely lényegesen enyhíti a korábbi feszültséget... Emellett az Opera továbbra is foglalkoztat – nem kis számban – magánénekeseket, csak nem közalkalmazotti jogviszonyban. Tényleg azt kell, hogy mondjam, inkább ellenkező folyamatok zajlottak, hiszen a törvénybe be tudtuk építeni egy olyan szabályozást is, hogy az állami támogatás egyik fontos eleme a létszám. (Ha a zenészek stabil foglalkoztatásban vagy ehhez hasonló jogviszonyban dolgoznak.) Beszámolómból idézve: „Kezdeményezésünkre az előadó-művészeti törvény munkaviszonyban (közalkalmazotti jogviszonyban) történő foglalkoztatáshoz köti a normatív jellegű, a nemzeti és kiemelt kategóriába sorolt zenei szervezeteknél a támogatási jogosultságot. Ez új, állandó jellegű zenész munkahelyek létesítését eredményezte több együttesnél, így a Dohnányi Szimfonikus Zenekarnál, a Danubia Szimfonikus Zenekarnál, a Szolnoki Szimfonikus Zenekarnál.” Ezeket nagy eredményeknek tartom. Külföldi barátaink, gazdagabb és szegényebb országok egyaránt, úgy tekintenek minderre, mint követendő példára. Nem is csoda, hiszen – ahogy beszámolómban is foglalkoztunk ezzel – az előadó-művészeti törvény nemzetközi visszhangja szintén jelentős volt, a FIM-ben – a világ, több mint hetven zenész-szakszervezetét összefogó világszervezetben –, mértékadó jogszabálynak tartják. A Nemzetközi Zenei Tanács, amely az UNESCO hivatalos partnerszervezete a zenei, és a zenészek jogaiért végzett munkánkat, amelyet az előadó-művészeti törvény kezdeményezésében és végig vitelében látták, a Zenei Jogokért elnevezésű elismerésben részesítette. Ezt a kitüntetést a Zenei Világfórumon vehettük át még 2009-ben. Még a pozitívumokhoz hozzátartozik az is, hogy az az állami támogatási mérték, ami 2009 óta fogyott vagy stagnált, az most az utóbbi két évben már nőtt, ráadásul a 2009-es mértéket meghaladóan.

**■ A bérezésről is ennyi pozitívumot lehet elmondani?**

– Ezen a területen nem született olyan központi elhatározás, hogy egységes béremelés történjen. Ezért a fenntartókra és a mun-

kahelyekre maradt, hogy nőttek-e a fizetések vagy a jövedelmek. Általánosságban azt mondhatom, hogy nem... Ezt kudarcként kell elkönyvelni, még akkor is ha tudjuk, hogy az állam három évvel ezelőtt gyakorlatilag befagyasztotta – a pedagógus terület kivételével - a közszféra béreit. Persze, mint érdekvédelmi szervezetnek ezzel is kell kezdenünk valamit...A kormányzati ciklus befejező szakaszában voltak már – kezdeményezésünkre – egyeztetések, tárgyalások, amelyek egyelőre azonban nem hoztak eredményt. Ez azonban nem jelenti azt, hogy ez mindig így is lesz...

**■ Milyen célokat szeretnének még elérni más zenei területeken a következő, öt esztendőben?**

– A zenekarok, kórusok, táncegyüttesek helyzete jogi értelemben stabilnak tekinthető, pénzügyi szempontból is olyanak, ami a működés alapjait biztosítani látszik... A nagyobb volumenű ügyek terén is megjelennek az alapkérdések, s talán most nyugvóponton vagyunk. Természetesen még nem tekintjük lezártnak a megszüntetett művész-nyugdíj ügyét, továbbra is – immár az új kormánnyal – folytatjuk, az egyébként egy ideig ígéretesnek tűnő tárgyalásokat. Ahol sok tennivalónk van az általában az élőzene elsőbbségének megjelentése minden területen – média, koncertezés, fesztiválok –, s nem csak feltétlenül a könnyű műfajban... A komolyzenét persze nem fenyegeti olyan nagyon, hogy playback-ről játsszák, de nem kizárt az sem, hogy előbb-utóbb egy szölista mögött a zenei alap gépről szól, ahogy ez a könnyű műfajban is megtörténik. Egyszer kell csak egy ilyen esetnek előfordulnia... Mindez komoly veszélyforrás, s nem is új keletű, úgyhogy e téren akad tennivalónk bőven. Foglalkoznunk kell a szórakoztató zenészekkel is, akik alól szinte „kiment” a szakma. A vendéglátás egésze teljesen átalakult, s ebben az új közegben – ahol azért a turizmus jelentős szerepet kap – kellene megtalálnunk a zene és a zenészek helyét. Hiszen arra lenne szükség, hogy mindez számukra továbbra is munkahelyet biztosítson. Ehhez azonban valóban jó zenészekre és szövetségesekre van szükség. Állami források nélkül, egyedül a szakszervezet nem boldogulhat, s itt valóságos munkahelyek megteremtésről van szó. Nagy feladat...

**■ Miközben most már mindenhol szól a gépzene, szinte ingyen.**

– Az előadóművészi jogok kiterjesztése rájuk is vonatkozik, miközben a legnagyobb

ellenfelük nem más, mint saját maguk, azaz a letölthető zenék... Az ingyenesség és a fizetési kötelezés versenyez egymással, egyre szélesebb közegben, egyre inkább határok nélkül az interneten, a mobilokon. De ezzel is együtt kell élnünk, illetve ilyen feltételek között kell a jogokért és a díjazásért küzdeni. Csak annak van realitása, ami a XXI. századba beilleszthető. Hiába működött valami tíz-húsz éve jól, ha ma már anakronisztikus... Megváltozott világban keressük mi is a szakszervezet helyét, akárcsak minden szereplő. Üdvözljük az élőzene védelmében és javára hozott önkormányzati intézkedéseket, amit Kőbánya, majd több vidéki város után Budapest Önkormányzata is megtett, de szükségesnek tartjuk, hogy ilyen, vagy ehhez hasonló szabályok alapján a jövőben kizárólag az élő zenét, a zenészek tényleges teljesítményeit bemutató koncertek, események, rendezvények részesüljenek támogatásban bármely közpénz felhasználása során. Akárcsak azt, hogy a televíziók a képernyő sarkában elhelyezett jelzéssel tájékoztassák a nézőket arról, ha a műsort nem élő zenével sugározzák.

**■ Milyen eszközökkel harcolnak a zenészek jogaiért?**

– Ahogy a beszámolóban is szerepel, az Országgyűlés március 4-én fogadta el azt az Európai Parlament és az Európai Tanács által 2011-ben elfogadott irányelven alapuló jogszabályt, amely 2013 novemberétől ötvenről hetven évre hosszabbította meg a hangfelvételek, és az azon közreműködő előadóművészek jogainak védelmi idejét. Ennek értelmében az előadók akkor is részesednek a most biztosított, további 20 év védelem hasznából, ha az első ötven évben ilyen díjat azért nem kaphattak, mert a kiadó – erre gyakran alap nélkül hivatkozva – a felvétel készítésekor „egy összegben” megváltotta azt. Nagyon komoly viták és harcok elé nézünk a XXI. század technikai körülményei között, és felháborodva látjuk azt, hogy a zenészek alkotásaiból, előadásaiból megélt lánc egyre hosszabb, és – döbbenetes módon megismételve a hatvanas, hetvenes évek történéseit – egyelőre az előadóművészek, a zenészek jogai és jövedelmei kerülnek ismét a lánc végére. Azt látjuk, hogy a technikai, és gazdasági globalizáció e területen ismét egymásra talált, és a zenészeknek – így nyilván az őket képviselő szakszervezetnek – elemi érdeke az, hogy ebben a folyamatban eredményt érjen el. Hát ez nem egy rövid és egyszerű feladat.

R. Zs.

# Koncertekről

**Győri Filharmonikus Zenekar –  
2014. április 29.**  
Zeneakadémia

Viszonylag kevés helyen hirdették a Győri Filharmonikus Zenekar zeneakadémiai hangversenyét, mégis telt házat vonzott az esemény. Ebben minden bizonnyal nagy szerepe volt annak, hogy az est szólistájaként a világviszonylatban is híres Cyprien Katsaris lépett pódiumra. Az idén hatvanhárom éves ciprusi-francia zongoraművész régi ismerőse a magyar közönségnek, hiszen közel félévszázados pályafutása során többször játszott már Budapesten.

Katsaris napjaink egyik ünnevelt sztárja. Sokat is tesz azért, hogy a hallgatóság ne felejtse el. Már rögtön az est elején – mielőtt leült volna a zongorához – megnyerte magának a közönség szimpátiáját azzal a néhány mondattal, melyben elmondta, milyen nagy megtiszteltetés számára a Liszt Ferencről elnevezett intézmény pódiumán játszani. (Katsaris maga sokat köszönhet Lisztnek: tizenöt évesen a zeneszerző Magyar fantázia című művével debütált, a későbbiekben pedig – többek között – nemzetközileg elismert Liszt-játékos vált belőle.) A rögtönzött beszéd után – láthatóan a karmester, Berkes Kálmán számára is meglepetésként – rögtönzés következett a zongorán is: különböző Liszt-művek asszociációja hangzott fel. A sok virtuóz szakasszal egymáshoz kapcsolódó idézet minden bizonnyal a művész kedvenc Liszt-kompozícióira utalt. Konceptió talán csak a La Campanella-szerű rész és a sok Liszt-allúzió után első hallásra kissé meghökkentő Mozart-idézet egymás melletti megszólaltatásában mutatkozott. A feladott „rejtvény” (hogyan kapcsolódik a két egymás után játszott dallam?) egyik lehetséges megfejtése a harangocska volt, mivel az idézett Mozart-opera részlet (A varázsfuvola: Papageno 2. felvonásbeli áriája) is harangjáték kíséri. Ezt talán finom utalásként is értelmezhetjük arra nézve, hogy nemsokára Mozart-mű is szerepel majd aznap a művész műsorán.

Mozarra azonban egy kicsit még várni kellett, mivel a koncert nyitásként J. S. Bach E-dúr hegedűversenyének szerzői átírtára szólalt meg, ezúttal zongorán és immár D-dúrban (BWV 1054). Több mint negyven évvel a historikus mozgalom úttörőinek színrelépése után manapság már szinte kételkedve fogadjuk, ha valaki zongorán játszik Bachot. Ám ez amúgy is átírt, miért ne lehetne akkor modern zongorán is előadni.

Másrészt – Albert Schweitzer is arról ír könyvében, hogy – a minden újra fogékony Bachot valószínűleg lenyűgözné a mai hangszerek mechanikája (és talán a hangzásával is megbarátkozna idővel). Meg merem kockáztatni, hogy ezen az estén a lipcsei mester nemcsak a zongorával, hanem Katsaris-szal is elégedett lett volna. A sokszor extravagáns megnyilatkozásoktól sem ódzkodó művész (lásd fentebb) most mint ha fönixmadárhoz hasonlatosan újjászületett volna a Bach-verseny megszólaltatása során. Tiszta és nemes zongorázás jellemezte a játékát. A két szélső tétel tele volt dinamizmussal, életkedvvel és a barokkra jellemző éles kontrasztokkal. Kiemelkedően szépre sikerült a lassú tétel megformálása, a zongoraművész szinte filozofikus mélységeket érintett. Értelmezése óhatatlanul eszembe juttatta a nem is oly rég hallott Máté-passióból a magány megrázó zenei megfogalmazását: megindítóan szép volt a tételben a moll-dallam panaszának érzékeny megrajzolása. Bár – különösen Bach esetében – kissé közhelyes azt mondani, mint amit a műsorfüzetben olvastunk erről a tételről („az életmű egyik legszebb lassú tetele”), ez után az előadás után egyet értetünk: valóban az egyik legszebb.

Már itt is felfigyelhettünk arra, Katsaris mennyire „bátor” zongoraművész a tekintetben, hogy egy ilyen nagyságú teremben mennyire halk, lágy pianókat mer billenteni. Ehhez persze olyan partnerek kellene, mint a Győriek, akik mindkét zongoraversenyben felkészülten és a szólistára maximálisan figyelve kísérték. És nemcsak kísérték, hanem a már fúvósokkal kibővült Mozart C-dúr zongoraversenyben (K. 467) egyenrangú partnerei is lettek a zongoristának. Szólista és zenekar együttjátéka úgy hatott, mintha egy rendkívül kifinomult, érzékeny párbeszédet hallgatnánk. Katsaris mindkét versenyművet kottából játszotta, de ez nem akadályozta meg abban, hogy például a lassú tétel látszólagos nyugalma mögötti belső zaklatottságra rámutasson. (Átvitt értelemben és szó szerint egyaránt: a szünetekben a kezeivel kommentált, mintha történetet mesélt volna el.) Az időtlen szépség mozar-ti megfogalmazását pedig maga a zeneszerző oldotta fel a zárótétel pergő, vidám hangulatával, melynek interpretációjában ezúttal a fafúvók és a zongora dialógusai okoztak örömteli perceket. Katsaris két rádást is adott: először Liszt A-dúr zongoraversenyének saját átírtatás részletét (melyben a zenekar szólamát is maga játszotta), majd

a végsőig feszített virtuozitás után a befelé forduló líra szólalt meg Chopin Esz-dúr noktürnjével (op. 9, no. 2).

A hangverseny második felében Berkes Kálmán zenekara két Ravel-alkotással folytatta műsorát. Mind a Le Tombeau de Couperin (Couperin sírja), mind pedig a Daphnis és Chloé 2. szvitje a hangszerelés magasiskoláját mutatja be, mely a „csapatjáték” mellett kiváló alkalmat adott a művészeknek szólistakvalitásaik megmutatására is. Külön dicséret illeti az első oboást, az energikus kürtösöket, és az egységes tónusú vonóskart. A zenekar állóképességét pedig mi sem bizonyítja jobban, hogy a Daphnis és Chloé szvit Napfelkelte tételének kissé tompa kezdetétől eltekintve az utolsó percig hatalmas energia sugárzott játékukból. A közönség tapsáért ráadás is dukált: a győriek Bizet Az arlesi-i lány szvitjének (no. 2) részletével búcsúztak.

(Kovács Ilona)

**Óbudai Danubia Zenekar –  
2014. május 28.**

A Purcell Kórusral és az Orfeo Zenekarral tavaly (a MüPában) már megszólaltatta Vashegyi György Mendelssohn korai oratóriumát, a Paulust. Most a Zeneakadémián részben megváltozott előadással csendült fel a mű. A korhű hangszereken játszó Orfeo helyett az Óbudai Danubia Zenekar vállalkozott arra, hogy partnerül szegődik a Purcell Kórusnak. A szólisták közül ismét fellépett Szutrély Katalin és Kálmán László, a címszereplőt pedig ezúttal az a Blazsó Domonkos alakította, akinek a korábbi előadásban csupán kisebb szóló-szerep jutott. Módosult hangképet kapott, más akusztikai környezetben, aki részese lehetett mindkét eseménynek – mert kétségkívül eseményszámba megy, ha monumentális kompozíciónak élményszerű előadás jut. Ebből a szempontból azoknak sincs okuk panaszra, akik idén ismerkedtek ezzel az oratóriummal, s tanúsíthatják: az elhivatottság, a személyesség elengedhetetlen, ha romantikus műről van szó. Fokozott mértékben indokolt ez olyan témájú műnél, amelynek kétségkívül hűsbavágóan személyes töltése volt a szerző számára (a kikeresztelkedett Mendelssohn empatikusan átélhette a megtérés csodáját).

Nagy, hasznos és tanulságos feladatot jelentett ez a mű a zenekar számára – ezúttal mindazokat a képességeiket mozgósítani kellett, amelyek egyikére-másikára a hango-

mányosabb repertoárdarabjaiknál aligha van szükség. Kihívás már maga a terjedlem is (néhány hallgató meglepődve vette tudomásul, hogy az I. rész nem műegész, hogy a szünet után következik a folytatás). Kórusral kellett együtt-muzsikálni, és szólistákat kellett (különböző típusú tételekben) kísérni – ezek egyike sem ismeretlen a zenekar régebbi és újabb játékosai számára, de itt a gyakori váltások nehezítették a funkcióváltást. A tanulság leginkább abban rejlett, hogy mindezt a mű alapos ismerőjének irányításával teheték. Vashegyi György – a tőle megszokott mozdulatokkal – elsősorban az általa elképzelt hangzás létrejöttét inspirálja, tehát arra készíti muzikusait, hogy a próbafolyamat során elsajátított stílus- és műismeret birtokában aktívan vegyenek részt az előadásban. A hangszerekek dolga tehát, hogy minél biztosabb szólamtudás birtokában játsszanak, beleilleszkedve a megszülető hangzás-folyamatba.

Németül csendült fel a mű, a pontos tartalmi tájékozódást vetített feliratozás biztosította. Ezúttal azonban sikeresen kamatoztatták német tudásukat a hallgatók, hiszen – ilyesmit leírni ritkán nyílik alkalma kritikusnak! – olyannyira érthető volt a szövegmondás, hogy számukra szinte felesleges volt az olvasnivaló. Ráadásul, nem csupán érthető szövegkiejtésről számolhatok be, hanem olyan interpretációról, amelyben érvényesült a dallami köntösben elmondottak érzelmi-indulati tartalma is. Megfigyelhetük ezt olyan apró részletekben, mint például, hogy a Szutrély Katalin a recitatívót követő ária (ill. ariózus énekelnivaló) első hangját is szinte más „hangszerelessel” szólaltatta meg. És tanítanivaló az az érzékenység, amellyel Kálmán László „mondta el” a történéseket. Ezúttal nem is szín-gazdagságról érdemes szólni, hanem inkább intenzitást tükröző fény-játékról. A damaszkuszi látomás egyszerűen lenyűgöző volt! A kórus – ezúttal hátul beszorítva az orgonaulésekre – egyforma elhithető erővel énekelt korált és turbát (a romantikus szerző korál-tételei szinte megállították az időt, személyes hitvallássá nemesített szövegükkel – győzték intenzitással a lassú tempóban is). A (többségében) szólista-kvalitású együttes minden megszólalása atmoszféra-teremtő volt. Teljesítményükkel ők is állandó-intenzív jelenlétre inspirálták a hangszereket. A zenekari játékosok egy része – érthetően – a saját játszanivalóra koncentrált, az igényes technikai kivitelezésre, míg nem kevés olyan pillanatot is megéltünk, amikor hallhatóan gyönyörködtek a megszületett hangzásban. Amikor az előadók hisznek a műben, meggyőződéssel tolmácsolják, soha nem merül fel a szerző nagyságrendjének

kérdése, és eltöri annak a jelentősége, az adott mű milyen helyet foglal el az oeuvre egészében. Így történt ezúttal is.

(Fittler Katalin)

### Nemzeti Filharmonikusok – 2014. május 15.

Emlékezetes élménnyel búcsúzhattak az idei évad zárókoncertjén a Ferencsik-bérlet tulajdonosai. Immár hagyományos a nagy apparátust felvonultató műsor, és a vizuális produkció – de a két kompozíció egyszerűsmind két külön zenei világra nyitott ablakot. Durkó Zsolttól, akinek áprilisban volt születése 80. évfordulója, utolsó műve került előadásra. A jelenések könyvének margójára – ezt a címet kapta az oratórium, amelynek bemutatóját már nem érte meg a szerző. Vélhetően nemcsak e miatt az életrajzi körülmény miatt esett e műre most a választás. Egyfajta szellemi végrendelet, amennyiben Durkó maga állította össze a szöveggöngyöt, Károli Gáspár fordítása alapján, a Biblia különböző részeiből. A számára legfontosabb gondolatok sorjázna tehát, s e személyesség meghatározó a zene érzelmi töltését illetően. Már a bemutató idején feltűnt Durkó „hangváltása”, valamiféle konkrétan nehezen megragadható közvetlenség. Közrejátszik ebben az a szabadság, amellyel az egyes gondolatok időbeli kifejtését taglalja; oldottan sorjázna a különböző terjedelmű formarészek. S ami könnyíti, egyben nehezíti is követését, hiszen egyszeri-egyedi konstrukcióról van szó. Mintha a szerző engedett volna a rá jellemző távolságtartásból, a szöveg megoldja a dallamok nyelvét. Ócsai Annamária, Horváth István és Bognár Szabolcs, valamint a Nemzeti Énekkar működött közre, s bár az előadáson érződött a lelkiismeretes felkészülés, mégsem volt könnyű követni a szöveget. Ezúttal még csak nem is a kivetítés lett volna az ideális megoldás, hanem inkább a műsorismertetőhöz mellékelte olvasnivaló. Mert aki a szövegre (is) figyel, zenei történésekről (utalásokról, megfelelésekről) marad le – míg a zenei anyagra való koncentráció, a szövegi közlés figyelmen kívül hagyása épp a mű szellemének mondana ellent.

Durkó oratóriumának a hallgatása közben arra gondoltam: sajnálatos, hogy a nagy apparátust foglalkoztató kortárs művek műsorra tűzését misszióknak kell tekinteni. Többé-kevésbé eseményszámba megy, tehát nem tud beilleszkedni természetes közegebe. Így még a rendszeres koncertlátogató számára is feltérképezhetetlen marad nemcsak a legújabb termés, de a generációs lemaradás is gyarapodik. És ezúttal ez nem

szemrehányás, hiszen Kocsis Zoltán vezetésével a Nemzeti Filharmonikusok az elmúlt években-évtizedekben korszakos adósságokat törlesztettek, kiváltképp külföldi szerzők műveit illetően. De valamiképp nagyobb helyet kellene biztosítani a hazai komponisták munkásságának, hogy ne csupán ritkaság-hangfelvételek jóvoltából értesülhessünk a tegnapok potenciális értékeiről. Mert a zene közösségi művészet, akkor fejt ki hatását, ha eljut a közönséghez.

Ritkán hallható mű szerepelt a műsor második részében, Ravel balettja, a Daphnis és Chloé, a Szegedi Kortárs Balett közreműködésével, Jurónics Tamás koreográfijával. Ezúttal nem érte meglepetés a nézőt, aki egyébként ismeri a balett szűzségét, sőt, érdeklődéssel figyelhette a kétségkívül izgalmas látványvilágot. Más kérdés, hogy emellett a zenei előadás finomságaiból mennyi jutott el azokhoz, akik a látvány egyszerűségéből kiindulva arra koncentráltak. Remekelt Kocsis Zoltán vezényletével a Nemzeti Filharmonikusok! Életre kelt Ravel ezerszínű partitúrája, a monumentális együttes kínálta hangszín-paletta megannyi árnyalata. Színek, tónusok, önállóan és egymásba áttűnően – és mindehhez a Nemzeti Énekkar érzéki szépségű hangvarázsa! A koncertlátogató közönség számára a Daphnis és Chloé hagyományosan leginkább két szép zenekari szvitet jelent. Aki ezt az interpretációt hallotta, úgy érzi: az is gyönyörködött, ami a szvitéből kimaradt... (Fittler Katalin)

### MÁV Szimfonikus Zenekar – 2014. május 17.

Egymást követő két napon, két különböző helyszínen szólaltatta meg, Takács-Nagy Gábor vezényletével, Perényi Miklós szólójával, Schumann és Dvořák műveiből összeállított műsorát a MÁV Szimfonikus Zenekar. Én a második, az Olasz Intézetben rendezett programot hallottam.

Úgy tűnik, sokat profitál az együttes abból, hogy nem egyetlen játszóhelyre koncentrálnak a fellépései. Többször hallottam az együttest az Olasz Intézetben, többé és kevésbé emlékezetes produkciókkal. Ezek sorában azok közé tartozik ez a hangverseny, amelyeknél erősen érződik a játékosok akusztikai kontrollja.

Tény, hogy egy-egy zenekari muzikus a maga hangszere mellől korántsem ideális módon hallja a kialakuló hangképet – mégsem mindegy, hogy milyen érzékenységgel hagyatkozik a karmester irányítására. Takács-Nagy Gáborral összeszokottan muzsikálnak (nagyreszt az ő érdeme a vonósok ugrásszerű színvonal-növekedése),

bármilyen stílusú művek szereljenek a műsoron. Az is tény, hogy – mint bármely zenekarunk számára – kivételes élmény Perényi Miklós szólóját kísérni.

Mindezek eredőjeként hatásos koncert jött létre. Kezdődött a szinte ismeretlen Schumann-nyitánnyal, a Julius Caesarral – amely közben, s főként utána még sokáig lehet elgondolkozni azon, vajon miért nem hallható sűrűbben. Jellegzetes „romantikus” alkotás, a monumentalitás iránti vonzódással, ugyanakkor az anyag gondos megmunkálásával. Minden előadó, legyen szólisztikus, vagy nagylétszámú szólam tuttitája, fontosnak érezhette játszanivalóját (hol dallamként, hol a masszív kíséret pilléreként), ráadásul nem csupán helyiértékét tekintve, hanem a folyamat egészében.

A műsor szívet-lelkét természetesen Dvořák Csellóversenye jelentette, amit hallgatva, könnyű volt megérteni az ellenállhatatlan muzsika lebilincselő hatását. Ilyenkor szeretné a hallgató, ha az elszálló hangok rögzítésre kerülnének – ezt a művet, ebben az előadásban, korántsem csupán emlék-felidézésként lenne érdemes újrahallgatni.

A műsorismertető is tartalmazta, s a közönséget (szokás szerint) megszólító karmester is felhívta a figyelmét egy érdekességre: ezt a versenyművet először a MÁV Szimfonikus Zenekarral játszotta Perényi Miklós, 1963 februárjában Nyíregyházán. A „csodagyerekből csodafelnőtt” evidenciáján túl tanulságos elgondolkozni azon is, hogy valamilyen különleges tehetség kérdése: fél évszázadon keresztül (!) repertoáron tartani egy kompozíciót anélkül, hogy akár csak nyomokban érződne az előadásban a rutin, vagy legalábbis a megszokás. A megunhatatlan szépséget tállalta Perényi Miklós – tolmácsolásában ezúttal is ez tette kivételes élménnyé a gordonkaversenyt.

Érthető módon kicsit csökkent az intenzitás a második részre – vagy legalábbis a hallgatóság belefáradt a gyönyörködésbe. Talán az is hozzájárult, hogy Schumann IV. szimfóniájához kevésbé animáló bevezetőt kaptunk. Hogy mégsem az életrajz és életmű adatai-összefüggései foglalkoztatták a közönséget, hanem a tudnivalóról megelégedve lehetett belefeledkezni a muzsikába, az előadókat dicséri. *(Fittler Katalin)*

### **MÁV Szimfonikus Zenekar – 2014. május 30. Zeneakadémia**

Pierre Pierlot, Heinz Holliger – nagy nevek az oboajáték legutóbbi fél évszázadának történetéből. Pierlot hajdan a vele egykorú Jean-Pierre Rampallal muzsikált együtt – immár egyikük sincs az élők sorában. A

hetvenöt éves Holliger ma is aktív: a BMC-ben tavasszal hallhattuk kitűnő koncertjét a Fesztiválzenekar élén, akkor azonban „csak” karmesteri és zeneszerzői minőségében volt jelen – oboája, ha elhozta, tokban maradt. Nagy múltú oboás Hansjörg Schellenberger (1948) is, hiszen 1977 és 2001 között közel negyedszázadot töltött a Berliini Filharmonikusok kötelékében, Karajan (1977–89), majd Abbado (1989–2001) alatt s ebből huszonegy éven át (1980–2001) ő volt a szólóoboás. Hangszerének egyik legjobbja, aki, mióta közel másfél évtizede búcsút mondott egykori anyja-együttesének, szólistaként, kamaramuzsikusként és karmesterként járja a világot. (Schellenberger nem hangszerére ráunva, idősödő fejjel vedlett át karmesterré: már a Müncheneri Zeneművészeti Főiskolán is tanult vezénylést.) E hármas minőségében érkezett a MÁV Szimfonikusokhoz is: az együttes karmestere, Csaba Péter két koncertre hívta meg: az elsőt szólistaként szerepelt, egy oboaversenyt tolmácsolva, a másodikon két kamaraműben hangszerrel kezében fúvós együttest vezetett, két szimfonikus kompozíciót pedig karmesterként irányított. Beszámolóm az első estről szól.

Az est a MÁV Szimfonikusok megemlékezése volt a százötven esztendeje született Richard Straussról. A magyar zeneélet a jubileumhoz kreatívan és egészségesen viszonyult: az együttesek sorra rendezték az olyan koncerteket, amelyek körültekintően válogattak a zeneszerző életművéből. A Nemzeti Filharmonikusok két egymást kiegészítő ritkaságot szólaltattak meg, az Aus Italien című szimfonikus fantáziát, és a neobarokk-neoklasszikus Úrhatnám polgár szvitet, az Operaház bemutatott egy mifelénk eddig soha nem játszott darabot, Az árnyék nélküli asszonyt, a MÁV Szimfonikusok vezetője pedig egy gyakran hallható slágerdarab, a Till Eulenspiegel vidám csínyjei mellé két ritkábban felbukkanó művet mellékel, amikor a Halál és megdicsőülés és az Oboaverseny előadása mellett döntött.

Felidézni sem tudom, mikor hallottam az utóbbit hangversenyteremben. A hangszer repertoárjának csodálatos gyöngyszeme – megérdemelné a sokkal gyakoribb megszólalást. Schellenberger, hogy a summázattal kezdjem, teljes értékű, eszményien tökéletes előadásban tolmácsolta. Ha az olvasó szokott hentesnél vásárolni, nyilván ismeri e szót: színhús. Ha nem tévedek, azt a húst értik ezen, amelyben egyrészt nincs csont, másrészt nyoma sincs benne semmiféle kellemetlen és nemkívánatos zsíros résznek, mócsingnak, ínnak vagy porcogónak – maga a gyönyörű, hibátlan homogeneitás,

amellyel élmény dolgozni a konyhán. Ennek mintájára mondhatom, hogy Schellenberger oboájából a művész hatvanhatodik évén túl is kizárólag színhang árad. Semmi sustorgás, recsegés, mellézkörej, helyette telt, kiegyenlített, egészséges tónus, amelyhez alig kell vibrató – nem is nagyon vibrál a mi nagyszerű mesterünk. És mindez, társulva persze a fürgén könnyed technikával, no meg a regiszterek álomszerű kiegyenlítetttségével, melynek a nagy ugrások sem okoznak gondot: csak az alap. Mi épül rá? Ihletett, érett, bölcs és remek ízlés által szabályozott interpretáció. Schellenberger, ez a kiváló muzsikus tökéletesen érzi és érti az idős Strauss kései zenéjének alkonyi derűjét, amely itt sokkal kevésbé rezignált válfájában jelenik meg, mint például a szintén kései Négy utolsó énekben. Fürge ritmika, éneklő dallamjáték, aranyló hang jellemezte a nyitó Allegro moderatót, lágy líraiság és képlékenység az Andantét – és nagyon friss, mozgékony muzsikálás a Vivace finálét. A lelkes ünneplést meghálálva a kortárs zene iránti élénk érdeklődéséről is ismert Schellenberger Benjamin Britten Six Metamorphoses after Ovid (Hat metamorfózis Ovidius nyomán) című szólóoboa-kompozíciójának (1951) 5. tételét, a Narcissust játszotta el ráadásként. A két nagyjából egyívású, viszonylag korai szimfonikus költemény (Halál és megdicsőülés – 1888/89; Till Eulenspiegel vidám csínyjei – 1895) keretként fogta közre az 1945-ben keletkezett Oboaversenyt. Egyértelműnek érzem, hogy a két zenekari mű közül Csaba Péternek a rendkívül hálás Till sikerült jobban felépítenie és kidolgoznia. A Halál és megdicsőülés kezdetén érzékletesen hatott a sötét tónusú mélyvonások lassú, amorf mozgása, hasonlóképp a fölötte megszólaló fafúvós szólók lágyasága. A zene küzdelmes szakaszai kellő drámaisággal szólaltak meg, nagy és erős hangzás, életteli fokozások jellemezték az előadást. Ám a koncertmesteri szólók kissé nyúlásra sikeredtek, sok portamentóval, s a mély rézfúvók háza táján is akadt kuszaság és sutaság. A mű végén a Verklärung apoteózis-élményét viszont nagyszerűen sikerült Csaba Péternek reprodukálnia, remek fokozást építve fel és grandiózusan kitérve a hangzást. A Till Eulenspiegelben kitűnően sikerült a sok egymást követő szóló, élénk karakterizálás, lélegző formálás jellemezte az előadást. Telten és egészségesen szólalt meg a MÁV Szimfonikusok együttese, Csaba Péter vezénylését energia, humor és győzelmes szimfonizmus jellemezte – megszületett az a legyőzhetetlen életkedv és életöröm, amely e mű hiteles felidézéséhez nélkülözhetetlen.

*(Csengery Kristóf)*



# Czinka Panna Balladája

**2014 áprilisában nyílt meg a látogatók előtt hazánk egyik legnagyobb főúri kastélya, az 1716-1730 között épült, és nemrégiben újjászületett edelényi kastély. Edelény Miskolctól északra, mintegy 25 kilométer távolságra van. A kastély faliképei a múlt titkait őrzik. Amikor ott jártunk, ezeknek a titkoknak eredtünk a nyomába...**

Az edelényi birtokot II. Rákóczi Ferenc 1700-ban zálogosította el az elzász-lotaringiai Jean-Francois L'Huillier (Lüillie) ezredesnek (1668–1728), aki részt vett Buda visszafoglalásában. Rákóczihoz fűződő kapcsolata miatt L'Huillier később hét hónapos vizsgálati fogságba került, mivel azzal gyanúsították, hogy közreműködött Rákóczi francia kapcsolatainak kiépítésében. III. Károly (VI. Károly német-római császár) 1715-ben bárói rangot adományozott neki és a magyar országgyűlés felvette a magyar főnemese sorába. L'Huillier 1716-ban kezdte meg a kastély építését, de a munkálatok befejezése már feleségére, Maria Magdalena Santa Croce-ra, valamint vejére és leányára maradt.

A birtok örököse leánya, Mária Terézia L'Huillier lett, aki 1720-ban gróf Forgách Ferenc ezredeshez (később altábornaggyá nevezték ki; 1689–1764) ment feleségül. A házaspárt ábrázoló falfestmény a kastély grófi szobájában látható. A birtokot később idősebbik leányuk, Forgách Ludmilla örökölte.

Forgách Ludmillának Dessewffy Ferenc alvezredessel (1728–1757) kötött házasságából született 1754-ben Ferenc nevű fia. Apja révén ebben az évben jutott Dessewffy Ferenc grófi címhez. A következő évben Eszterházy (Fényes) Miklós gyalogvezredének ezredese lett, és 1757 novemberében esett el a boroszlói csatában. Forgách Ludmilla 1758-ban gróf Eszterházy Istvánhoz (1728–1786) ment feleségül, majd – valószínűleg Eszterházy Miklós herceg ajánlására – felvették a Csillagkereszt Rendbe, ami akkor nagy elismerésnek számított. Ehhez nyolc apai és négy anyai nemesi őst is igazolni kellett. Az ünnepélyes eseményre a schönbrunni kastély kápolnájában, Mária Terézia császárnő jelenlétében került sor 1775 szeptember 14-én. A Rend tagjai „Jézus Krisztus Szent Keresztjének tiszteletére” kötelezték el magukat, és jótékonyági tevékenységet folytattak. Forgách Ludmilla később árvaházat alapított Edelényben és 1795-ben hunyt el.

## Amiről a kastély faliképei mesélnek

1769 őszén Forgách Ludmilla és férje, gróf Eszterházy István Lieb Ferenc iglói (Szepes vármegye) városi festőt bízta meg, hogy fesse ki a L'Huillier-Eszterházy kastély keleti szárnyának hat, emeleti szobáját. A terem sor a kastély különleges ékessége lett. A felvidéki vándorfestő az 1770-ben elkészült képsorozattal a 18. századi világi faliképfestészet sajátos remekét alkotta meg, amelyet ma hazánk legnagyobb, összefüggő rokkó faliképegyütteseként tartunk számon. Ludmilla fiát is érdekelhették a művészetek, ugyanis a családi iratok között fennmaradt egy rajz, amit a 16 éves Ferenc készített 1770-ben, a kastély kert felőli homlokzatáról.

Amikor az épület átadását megelőző évben, Víz László műemlékvédő építész és festőművész barátommal a kastélyban jártam, az étellel teli, figurális képeket nézegetve figyelmemet elsősorban a grófi szoba falán látható idős, gömbölyded testalkatú, elegáns öltözetet és kalapot viselő, golyvás cigányasszony vonta magára, rövid pipával a szájában, előtte angyalkával. Ez a kép a szoba déli falán látható grófi pár, Eszterházy István és Forgách Ludmilla mellett, balra található. A főúri pártól jobbra piros nadrágot és sárga, sarkantyús csizmát viselő, fiatal cigány hegedűs ül. Zsinóros, prémes, halványkék, rövid felsőkabátját (mentéjét) „nemes vitézek” módjára, huszárosan panyókára (vállra) vetve viseli.

A cigányzenészek kezdettől fogva sokat adtak ruházatukra és külső megjelenésükre. A képen látható veres nadrággal, és sárga, sarkantyús csizmával kapcsolatban érdemes felidézni a 18. század közepén keletkezett, „Cigányokról való história” ismeretlen szerzőjének alábbi sorait (lásd Sárosi Bálint: Cigányzene..., 173. l.):

„...ritka a ki magára szürt végyen  
Mert abba öltözni nékiek nagy szégyen,  
Azon van, hogy veres ruhára szert tégyen  
Ha rongyos lészen is, csak selyemből légyen

*Fekete csizmát nem visel szegényekkel,  
De sarkantyús sárgát nemes vitézekkel.”*

Sajógömör (Gemer), az 1772-ben elhunyt Czinka Panna egykori lakóhelye mindössze 30 kilométer távolságra van Edelénytől. A híres cigány hegedűsről feljegyezték, hogy „tekintélyes uraságok hívatták magukhoz mulatságaikra, még Gömörtől – ahol lakott és nevelkedett – 20-30 mérföldnyire is, csak hogy muzsikájában gyönyörködhessenek... Ami e cigányasszony külső megjelenését illeti, bizony nem volt éppen szép, sőt meglehetősen sötétbőrű, himlőhelyes arcú, ráadásul a nyakán csúf golyva is éktelenkedett. Am mindez nem tette visszataszítóvá, hiszen jó modora, ruházatának tisztasága, különösen pedig virtuóz zenei tehetsége mindeme apró testi hibáját elfeledtette... Magát és házastársát tisztességesen öltöztette: evégett jötevője is minden három esztendőben egyszer egész családja számára új, veres ruhákat ajándékozott. Képes volt nagyurakkal is kellemes és szórakoztató módon társalogni, különösen a magyar nyelvet beszélte igen választékosan és tisztán.” (Augustini Ab Hortis Sámuel: A magyarországi cigányok mai állapotáról, különös szokásairól és életmódjáról, valamint egyéb tulajdonságairól és körülményeiről: Anzeigen című folyóirat, Bécs, 1775–1776).

Bár dokumentum nem támasztja alá, a derűsen mosolygó, pipázó cigányasszony nyakán lévő golyvát, „bóragyogású fehérfogsorát” és elegáns öltözkét látva – hiszen tudjuk róla, hogy „öltözetét bátran hordbatta akármilyen úrbölgyn, mindig úriasan járt, elegáns-kecsesen...” – aligha kétséges, hogy a falfreskó Czinka Pannát (1711–1772) ábrázolja. A híres muzsikust valószínűleg már 1730-tól kezdve szívesen hívták a kastélyba „a tekintélyes uraságok mulatságaikra... hogy muzsikájában gyönyörködhessenek”, hiszen tudták, hogy „képes nagyurakkal is kellemes és szórakoztató módon társalogni”. Valószínűleg ilyen „asztali zenélések és mulatságok” során vált kapcsolata egyre szorosabbá a kastély uraival. Itt jegyezzük meg, hogy Forgách Ferenc 1743-ban lett tagja Károlyi Sándor huszárezredének, ahol alezredesi rangig emelkedett, leányának, Forgách Ludmillának első férje, Dessewffy Ferenc pedig 1755-ig szolgált alezredesként Dessewffy József tábornok huszárezredében. De emellett, a grófi szoba falán látható fiatal Czinka Panna huszáros viselete és sarkantyús csizmája is arra utal, hogy korai verbunkos táncaink már akkori-



Az edelényi kastély grófi szobájának falfreskói

ban jellegzetes színfoltját képezhették a kastélyban rendezett multságoknak. A történelmi háttérrel röviden annyit, hogy Hadik András huszártábornok 1757 októberében aratta legnagyobb sikerét, amikor merész rajtaütésével Berlint is megsarcolta, Dessewffy Ferenc pedig novemberben esett el a poroszok ellen vívott, győztes boroszlói csatában. Forgách Ludmilla már az építkezés befejezésének időszakában született (1728-ban született első és második férje is), tehát kisgyermek korától ismerhette a környék híres hegedűsét, Czinka Pannát, és valószínűleg később is Ludmilla állt hozzá a legközelebb a kastély lakói közül. Mint nagy becsben tartott hegedűs, 1770-ben Czinka Panna már anyyira hozzátartozott a kastély életéhez – legalábbis erre utal a fiatalkori és az időskori kép –, hogy a főúri pár kívánságára a festő őt is megörökítette az utókor számára. Muzsikálás közben kialakult szokásra vall, ahogy az idős cigányasszony „hegedűs” balkéztartással nyúl pipájához, és annak szárát behajlított mutató- és középső ujj között tartja. A kép fontos szereplője a cigányasszonyra figyelő anygalka, aki jobb kezével a fiatal muzsikust felé mutat, mintha arra akarná felhívni figyelmünket, hogy a cigányasszony éppen fiatalkori emlékeiről mesél. Határozott mozdulata azt sugallja, hogy a főúri pártól jobbra

ülő muzsikust Czinka Panna fiatal korában. Tudjuk róla, hogy férfiruhát, a fellépések alkalmával pedig veres nadrágot viselt, ugyanakkor a képen látható, csipkés ujjú fehér blúz kimondottan nőies viselet. Feltűnő az is, hogy a fiatal hegedűs lányos arcán nyoma sincs pelyhedző bajusznak vagy szakállnak, pedig a magyarországi cigány muzsikusokat ábrázoló, korabeli képeken egyetlen bajusz nélküli férfit sem találunk. Mivel Czinka Panna „*torka a strúmától duzzadozott feszesen*”, ezért a festő elfordított fejtartással ábrázolta, hogy a nyakát elcsúfító golyva ne legyen olyan feltűnő. Azt is feljegyezték róla, hogy „*többsnyire füstöt szítt hegedülvén, mert igen ízlett neki pipája, amíg búzta a karcsu vonót, csak pipafej nélkül harapott rá, kurta szópókán, hogy ne zavarja a szár, míg sebesen muzsikál*”. A rövid pipa a fiatalkori képről sem hiányzik. A leírás szerint „himplőhelyes arcú” volt: a fiatal hegedűs homlokán jól látható a himplőhelynek tűnő, vöröses folt. Ezt a foltot festő az időskori képen nem emeli ki, hanem igyekszik a kalappal és a hajtincsekkel eltakarni. Lehetséges, hogy a fiatal Czinka Panna ábrázolása fiatalkori rajz alapján történt – bizonyára készült ilyen a híres kis hegedűsről –, a festményhez pedig talán a cigányasszony muzsikust fia volt a modell. A képen látható, fiatal hegedűs bal keze min-

denesetre kidolgozott hegedűs kézre vall. A hegedűvonó íves formája jól mutatja, milyen vonókat használtak a 18. században. A hegedűn nincs álltartó, hiszen azt majd 1820-ban találja fel a német hegedűművész, Ludwig Spohr (1784–1559), hogy a hegedűsök bal karja szabadabbá váljon. A grófi szoba falfreskója számunkra azért különösen fontos, mert úgy tűnik, kortárs festőtől származó, két hiteles Czinka Panna-ábrázolással van dolgunk. Ilyen rajz, vagy festmény eddig még nem került elő.

Czinka Panna (1711?–1772 Sajógömör) édesapja is muzsikust volt. Leánya már kilenc éves korában olyan ügyesen hegedült, hogy néhány gömöri földbirtokos a saját költségén Rozsnyóra küldte, hogy ott tökéletesítse hegedűjátékát. Ebben elsősorban földesura, Lányi János támogatta. A kis Pannát Rozsnyón a jeles városi karmester oktatta, és ennek köszönhetően rövid idő alatt nagy haladást ért el a hegedűjátékban, a hangszerelésben és a zeneszerzésben. Hegedűjátéka tizenkét éves korában már bámulatot kellett. Tizennégy évesen férjhez ment egy nagybögön (viola da gambán) játszó cigányzenészhez, majd férjével és annak két fivérével 1728-ban zenekart alapított. Sárosi Bálint erről a következőket írja: „*A mai általános fogalmak szerint a még teljesnek mindható cigányegyüttes legkisebb létszáma négy tag: két hegedű (közülük az egyik kontrát játszik), egy cimbalom és egy bögő. Ilyen együttesre a legkorábbi példa Czinka Pannáé. Őt tekinthetjük tehát az első, mai értelemben vett cigányprimásnak.*” (Sárosi: Cigányzene... 65.l.)

Liszt Ferenc is megemlékezett Czinka Pannáról „A cigányokról és a cigány zenéről Magyarországon” című, 1861-ben megjelent könyvében (faksimile kiadás, 277. l.), és többek között azt írta róla, hogy „*kissé ferde testalkotással bírt, de igen kellemes arccsal.*”

Czinka Pannától egyetlen, hitelesnek mondható zenemű sem maradt ránk. Neve mégis fogalommal vált, amit az is bizonyít, hogy Franz Suppé „Könnyűlovasság” című, 1866-ban, Bécsben bemutatott operettjében az egyik főszereplőnek, János huszármesternek az elvesztett kedvesét szintén Zinkának (Cinkának) hívják. A darab szövegírója Carl Costa. Zinka lassú verbunkos dala először az operett nyitányában, majd pedig a huszármester leányának, Vilmának az előadásában hangzik fel.

### Czinka Panna öröksége

„*A hegedű vezető szerepe a magyar tánczenében könnyen bizonyítható: a táncoknál használt hangszeresek között régi forrásaink-*

ban ezt találjuk legtöbbször az első helyen emlegetve” – írja Réthei Prikkel Marián (A magyarság táncai, 1924, 44. l.). Vonós hangszer volt már az eredeti, „igazi magyar hegedű”, az „Ungarische Wahrheitsgeige” is, bár pengetve is játszottak rajta. A hangszer leírását egy 1683-ban, Freyburgban megjelent irat tartalmazza, amely szerint nyaka és teste egy darabból faragott, hosszúka és négyszögletes, vonója pedig hosszú, és szőrrel fedett volt. Az iratból megtudjuk, hogy „a magyar hegedűsök egészen sajátos módon kezelik hangszerüket: vonásuk igen bosszú, nyújtott, olyféle rángatásokkal, amelyeket más nemzetbeliek nem tudnak”, és hogy „a magyar lakomák alkalmával minden fogásnak vagy ételnek megvan a maga sonátája, amelyet nótáknak neveznek; legfőbb ezek között a káposzta-nóta (Sauerkraut-nota).” (Réthei i.m. 48. és 94. l.) Ezt a hegedűt váltotta fel később az „olasz hegedű”, amelynek a 16. század közepétől már négy húrja volt. A régebbi időkben a hegedű mellett a síp, a dob és a koboz volt leginkább használatos hangszerünk, és ezekhez társult a 16. század elejétől a cimbalom és a duda. A kettős nádnyelvű „töröksíp” vagy „tárogató síp” a perzsa-arab-török eredetű, oboa-szerű hangzású zurna magyar változata. A magyarok ismerhették már a honfoglalás korában is, bár legkorábbi írásos emlékünk 1533-ból való. A tárogató síp nálunk különösen a 17. században lett igen kedvelt, hogy aztán – kuruc tárogatóként – a Rákóczi-szabadságharc zenei szimbólumává váljon. Ezzel kapcsolatban viszont el kell oszlatnunk azt a tévhitet, hogy Rákóczi udvarában cigányok hegedültek volna: ott ugyanis nyugat-európai jellegű zenét játszottak. Még Tököly Imre főként magyarokból álló, 29 tagú zenekarából is csupán egyetlen „Czigányhegedűs György”-öt említ az 1683. évi udvartartási jegyzék (Sárosi i. m. 47. l.).

Magyarországon a 18. század közepéig a cigányzenészek nem jutottak jelentős szerephez. 1737-ben, négytagú együttesében a híres hegedűs, Barna Mihály (a „Magyar Orpheus”) még csak egyedül volt cigány. Czinka Panna volt az első cigányprímás, aki 1728-ban cigányzenészekből alapított együttest. Alakját halála után legendák övezték, és neve még sokáig élt a magyarság emlékezetében. Pályafutásának fénykora a 18. század közepére, a Hadik-huszárok európai sikereinek időszakára, a verbunkos zene- és tánc kialakulásának kezdeti szakára esik. Ennek a jellegzetes zenélési stílusnak szerencsére lettek méltó folytatói is: Czinka Panna halála előtt nyolc évvel, 1764 júliusában, a Galánta melletti Pusztaföldemesen megszületett Lavotta János, majd három hónappal később – szintén Po-

zsony vármegyében, Nagyabonyban – Bihari János. Ők vitték tovább, amit Czinka Panna örökül hagyott rájuk. És mint tudjuk, Bihari és Lavotta verbunkos szerzeményei pedig ma már világszerte hallhatók Pablo de Sarasate „Zigeunerweisen”-jében.

De vajon milyen lehetett Czinka Panna jellegzetes előadói stílusa, amelyről csak annyit jegyeztek fel, hogy „...sebes ujjai mint szaladoztak végig a búron, Phoebusnak volt ily mesteri gyors keze csak!” (Phoebus, ókori görög napisten, a művészetek pártfogója), és hogy ... „legszebben e nő a magyart játszotta – ma is még színt’ belesajdul a szív – s húzta varázslatosan.”

A magyar hegedűs előadásmód vizsgálatát kezdjük a klasszikus magyar hegedűjáték nemzetközileg ismert, első képviselőjével, Böhm Józseffel, aki 1795-ben született Pesten. Kezdetben édesapjánál, majd Pierre Rode-nál tanult. Mint csodagyerek, Ferenc nevű testvérével, és egy Mihalkovics nevű muzsikussal már 1805-ben fellépett Pesten, Kreutzer két hegedűre és brácsára írott versenyművével. Rode később legkiválóbb tanítványaként említette Böhmöt, akinek elsősorban csodálatos bal- és jobbkezes-technikáját, gyönyörű hangképzését, és plasztikus játékát dicsérte a korabeli kritika.

1817-ben Böhm József még pesti zene tanítóként volt ismert. Korábban egy Johann Peter Pixis nevű zongoristával koncertezett Európában – a Viotti-növendék Friedrich Wilhelm Pixis bátyjával, aki 1811-ben lett a prágai konzervatórium hegedűtanára –, és 1815-ben nagy sikerrel lépett fel Bécsben. Böhm 1819-ben lett a bécsi konzervatórium akkor felállított hegedű osztályának vezető tanára. Hegedűjátékára már gyermekkorában hatással lehetett az 1802-től Pesten muzsikáló Bihari János, akinek 1807-től egymás után jelentek meg kompozíciói Bécsben, ahová a császári ünnepek alkalmával csaknem minden évben meghívták. Az európai uralkodók részvételével, 1814 szeptemberre került bécsi kongresszus alkalmával Bihari csaknem egy évet töltött az osztrák fővárosban. Játékát elragadtatással hallgatta Beethoven, majd később a 11 éves Liszt is. Ezek alapján pedig aligha valószínű, hogy éppen Böhmöt, „a mélység és a szenvedély kedélyvilágának, és a nagy emberi érzéseknek a költőjét” (Joachim megfogalmazása, lásd Waldbauer Imre „A magyar hegedűművészet és hegedűpedagógia fénykora” című tanulmányát, amely „A magyar muzsika hőskora és jelene” című könyvben jelent meg, 1944, 93. l.) ne érintette volna meg Bihari művészete. Bihari nem ismerte a kottát, mindent fejből játszott. Szuggesztív előadásmódja bizonyára Böhmre is nagy



Lieb Ferenc iglói festő 1770-ben készített faliképe Czinka Pannáról



A fiatal Czinka Panna

hatással volt. És talán részben Bihari példájának köszönhető, hogy amikor Böhm 1816-ban, a bécsi Hofburgban, egy színielőadás felvonásközébe Kreutzer hegedűversenyét, és Fr. Weisznek - a Böhm-kvartett egyik tagjának – a variációit adta elő, az igen sikeres koncertről beszámoló „Wiener Modezeitung” külön kiemelte Böhm merészségét, ugyanis „a művész a színpadon egészen elöl és szabadon állott, és nem egy kottaállvány mögött elrejtőzve”. A híres kritikus, Hanslick szerint Böhm az elsők közé tartozott Bécsben, aki kotta nélkül játszott, mely szokás csak Paganini példája nyomán kezdett gyakorlattá válni (lásd Waldbauer i. m. 92. l.). A Böhm-vonósnégyes vezetőjeként – mint Beethoven közvetlen munkatársa – Böhm József lett Beethoven kései kvartettjeinek igazi közvetítője. Ami pedig a hegedűjátékra gyakorolt hatását illeti, talán elegendő azt említeni, hogy Auer Lipótnak, az orosz-amerikai hegedűiskola megalapítójának Böhm-növendékek voltak a tanárai: Auer először Ridley-Kohne Dávidnál tanult Pesten (Erkel koncertmesterénél, aki a magyar operairodalom legköltoibb jelenetének, a „Bánk bán” 2. felvonásában elhangzó, verbunkos ihletettséggű viola d’amour szólónak a komponistája és előadója volt), majd Jacob Donatnál Bécsben, és végül Joachim Józsefnél Hannoverben.

Liszt azt írja, hogy „Bihari főleg azon virtuozitás által tűnt ki, mellyel a nemzeti zenét előadta; ő ezt szabadon magyarázta s mindannyiszor újra rögtönözni látszott azt. Játékát, bárba az tele volt azon vad hévvel, mely nélkül magyar hallgatóságot nem le-

bet elragadni, nem balmozá el dagályos czífrázatokkal, s némely dallamokat egészen egyszerűen játszott, de oly kifejezéssel, mely minden szívet megragadott. A friss magyarokat hatalmas, részegítő tűzzel adá elő, a lassúkat mély elégiai melankóliával, mely még a szakzenészekre is mély benyomást tett, kik pedig azt csak a hangjegy álláspontjából ítélik meg.”

Waldbauer Imre „A magyar hegedűművészet és hegedűpedagógia fénykora” című munkájában rámutat, hogy a Hubay névvel fémjelzett „fénykort” már megelőzte a hegedűhang kultuszának – egy különleges hegedűs hallásnak – a kialakulása. A 17–18. századra a hegedű hazánk jellegzetes hangszer lett, és ebben fontos szerepet játszottak a cigány muzikusok. A hegedüléshez szokott magyar fül a jobb hangú adottságokkal rendelkező „olasz hegedű” elterjedését követően a hegedűhangra „állt rá”, és így a szívbé markoló, melábuló dallamokat kedvelő magyarok szinte öntudatlanul váltak a hegedűhang szakértőjévé. Elmondhatjuk tehát, hogy ez az érzék szinte velünk születik.

Amikor a 23 éves Joachim József 1853-ban Pestre látogatott, Hannoverbe visszatérve, november 16-án ezt írta Lisztnek: „... Mondjak valamit magamról is? Voltam odabaza; muzikálisabbnak tűnnek, mint az itteniek, Hannoverben... A Duna Pestnél nagyon szép, a cigányok oly lelkesen játszanak, mint mindig; szívbé markoló ez a hang - te ismered. Több lélek és ritmus van a vonózárukban, mint valamennyi észak-német zenekarnak együttvéve, beleértve Hannover is...”

1861 tavaszán pedig úgy nyilatkozott a híres cigányprímás, Patikárus Ferenc (1827-1870) játékaról, hogy „kedélyét egy zenei előadás sem hozta így hullámzásba, mint ez.”

Bár Lisztnél azt olvashattuk, hogy „Bihari játéka hallgatóságát nem balmozá el dagályos czífrázatokkal”, a hazai kritika Patikárus esetében már rámutatott a cigányos túlkapásokra is: „...játékában van valami a la rococo, mintha példáját adná annak, hogy a magyar jellem elegáns is tud lenni az érzékenységben, a tűzben, a melancoliában; mind e jelessége mellett azonban sok hibája is van; ugyanis legtöbbször túlságos, nem bír magával; látszik, hogy Pesten szerette modorát, egzaltált írók, költők és hasonfajú emberek között; technikájával visszaél, érzékességével önmagát kínozza inkább, mintsem azt hallgatóiban költené fel...” (Sárosi i.m. 116. l.)

Természetesen az a bizonyos hegedűhang-érzék nemcsak a cigány muzikusokban alakult ki Magyarországon. Sem Lavotta János, sem Csermák Antal nem volt cigány. Amikor Széchenyi István 1846. december 16-án vendégségbe ment Keglevich Gábor

grófhoz, utána ezt írta naplójába a 18 esztendőes Reményi Ede (1828–1891) játékaról, aki Egerben kezdte zenei tanulmányait, majd 1842–1845 között a bécsi konzervatóriumban tanult Böhm Józsefnél: „Hideg, de gyönyörű este volt. Clark csónakjával mentünk át Budára. Nagyszerű fogadtatásban volt részünk, mint várni lehetett... a kis Reményi hegedült Egerből. Olyan zokogóan játszik. Borzongás fut végig tőle az idegeimen” – mondta róla a kis Keglevich Eugénia.”

Reményi 1853-ban Weimárban tanult Lisztnél, akinek megtetszett a magyar hegedűs egyéni, romantikus előadásmódja, amely igen alkalmas volt a magyar zene előadására. „A cigányokról és a cigány zenéről Magyarországon” című könyvében így ír róla (faksimile kiadás, 312. l.):

„A dolgok ez állásban élénk örömeinkre szolgált, egy nap egy fiatal magyart találni, ki, bárba tökéletesen bírja azon társaságok comme il faut-ját (kifogástalan viselkedését), melyeket látogatott, még is elég egyéniséggel s önkényességgel bír, hogy előre lehesse látni, miszerint egykor el fogják róla mondani, hogy a nélkül hogy ruma legyen, még is sajátjává tevő a cigány érzelmét és művészetet. Ő az egyedüli, ki a mostani hegedűjátékok közt bírja a valódi forma birtokos bagyományait, valamint e művészet esoterikus (csak a beavatottak számára érthető) érzékét. Sohasem hallottuk Reményit azon megindulás nélkül, mely először támasztá föl lelkünkben azon emlékezetet, mit Bihari bagyott abban hátra... Reményi eszménye valószínűleg a cigányoké, ezek egész büszkeségében, a keserűség mély érzelmében, sokalakú és sokszínű álmodozásában, vidor és czífrálkodó ibletében áll az. Mindamelllett buzgón folytatja classica tanulmányait; cigány önszeretet, mondhatnók, ösztönzi őt ebben; mert tetszik neki magát a Chaconne-ban, Bach Tempo di Bourrée-jának futamaiban, Mendelssohn és Spohr hangversenyekben bámultatni, visszatér lassankint az ő lassúira és frisseire, kettőzött lelkesedéssel...”

Liszt 1854-ben ezt írta Reményiről Karl Franz Brendelnek: „Az összes, általam ismert hegedűs közül alig tudnék bármat megnevezni, kik a hatás tekintetében vele versenyezhetnének”. Johann von Herbecknek küldött levelében pedig ezt olvashatjuk: „Ő mindenkit gyönyörködtetett és megbódított, úgy a kritikusokat mint a közönséget, ami igazán nem kis dolog, mint hogy mi Weimárban hozzá vagyunk szokva a legkiválóbb hegedűvirtuózokhoz.”

Sajnos Liszt véleménye később alapul szolgált Reményi magyarországi irigyei számára is, akik szerint Reményi nem is volt igazi

művész, csak holmi „szaloncigány”, aki még a klasszikus zenét is elcigányosította... De lássuk, hogyan vélekedett erről J. B. Shaw, a híres író, akinek zenekritikái fiatal éveiben – mivel akkor még harsonás volt – „Corno di Bassetto” név alatt jelentek meg. Most a „The World”-ben, 1891. február 18-án megjelent írásából idézünk, amelyben Reményit Sarasatével hasonlította össze.

„A kivétel akadémikus értékeit tekintve, a kitartott, tiszta, tökéletes hang, melyet Sarasate egyetlen, finom vonással csal ki hegedűjéből, ugyancsak aranyérmét nyerne Reményi fehéren izzó tónusával szemben... a passzázatok nyugodt és biztos előadásában is Sarasate mutatkozik kettejük közül a jobban képzett játékosnak. De az élet intenzitása a hangban – és ez sarkalatos pontja a hegedűs erőteljességének –, az elképzelés ereje és eredetisége, az érdeklődés frissesége és a megingathatatlan hit abban a sajátos módban, ahogy mindezt csinálja, – ezeket tekintve Reményi mellett Sarasate gyakorta nem több közönséges muzikusnál. A hegedűversenyben (zenekar helyett zongorával) megdöbbentő módon ébresztette fel Mendelssohnt szokásos sápadt udvariasságából. Ahogy az utolsó tételt játszotta, mely Sarasaténak pusztán alkalom, hogy rekord-döntő sebességgel kápráztasson el, ez a teremítő megszólaltatás mesterműve volt; csodálatos fényekkel sugározta tele, melyeket csalbatatlan biztonsággal varázsolott elő...”

Bisztriczky Tibor, egykori hegedűtanárom mesélte – a YouTube-on ma is hallható remek előadásában Hubay „Zephir”-je –, hogy a hangképzés tekintetében Hubay Jenő a híres prímást, Magyar Imrét (1894–1940) szokta példaként állítani tanítványai elé. Amikor tehát a cigány hegedűsöknek a magyar hegedűjátékra gyakorolt hatásáról beszélünk, csakis elsőrangú cigány művészekre gondolunk. Ezért nem szabad megfeledkeznünk Czinka Pannáról, az első cigányprímásról sem, amikor a kiváló hegedűtanár, Rados Dezső (1891–1974) alábbi nyilatkozatát olvassuk (lásd a Muzsika 1966. évi, szeptemberi számát, 20. l.):

„...A budapesti iskola sikerének legfontosabb tényezője az volt, hogy a mesterek az akkori nyugati iskolákban kialakított legmodernebb hangszertechnikát tanították, és olyan romantikus hangzás elérésére építettek, amit a nagy cigányprímásoktól tanultak el. A cigányprímások játéktípusa rendkívül alkalmas volt a nagy romantika, általában a nagy líra, a forró drámaiság közvetítésére. Ennek a játéktípusnak ma sem csökkent a vonzóereje, de az ízlés átalakulása mégis sok változást hozott létre.

*Korunkban a legtöbb nagy hegedűs szovjet területről származik, de érdekes, hogy az ő iskolájuk megalapozásának is magyar előzményei voltak: a veszprémi születésű Auer Lipót bosszú ideig működött Oroszországban, a cigányos hangképzést ő plántálta át az orosz zenei életbe...*

### A „Czinka Panna és II. Rákóczi Ferenc” című festmény

Rákóczi fejedelem nagy krónikása, Thaly Kálmán az 1870-es években hatalmas Rákóczi-kultuszt teremtett az országban. Amikor 1880-ban megjelent Ocskay László kuruc vezérről szóló műve, elvitte Jókaihoz. A nagy író ennek alapján írta meg „Szeretve mind a vérpadig” címmel a kuruc brigádéros tragédiájának mesészerű történetét. Az 1882-ben megjelent regény egyik szereplője Czinka Panna. Alighanem a 19. században terjedt el Gömör vármegyében az a legenda, hogy Czinka Panna II. Rákóczi Ferenc fejedelemnek hegedült. Ócsvár Rezső rajztanár és festőművész (1877–1968), aki Czinka Panna szűkebb hazájából, Rozsnyó környékéről, Szomolnokról (Smolník) származott, még rozsnyói gimnazista korában olvasta Jókai regényét, amely nagy hatással volt rá. Kompozíciós szempontból 1914-ben már készen állt „Czinka Panna és II. Rákóczi Ferenc” című képe. A 85x105 cm méretű olajfestményt végül négy év frontszolgálat után, Pesterzsébeten festette meg 1919-ben. A művész a cigánylány hegedűszólójában gyönyörködő fejedelmet a sátrában, vezérei társaságában, gyertyákkal megvilágítva ábrázolja. A szereplőket csoportokba rendezi, és ebben tanárának, Székely Bertalannak az elveit követi. Az átlós kompozíció fő vonalának kiindulási pontja a fejedelem Czinka Pannára irányuló tekintete. A hegedűs vonójának iránya tekintetünket kifelé, az éjszakában őrt álló katonára vezet. A háttérben lovas katona látható, táborigyűléssel. A kompozíciót a gyertyák fényével megvilágított kuruc vezérek figyelő tekintete zárja le. A földön ülő, hegedülő cigánylány egy rokon leányról készült portré. A festő Rákóczi alakját Mányoki Ádám híres képe nyomán alkotta meg. Bár Ócsvár Rezső ihletett festménye nem valóságos esemény alapján készült, erre is érvényesek Kodály gondolatai: a művészet nem történetírás, a művészetnek hitelesebbnek kell lennie a valóságnál - a valóság illúzióját kell adnia! A Czinka Panna-festmény jelenleg családi tulajdonban van.

### Czinka Panna balladája

Kodály Zoltán – miután három éves korában elköltözött szüleivel Kecskemétre –, ti-

zennyolc éves koráig a Pozsony vármegyei Galántán, majd Nagyszombatban élt. Valószínűleg itt hallott először a legendás hegedűsről, Czinka Pannáról. Később négy felvonásos daljátékot írt róla „Czinka Panna balladája” címmel, amelyben a kuruc kor zenéjét idézte fel. Művét 1948-ban mindössze kétszer adták elő az Operaházban, ugyanis Balázs Béla szövegkönyve nem a történelmi valóságon alapult, és emiatt sokan kritizálták a darabot. A történet címszereplője Ocskay László brigadéros (1680–1710), akit egy évvel Czinka Panna születése előtt fejeztek le, valamint Czinka Panna cigány hegedűs, aki 1711–1772 között élt. Ezzel kapcsolatban említjük, hogy a „Czinka Panna nótája” címmel elterjedt dallam csak később, 1820 táján keletkezett. A 19. században ugyanis gyakran fordult elő, hogy egy ismertté vált dallamhoz utólag kapcsoltak hozzá egy híres nevet. Már Major Ervin rámutatott, hogy a nóta első része azonos Ujfalvy Krisztina 1800 táján írt, „Ez az élet úgy sem sok...” kezdetű dalával. Kodály színpadi művében a legismertebb kuruc nótákat dolgozta fel, miközben egészen új oldaláról mutatta be a Rákóczi indulót: „...a kor lelke szólal meg végre ebben az utolsó hangig magyar értelmezésben” – írta róla az egyik kritikus. Elhangzik a daljátékban egy magyar ária, és szépek a hegedűszólók is. Kodály 1948-ban így nyilatkozott művéről: „...Kedvem kerekedett a kísérletezésre, arra, hogy a kuruc levegő zenei kife-

jezését megkeressem. Teszem ezt minden muzeális korszerűségekre törekvés nélkül... Egykori hangszerek? A tárogató egészen más volt, mint a Schunda-féle, amelynek csokoládé-színű hangját a magyar közönség örökre azonosítja a kuruc korrall... Hangszerelésem sem „múzeumszerű”: a korabeli hangszerek – duda, tárogató, cimbalom – hangszíneit is mai hangszerekkel fejezem ki...Dallamok? Hiteles egykori feljegyzés egy sincs...a zene nagyobb része hangszeres aláfestés vagy melodráma, amiben semmiféle hagyományra nem támaszkodhattam... A késői gyűjteményekben megjelent dalok nagy része hibás...ezeknél csak a néphagyomány, a „tisza forrás” örökségét vettem át. Ezenkívül szükség volt hangszeres darabokra, önállóakra és aláfestésekre. Ez a „zenei illusztrálás” sokkal több munkát jelentett számomra, mint ha önálló operát írtam volna. Czinka Panna hegedülésére önálló témát kellett kitalálnom. Teljesen közömbös, hogy az a „Czinka Panna nótája” című darab „hiteles”-e: nem találtam alkalmasnak s így szükségesnek sem a felhasználását. Mint ahogy nem érdekelt az sem: hiteles-e vajon maga a történet. A színház nem krónika, se nem történetírás: a leghitelesebb adatok egymásra balmozásából sem keletkezik jó színdarab. A színjátéknak hitelesebbnek kell lennie a valóságnál: a valóság illúzióját kell adnia! Ezért írtam újjá a Rákóczi-indulót is, – nem kutatva, motívumaiban mennyi a



korszerű, mennyi az új keletű. Egy teljesen alakatlan, amorf (formátlan) dallamtörédék pengetéséből alakul, bontakozik ki, a színpadi történessel párbuzamosan... Abban a tragédiában, amely Mobácnál kezdődött és Világosig ível, századok küzdelmei között a kurucok reménytelen barca szinte csak epizódnak tűnik. De a ballada vége nem egyszerűen himnikus csodavárás: annak az igazságnak a bizonyítása, hogy csak egyesek pusztulhatnak, – a nemzet élete örök.” (Kodály: Visszatekintés II. 498–499. l.)

Dózsa Endre két kötetes regényt (1913, Kolozsvár), Csemer Géza pedig színművet írt Czinka Pannáról (1996). A Focus Film pozsonyi produkciós cég 2008 augusztusa és októbere között szlovák–magyar koprodukcióban forgatott filmet Czinka Pannáról. A rendező Dušan Rapoš, a forgatókönyvíró Lubomir Slivka, a főszereplő pedig a 17 éves, tbilisi születésű, grúz Anna Giorgobiani, művésznevén Anna Gurji lett. De most térjünk vissza a legendák világából, és lássuk, milyen hiteles információkkal rendelkezünk Czinka Pannáról. Ebben Augustini Ab Hortis Sámuel (1729–1792) írása lesz a segítségünkre.

**Augustini Ab Hortis Sámuel: A magyarországi cigányok mai állapotáról, különös szokásairól és életmódjáról, valamint egyéb tulajdonságairól és körülményeiről (1775–1776) című sorozatának „A cigányok zenei tehetségéről” című fejezete**

(Eredeti címe: Von dem heutigen Zustande, sonderbaren Sitten und Lebensart, wie auch von denen übrigen Eigenschaften und Umständen der Zigeuner in Ungarn – Von der Geschicklichkeit der Zigeuner in der Musik)

Mielőtt Augustini Ab Hortis Sámuel írását közre adnánk, fontos megemlíteni, hogy a szerző Czinka Panna kortársa volt. Munkáját forrásértékűnek tekinthetjük, hiszen ő még beszélhetett azokkal, akik személyesen ismerték a cigány hegedűst. Befejezésül majd a bécsi „Anzeigen” című folyóiratban megjelent sorozatából adjuk közre a Czinka Pannáról szóló részt. A könyv a Győrffy István Néprajzi Egyesület, a Magyar Néprajzi Társaság és a Szent István Egyetem Gazdaság- és Társadalomtudományi Karának közös kiadványaként jelent meg az eredeti német szöveggel, és Magyar László András fordításával (Budapest-Gödöllő, 2009).

Augustini Ab Hortis Sámuel (1729–1792) Nagylomnicon született, majd Szepes vármegyében lett evangélikus lelkész. Tanulmányait a löcsei evangélikus gimnáziumban, a beszercebányai evangélikus iskolában, a wittenbergi egyetemen, valamint Greifswaldban és Berlinben végezte. Dédapja, a

késmárki születésű Augustini Keresztély (1598–1650) híres orvos és természettudós volt, őt 1620-ban avatták orvosdoktorrá Baszelban. Augustini Sámuel 1758–1761-ig Késmárkon tanított, ahol az evangélikus gimnázium rektorhelyettese volt, és 1761-ben iktatták be szepesszombati evangélikus lelkésznek. Nagy műveltségű humanista tudós volt, aki a természettudományos ismeretek mellett kora ifjúsága óta szorgalmasan gyűjtötte az európai és a hazai cigányságról fellelhető történeti forrásokat. Ebben az időszakban alighanem ő ismerte a legjobban a cigányokról szóló történeti kiadványokat Európában. A cigányokról írt cikksorozatát a magyarok által szerkesztett, „Anzeigen” című, Bécsben megjelenő folyóiratban adták ki 1775 júliusa és 1776 júniusa között. Ebben 57 forrásműre hivatkozik, amelyek a 15–18. században jelentek meg. Ekkor még nem élt nagyszámú cigány népesség a Szepesség területén. Az 1768-as összeírás szerint az itt lakó 155 cigány család mindössze 648 főből állt. 140 családban a családfő foglalkozása kovács volt, és csak nyolc családban volt muzsikos.

Augustini Sámuel „A cigányok zenei tehetségéről” című fejezetben először Czinka Panna kortársáról, a híres cigány muzsikusról, Barna Mihályról ír, aki 1737 körül Szepes vármegyében, a gróf Csákyak birtokán, Illésfalván (Sperndorf) élt, ahol a gróf udvari muzsikusként alkalmazta. Négytagú együttesében még egy brácsás, egy hárfás és egy bőgős játszott, akik azonban nem voltak cigány származásúak. Egy festő meg is festette Barna Mihály életnagyságú képét, „Magyar Orpheus” felirattal. Ezzel kapcsolatban említjük, hogy a Czinka Panna és Barna Mihály rokoni kapcsolatáról szóló legendák csak később, a 19. században terjedtek el. Augustini Sámuel a következőket írja Czinka Pannáról:

*Eme Orpheus méltó párja századunk Orpheája, egy hasonló nemzetségű nő, aki ha nem nagyobb, legalább épp oly nagy hírnevet szerzett zenéjével országszerzte, mint Barna Mihály, és aki nem csak tehetségével, hanem jó erkölcsével is különös elismerést aratott. Életkörülményeiről szeretnénk úgy beszámolni, ahogy azt egy barátunk, aki rövid ideig együtt időzött e nővel egy nemesi udvarban, őszintén elbeszélte. E nő e század elején, Gömörben, a vármegye névadó falvában látta meg a napvilágot. Apja tebenséges és szakavatott muzsikos volt, aki leányának a szent keresztségben az Anna nevet adta, idő múltán azonban mindenki csak Zinka, vagy Czinka Pannának kezdte hívni - sajnos be kell vallanunk, hogy e név eredete számunkra rejtély. Mikor tehát e Czinka Panna már egész ifjú*

*korában egészen különleges bajlamot és képességet mutatott a hegedűjátékra, a falu akkori birtokosa (Lányi János) úgy látta, itt az alkalom, hogy e cigánylánykával kísérletet végezzen és megtapasztalja, mennyire képes jutni a lány a zene terén, ha némi irányítással és oktatással segíti ebben. E meggondolásból átadta a lánykát a legjobb rozsnói hegedűsöknek, ám nem telt belé sok idő, Panna máris felülmúlta minden mesterét, ráadásul rövid idő leforgása alatt oly közkedveltségre és hírnévre tett szert, hogy különféle tekintélyes uraságok hívták magukhoz mulatságaikra, még Gömörtől (ahol lakott és nevelkedett) 20-30 mérföldnyire is, csak hogy muzsikájában gyönyörködhessenek. Tizennégy esztendő korában Czinka Panna férjhez ment. Ura és gyámja egy híres bőgősöz és kovácsosoz adta hozzá, akinek fiverei közül az egyik kontrabedűs, a másik pedig cimbalmos volt. Ők négyen alkották ezután a zenekart, amely minden alkalommal elnyerte a nézők csodálatát és teljes tetszését. Miután pedig Panna házassága folyamán gyermekáldásban részesült, már a férjével, négy idősebb fiával és egy lányával tett minden nap tisztelgő látogatást uránál, különösen nyaranta, hogy asztali zenét szolgáltatson neki.*

*Ami e cigányasszony külső megjelenését illeti, bizony nem volt éppen szép, sőt meglehetősen sötétbőrű, himlőhelyes arcú, ráadásul a nyakán csúf golyva is éktelenkedett. Ám mindez nem tette visszatartóvá, hiszen jó modora, rubáztatának tisztasága, különösen pedig virtuóz zenei tebensége mindeme apró testi hibáját elfeledtette. Jellemalkatában szinte nyomát sem nem találhattuk a cigányok szokott hibáinak és eltévelyedéseinek. Magát és házastársát tisztességesen öltöztette: evégett jótevője is minden három esztendőben egyszer egész családja számára új, veres rubákat ajándékozott. Képes volt nagyurakkal is kellemes és szórakoztató módon társalogni, különösen a magyar nyelvet beszélte igen választékosan és tisztán. Háztartásában és gyermekei nevelésében bámulatra méltó rendet tartott, soha senki nem láthatta őt vagy hozzátartozóit lustálkodni: Mindegyiküknek megvolt a maga dolga. Ő maga, ha éppen nem muzsikált, mosással, kenyérsütéssel és efféle háztartási munkákkal foglalkozott, vagy férjje számára segítette kovácsműhelyében – amit igen szívesen tett – a munkában. E szorgos életmóddal megővta magát és övét az alantas életviteltől, amely egyébként e népre jellemző. Elégedetten ette és tisztességgel kereste kenyerét, nem volt rá szüksége, hogy testét lopott ringy-ronggyal fedje, vagy hogy gyomrát döggel és hullával tömjé,*

abogy azt e nép többi semmittevője teszi. Egyébiránt is tisztességes asszony hírében állt: egyenesen és kedvesen viselkedett mindenkiével, övéivel együtt szerény volt, mértékletes, a református vallásban pedig – amelynek híve volt – buzgó és jámbor. Feke-te színén és erős dohányszennvedélyén kívül még egy szokásával árulta el fáját és származását. Mecénása a Sajó folyó mentén épített neki és családjának egy kényelmes lakást, amely egy szobából és egy kovácsműhelyből állt. Be is költözött a lakásba, ám csak telente lakott benne, mibelyt ugyanis beköszöntött a tavasz, három-négy, zöld anyagból készült sátrat veretett föl az említett folyó partján maga és családja számára és egész kíséretével együtt késő őszig ott táborozott (szó szerinti fordításban: kempingezett). Ekkor aztán szokásos téli szállására vonult vissza. Így változtatgatva lakhelyét élt az övéivel együtt tisztességben – a többi alantas cigánycsapattól elkülönülve és népével egyáltalán nem érintkezve – egészen élete végéig. Az 1772-es esztendőben hunyt el, amint azt egy halálakor készített khronosztikbon (vers vagy felirat, amelyben római számokkal írt, rejtett dátum található) bizonyítja és mutatja:

„Hel Mors! o eXLeX Cerberus praeDe triCeps.”  
Temetésén egész tömegnyi latin vers szüle-

tett, melyek mind erényeit zengik és halálát siratják. E versek közül csak azokat közöljük itt kivonatolva, amelyek talán e híres cigányasszony életrajzának további kiegészítésül és magyarázatul szolgálhatnak. Így például egyebek közt az egyik így szól:

#### Zenei virtuozitásáról

Stájer-módi zenét vágytál, vagy németet éppen, vagy tán melyet a frank kedvel? – A mestere volt! Ám legszebben e nő a magyart játszotta – ma is még

színt' belesajdul a szív - s húzta varázslatosan.

Mit szaporítsam a szót? Folyamok sodrása megállt és

sziklák táncoltak, bogyba e nő muzsikált.

Híre azért járhatta be földünk. Benne, amíg élt korszaka főnixét látta az emberiség.

Ó, sebes ujjai mint szaladoztak végig a búron, Főbusznak volt ily mesteri keze csak!

Többnyire füstöt szítt hegedülvén, mert igen ízlett neki pipája, amíg húzta a karcsú vonót,

Csak pipafej nélkül harapott rá, kurta szopókán, hogy ne zavarja a szár, míg sebesen muzsikál.

Ő maga volt primás - fia, férje meg ő alakított két-vagy hármásban nagyszerű kizsenekart.

#### Testi kinézetéről

Testre kövér volt ő, természet közép magas éppen, torka a strúmától duzzadozott feszesen.

Arca olyan, mint más etióp nőké odalent, a forró trópusokon, ősei földje ölén.

Ám ez a szín inkább kedvessé tette s csinosáá, s még ha koromfekete, vajb ki törődne vele?

Lám, a rigónak is elnézed tollát ha sötét is, bogyba füledbe batol bájteli zengzete épp.

Hóragyogású, fehérfogsort rejtett e sötét száj, túlszillogta e fog ind elefánt agyarárt!

Öltözetét bátran hordhatta akármilyen úrbölggy,

mindíg úriasan járt, elegáns-kcsesen.

(A fordító megjegyzi, hogy a német szövegben rigó helyett fülemile van, de mivel ez a szó nem illik bele a magyar hexameterbe, így lett belőle rigó.)

#### Sírfelirata

Czinka Panna, vonóművész, az egekben is ismert, itt nyugszik, s anyaként élete mégis örök.

Ím, ki elolvasod ezt, könyörögj hogy hamvai nyugtot leljenek itt - emyit kér e rövid felirat.

Asszony szült engem, s asszonyként szültem örök hírt,

hírem örökké él, holt csak ez asszonyi test.

Édesanyám csak a pusztá halált testálta reám – ám

én eleven nevémet hagyhatom itt örökül.

Rakos Miklós

## A NEMZETI FILHARMONIKUS ZENEKAR

### próbajátékot hirdet

### CSELLÓ SZÓLAMVEZETŐ ÁLLÁSHELYRE

A próbajáték időpontja: 2014. szeptember 15. 10.00 óra

A próbajáték helyszíne: a Nemzeti Filharmonikusok próbaterme, Művészetek Palotája, 1095 Budapest, Komor Marcell utca 1. VI. emelet

#### A próbajáték kétfordulós.

##### Első forduló:

- 1.) J. Haydn: D-dúr csellóverseny I. tétel, kadenciával
- 2.) Egy választott tétel az alábbiakból:  
J.S.Bach:  
C-dúr szvit – Gigue  
Esz-dúr szvit – Courante  
d-moll szvit – Courante vagy Gigue

##### Második forduló: zenekari részletek

A zenekari részletek kottája letölthető a [www.filharmonikusok.hu](http://www.filharmonikusok.hu) honlapról, vagy egyeztetés után átvehető a zenekar kottatárában.

Zongorakísérőt a próbajátékra a zenekar biztosít. Az állás betöltéséhez felsőfokú szakirányú végzettség és erkölcsi bizonyítvány szükséges.

Az állás betölthető: 2014. október 1.

A jelentkezéshez rövid szakmai önéletrajzot kérünk e-mail-ben az alábbi címre: [mali.i@filharmonikusok.hu](mailto:mali.i@filharmonikusok.hu)

Jelentkezési határidő: 2014. augusztus 25.

További információk: 30/ 411 66 28

Sikeressé próbajátékot kívánunk!

Budapest, 2014. június 12.

Mali István  
vezető zenekari menedzser

## A NEMZETI FILHARMONIKUS ZENEKAR

### próbajátékot hirdet

### I. FAGOTT ÁLLÁSRA

A próbajáték időpontja: 2014. szeptember 16. 10.00 óra

A próbajáték helyszíne: a Nemzeti Filharmonikusok próbaterme, Művészetek Palotája, 1095 Budapest, Komor Marcell utca 1. VI. emelet

#### A próbajáték kétfordulós.

##### Első forduló:

W.A. Mozart: B-dúr fagottverseny K.191. I. és II. tétel

##### Második forduló: zenekari részletek

A zenekari részletek kottája letölthető a [www.filharmonikusok.hu](http://www.filharmonikusok.hu) honlapról, vagy egyeztetés után átvehető a zenekar kottatárában.

Zongorakísérőt a próbajátékra a zenekar biztosít. Az állás betöltéséhez felsőfokú szakirányú végzettség és erkölcsi bizonyítvány szükséges.

Az állás betölthető: 2014. október 1.

A jelentkezéshez rövid szakmai önéletrajzot kérünk e-mail-ben az alábbi címre: [mali.i@filharmonikusok.hu](mailto:mali.i@filharmonikusok.hu)

Jelentkezési határidő: 2014. augusztus 25.

További információk: 30/ 411 66 28

Sikeressé próbajátékot kívánunk!

Budapest, 2014. június 12.

Mali István  
vezető zenekari menedzser

# Kulcsot kell adni a fiatalok kezébe

## Hollerung Gábor az iskolai énektanításról, a zeneoktatásról és az élményadásról

„A keményvonalas avantgarde komponisták kibarcolták maguknak azt az imagót, hogy az érthetetlen az érték; bár nem sokan hallgatják őket, mégis ők a jövő, a művészetek krémje, a piramis teteje, ezért ők nem szembesíthetők a közönség elvárásaival.”



**A közoktatás, a zeneoktatás és a hangversenyélet diszfunkciói vezettek oda, hogy ma a társadalmi és gazdasági életben meghatározó szerepet betöltő fiatal- és középgeneráció életében egyáltalán nincs jelen a zene. Az iskolai énekóráról nyomasztó élményeket őriznek, nem látják, nem érzik ennek a területnek a jelentőségét. Ha nem akarjuk azt, hogy újabb és újabb generációk nőjenek fel ebben a szellemben, akkor ideje lenne végre mindezen változtatni, és az oktatást, a koncerteket „élmény-adóbbá” változtatni.**

A napjainkra kialakult helyzet azoknak a feloldhatatlannak látszó ellentmondásoknak az eredménye, amelyek a XX. és a XXI. század művészetét jellemezik, s a hazai zeneéletben is megkerülhetetlenek. Attól a perctől kezdve, hogy a zenehallgatás a XVIII. század óta fokozatosan „öncélúvá” vált, lényeges lett az is, hogy a zene tetszik-e vagy sem a hallgatóságnak. Az az ember, aki jegyet vesz, elmegy egy hangversenyre, annak a fogyasztás logikájából következően véleménye lesz a muzsikáról, hogy kedvére való vagy sem. Ugyanilyen lényeges, hogy érti és élvezi-e a kompozíciókat. A zene fejlődése, változása

egy lassú és homogén folyamat a korábbi évszázadokban, de a XIX. és a XX. századra mindez felgyorsult, mert az új darabok mellett el kezdték játszani a régieket is. Ezáltal az új darabok egyre inkább furcsábbak és idegenebbek lettek, míg korábban, évszázadokon keresztül a mindenkor kortárs zene volt természetes. Ekkor még mindenki a szülei generációjának tradícióit folytatja a komponálásban, csak kicsit másképpen csinálja, mint ősei. A Bach-gyerekek voltak az elsők, akik úgy érezték, muszáj a papa idejét múlt fűgáitól megszabadulniuk... S lassan kialakult egy szakadás is: létrejött egy olyan zeneszerzői réteg, amely a populárisabb, szélesebb rétegeket megcélzó muzsikáknak szentelte munkásságát. Amíg Bach, Mozart vagy Beethoven drámai zeneművei mellett tánczenét – a kor könnyűzenéjének számító műveket – is írt, addig Johann Strauss, a keringőkirály már nem is komponál szimfóniákat vagy hasonló igényű műveket. Új műfajok is teremtődtek, például az operett. Ez a folyamat egyre inkább műfajokat, zeneszerzőket választott el egymástól, és a közönség is fokozatosan több táborra szakad. Szűkült az a réteg, amely az újat, a kísérletezőt, a mászt igényelte, és növekedett az, amely a tömegeset, az egyszerűt, az ismétlődőt, a könnyen megjegyezhető, felismerhető kereste. Mindez a huszadik századra szélsőségesen kettévált, leginkább azért, mert a kortárs zene is nyíltan szakított a tradícióval. Berliozról legelvetemültebb pillanataiban sem állíthatjuk, hogy nem a korábbi zeneszerzői hagyományok folytatója, azonban a XX. századi komponisták mindegyike gyakorlatilag tagadni kényszerült mindazt, amit Wagnerig bezárólag a zenetörténet felvonultatott – azaz mindazt, ami a zenetörténet folyamatosságát jelentette.

### AZ ÚJ HELYZETRE NEM KÉSZÜLT FEL A TÁRSADALOM

Értelemszerűen ez a publikumban is traumákat okozott. Ha ugyanis a szerencsétlen közönség ma beül egy koncertre, akkor az agyát máshová kell kapcsolnia, ha Beethoven, ha Bartókot, és pláne, ha Stockhausent vagy Kurtágot hallgat.

Ez olyan helyzetet teremtett, amelyre nem készült fel a társadalom. A keményvonalas avantgarde komponisták kiharcolták maguknak azt az imagót, hogy az érthetetlen az érték; bár nem sokan hallgatják őket, mégis ők a jövő, a művészetek krémje, a piramis teteje, ezért ők nem szembesíthetők a közönség elvárásaival. A másik oldalon közben mindent azon a módon mértek, hogy eladható-e vagy sem. Természetesen önmagában ez is elfogadhatatlan. (Arról nem is beszélve, hogy már nem csupán könnyű- és komolyzenéről kell említést tenni, hanem mindkét műfajon belül vannak most már egymás mellett élő korszakok, illetve temérdek stílusirányzat. Egy komolyzene-szerető számára gyakran Brahmsnál vagy Wagner-nél vége van a zenetörténetnek. A könnyűzene egyik vagy másik ágának rajongótáborára mély elkötelezettségében pedig nem is menne el egy másik műfajú estre, holott ezeket a műfajokat a meglehetősen hasonló egyszerűség jellemzi...)

### AZ ÉNEKHANG A ZENEOKTATÁS LECTERMÉSZETESEBB ESZKÖZE

Sajnos jelentős diszfunkció jellemzi a zenéhez kapcsolódó oktatási formák valamenyi szegmensét. Szerencsére volt egy fantasztikus Kodályunk, aki talált egy utat, amelynek lényege, hogy az énekhang a zeneoktatás legtermészetesebb eszköze. Erre egy zseniális teóriát épített, és útmutatást adott számunkra. Kialakította módszertanát, ami avatott kezekben nagyon sikeressé vált, s a rendszerváltásig a magyar zeneoktatás kisebb-nagyobb hullámai ellenére is mintaértékű maradt, világszerte pedig rengeteg követője akadt. Az énekoktatás egésze a zeneiskolák fontos háttérintézménye volt. Annak a zeneiskolai képzésnek, amely a mai napig a zeneoktatás másik fontos pillére. Emellett pedig az iskolarendszeren kívüli zenei nevelés fontos eszközeként létezett a „hangversenyoktatás”.

Ez a hármas – a köznevelés, a zeneoktatás és az ifjúsági hangversenyek – az oktatásunk három pillére, egyébként a rendszerváltás utáni Magyarországon is megmaradt, de mindhárom láb elkezdett csökevénye-



sedni, vagy ha úgy tetszik, a helyzet zavarosságá vált...

A köznevelésben viszonylag világos a cél: ami nem más, minthogy megszeretessük a zenét. Nem akarunk olyan tudást adni, ami a szakma mélységeibe vezet, de szeretnénk elérni, hogy a társadalom egésze számára a zenei nyelv – legalábbis alapfokon – egy használható kommunikációs forma legyen, és egy működő eszköze lehessen az érzelmi nevelésnek, az egészséges mentális személyiségnek. Ahhoz, hogy a gyerekek megszeressék a muzsikát, kiváló a Kodály-módszer. Magam is a világ egyik legjobb módszerének tartom, mélységesen hiszek benne. De nem lehet csak a készségeket fejleszteni. Ha ez élmény nélkül történik, akkor öncélúvá válik. És az így szerzett, mégoly virtuóz készség is gyűlölt tudássá válhat. Mégis, összességében a köznevelésünk világos céllal és eszköztárral rendelkezik.

#### **A SZEREPEK, AZ EREDMÉNYESSÉG, A FORRÁSOK NINCSENEK TISZTÁZVA**

A zeneiskola célja mára már nem annyira tiszta. A zeneiskola még mindig a hivatásos képzés előszobája, de kérdés, hogy azoknak, akik itt tanulnak, hány százaléka lesz valóban szakember. Persze ez nem jelenti azt, hogy ezt a lehetőséget nem kell megadni, hiszen akkor nem lehetne eljutni pl. egy konzervatóriumba. Csak az a kérdés, hogy annak a véleményem szerint 85–90%-nak, akiből nem lesz muzsikás, megadjuk-e a zene szeretetének élményét, örömet? Megtehetjük, hogy csak szakmai kérdésekkel foglalkozzunk, és ne legyenek élmény-mechanizmusok? Nem kellene sokkal erősebbnek lennie a kamarazene szerepének, nem kellene a zeneiskoláknak akár hangszerstanulókból álló kórusokkal, korosztály-specifikus zenekarokkal is rendelkezniük, különösen azok számára, akikről feltételezhető, hogy nem lesznek hivatásos zenészek? A muzsikával való elementáris találkozásnak ugyanis ez az egyik legfontosabb eszköze. A gyerek sok éven keresztül skálázik, gyakorol, de az nem biztos, hogy mindez segíti, hogy az instrumentum letételét követően hangversenyre járó emberré váljon. Mert éppen az élmény azon pontjához nem jut el, amitől a zene nélkülözhetetlen, elemi szükségletté válik az életében...

S nézzük a harmadik pillért, az ismeretterjesztő hangversenyéletet. Sokan ezen nőttünk fel. Itt is egyre több diszfunkcióról beszélhetünk, hiszen áttemeltük a rendszerváltás előtti szisztémát, majd még zavarosabbá tettük...

A rendszerváltás után a zenekarok lettek az ifjúsági hangversenyek legerősebb letéteményesei. Eközben kvázi tetszhalott állapotban fennmaradt az Országos Filharmónia, majd létrejött a Müpa, most a Zeneakadémia is bekapcsolódik a koncertrendezőkhöz, miközben a szerepek, az eredményesség, a források nincsenek tisztázva. És azt sem ítéli meg senki már jó ideje, hogy mi a jó vagy a rossz. Ez utóbbiakban különösen nagy gondot látok.

#### **TRAGIKUS ÉLMÉNYEKET ŐRIZNEK AZ ISKOLAI ÉNEKÓRÁKRÓL**

Szembe kell néznünk ugyanis azzal, hogy a rendszerváltás után, különösen az elmúlt másfél évtizedben, olyan fiatalabb generáció került a kormányrúd mellé, amely életében marginális szerepet játszik a zene, és azon belül is a klasszikus zene szinte szitokszóval ér fel. Halvány és tragikus élményeket őriznek a zeneoktatásról, az iskolai énekórákról.

Ha megnézzük azt, hogy az általános iskolában hányan énekelnek, s ebből hányan énekelnek még a középiskolában is, és különösen hányan járnak felnőttként kórusba, a számok egyre elkeserítőbbek... Erről bizony számot kellene vetni.

Az énektanárképzés is tragikus. 1973-ban, amikor kezdő zeneakadémista voltam, többször összeütközésbe kerültem a tanárral, és tanszékvezetőmmel, mert azt láttam, hogy a csoportomnak a fele nem hallott, nem írt, nem olvasott... Az ezzel kapcsolatos polémia kapcsán, amit azt hiszem, máig sokan nem bocsátottak meg nekem, a tanszékvezetőm azt mondta, a magamfajta úgyis elmennek majd zenei rendezőnek, zenetörténésznek, karmesternek, de kellene olyanok is, akik majd tanítanak... Mellesleg nálam megmaradt a tanári attitűd, s ha már nem lehettem tanár, számomra minden munkám és tevékenységem pedagógiai értéke a legfontosabb. De sokan azok közül, akik tanári diplomát szereztek, nem nagyon értettek a szakmájukhoz, s a személyiségük is kérdésessé tette, hogy képesek-e igazán élményt adó zeneórákat tartani. A tisztesség kedvéért le kell szögezmem, hogy az akkori Zeneakadémia a zeneoktatás nem külsőségeiben csillogó palotája volt a maihoz képest – és ezt nem a múlt megszépítő ereje mondatja velem, hanem mindenkor napi tapasztalataim. És persze az iskolai énektanárok nagyobb részét képző tanárképző, és különösen tanítóképző intézmények esetében sem jobb a helyzet. Nagy kérdés tehát, hogy milyen mu-

nícióval engedjük, s engedjük el az éneket és zenét tanító pedagógusokat a pályára.

#### **AZ OKTATÁS PRESZTÍZSE, LOBBIEREJE ROHAMOSAN ROMLIK**

Nagyon nem csodálkozhatunk azon, hogy az oktatás színvonala, a lobbierije, a presztízse rohamosan romlik. Nem tudtuk megtartani a bástyáinkat, a zenei tagozatos osztályok egy jelentős részét, mert nem voltak elég jók. Nem hozták azt a pluszt, amit vártak tőlük. Ráadásul az általános hangulat azokat az intézményeket is ellehetetlenítette, amelyek egyébként kiválóak voltak. A dolgokra való befolyásunk erejét jól mutatja, hogy a számunkra valóban sok szempontból vitatható Nemzeti Alaptanterv létrejöttékor én többnyire a szakma akkori meghatározó szereplőinek sopánkodására emlékszem csak.

Az persze ebben helyzetben is a mi felelősségünk, hogy a Kodály-módszert hogyan hasznosítjuk, a tananyag kikezdehetetlennek tartott törzsanyagával mit kezdünk, pont ez kell-e ma is, vagy esetleg valami más is.

Én mániákusan hiszek valamiben. Nevezetesen a sokféle ágazott zenei stílusok egyetemességében. Rossini Petite messe solennelle című művén keresztül kitűnően meg lehet mutatni a jazzt, az off-beatet, az egész populáris zenei logika alappilléreit. A Cum sanctis fűga a mai fogalmaink szerint lényegében egy hard rock kompozíció. Így fel tudjuk mutatni, hogy a populáris zene mennyire szervesen része az egyetememes zenének.

#### **CSÖKKENTHETNÉNK AZT A KÉPZELT KÜLÖNBÉSÉGET, AMI SOKAK SZEMÉBEN A POPULÁRIS ÉS A KOMOLYZENE KÖZÖTT VAN**

A fiatalok így pl. Rossinihez is könnyebben találhatnak kapaszkodót, vagy egy heavy metal-rajongó pedig akár otthon is érezhetné magát Beethoven VII. szimfóniájának záró tételében. Másfelől a dallamos, harmonikus, dallamos zene rajongói számára is felmutatható, hogy minden zenében akad kísérlet, diszsonancia, egyediség, szokatlanság. Ha ezt megmutatjuk, akkor a hallgatósnak kulcsot adunk ahhoz, hogyha valami ismeretlent hall, akkor ne csukja be a fülét. Az oktatásunkból most mindez hiányzik... Pedig csakis a zene egyetemességéből lehet kiindulni. A tanárok egy része képes azt hinni, hogy azért nem szeretik a fiatalok a komolyzenét, mert mocsokkal szórják tele a fülüket. De ez csak részben igaz. Egy biztos: hogy nem szabad a klasszikus és populáris zene közötti szakadékot mé-

lyíteni. Egészen biztos, hogy orientálhatnánk a fiatalokat a populáris műfajok és szerzők közötti minőségi különbségek felismerésében. Megértethetnénk, hogy mi a különbség egy Strauss-walzer és pl. egy Chopin-keringő között, felmutathatnánk a táncosság jelenlétét és funkcióját a zene-történet különböző korszakaiban, stb.

### MI A TERMÉSZETES ÉS MI A TERMÉSZETELLENES

Lényeges kérdés, hogy a mai fiatalok miért nem képesek az általánost és az egyedit megkülönböztetni egymástól. Talán azért is, mert zeneoktatásunk szinte egyetlen szegmense sem képes az abban résztvevők korához és képzési céljához igazítottan a zenei nyelv alapvető, általános mechanizmusait készségszinten megtanítani. Még zeneakadémiáról kikerült muzsikuskok is gyakran tanácstalanok a súlyos és súlytalan, a feszültség és oldás, a harmónia és dallam közötti prioritás kérdéseiben. Általában tanácstalanok vagyunk az elvárások fogalmát illetően, azaz, hogy a tradíció, a kollektív tudat és az adott stílus milyen automatikus, reflex-szerű összefüggésként él bennünk, mikor érzünk valamit szabályosnak, szabálytalannak, mikor teljesülnek várakozásaink, mikor érnek meglepetések minket, holott a zene élményszerű játéka és befogadási élménye is döntő mértékben ettől függ. Így tudjuk igazán élvezni, amikor Mozart rosszkodik, így érthetjük meg, hogy Beethoven hogyan feszít szét minden korábbi keretet és lép át minden addigi tradíción, és így érthető meg muzsikuskok és hallgató számára egyaránt, hogy miért volt törvénytörő a XX. századi zenei nyelvek ilyen sokfajta megújulása a wagneri életmű után. Tehát a zeneoktatásban hihetetlenül fontos a szokások, elvárások, azonosságok-különbségek megfogalmazása. Ha nem adunk semmilyen kulcsot mindezekhez, úgy érezhetjük magunkat, mintha egy olyan városban tennének le minket, ahol nem tudjuk elolvasni az utcatáblákat, nincsenek párhuzamos utak, és fogalmunk sincs, hogy merre kellene menni. Ha semmit sem ismerünk, akkor rosszul érezzük magunkat és elutasítjuk az egészet. Bernstein azért volt zseniális, mert ezekről beszélt közérthető, triviális formában, s legjobb tudásom szerint erre törekszem én is. Meg kell ismertetni a hallgatóssággal, hogy mi a várakozás, mik a beteljesülés eszközei, és, hogy milyen út vezet az élményhez. A zene akkor válhat fontossá minden korosztály számára, ha ez az élmény-impulzus

megteremtődik. Sokan azt gondolják, hogy ezek a kérdések túl bonyolultak a köznevelésben, az alapfokú zenei képzésben, pedig minél fiatalabb gyerekekről beszélünk, annál inkább elképesztő a gyerekek felfogó képessége. Olyan dolgokat vesznek észre a zenében, pontosan a zenei nyelv alapvető mechanizmusaival kapcsolatban, amelyek fölött néha még mi, muzsikuskok is átsiklunk. Az azonosság-különbség, föl-le, magas-mély, súlyos-súlytalan, erőteljes-lágy ellentétekkel oly magabiztossággal és oly elementáris természetességgel tudnak bánni, amiben gyakran mi, felnőttek nem tudjuk követni őket az erősen fogalmiasodott gondolkodásunkkal és az elementaritást többnyire kizáró gátoltságainkkal.

### AZ ISKOLARENDSZER HIHETETLENÜL MEREVVÉ VÁLT

Sajnos egyre csökken azoknak az embereknek a száma, akik iskolákat teremtettek (mint pl. Sapszon Ferenc, Szellédy Valéria, Gráf Zsuzsa, Durányik László és még jó páran), s képesek voltak arra, hogy folyamatosan impulzusokat adjanak a diákjaiknak az élményekhez vezető úton. Szabó Dénes szisztematikus és kompromisszummentes munkája talán a legkiválóbb példa. Tudás, ösztön, élmény és szeretet egyszerre van jelen mindabban, amit csinál, és ma is a zene iránt egy életre elkötelezett embereket enged ki a szárnyai alól. Ez – többek között – egy igazi módszertani teljesítmény is, az ő kezei alatt a Kodály-módszer csodát tesz. Dénes gyerekei, a nyíregyházi Cantemus Kóruscsalád tagjai organikusan énekelnek minden stílusban. És hadd említsem itt halkan, hogy a Dohnányi Zenekar is – többek között – attól sikeres, hogy minden műfajban jó, mind-egyikben értéket tud felmutatni.

Ha számba vettük a jelenkori oktatásunk problémáit és hiányosságait, akkor logikus, hogy felértékelődik az iskolán kívüli ismeretterjesztés szerepe, és hatékonyságának kérdései. Kevésé vitatható, hogy egy teljes értékű szimfonikus zenekar a lehető leg-erősebb fegyvertárral rendelkezik a zene élményszerű megismertetésére, hiszen esz-közrendszerében a legkevésbé gátolt bármilyen műsor, bármilyen repertoár megszólaltatására. Sajnos azonban a köznevelés az utóbbi években tovább bürokratizálódik, s egyre távolodik az élettől és a tényleges aktuális követelményektől. A Dohnányi Zenekar vezetőjeként megkérdeztem a kerület összes iskoláját, hogyan tudnánk számukra vonzó, valamennyi korosztályt megszólító programokat kínálni. Végül ezer indokot

hallgathattam meg, miért nem lehetséges és miért szabályellenes a gyerekeket hangversenyre hozni... Szerencsére van ellenpélda is. Győrben a Győri Filharmonikus Zenekar évente többször, tizenkét alkalommal meg tudja tölteni a Richter Termet, illetve iskola-központok auláit, több ezer gyerek hallgatja meg a koncerteket. Biztos, hogy nem önként jönnek, de az is, hogy nem távoznak rossz élményekkel. Rajtunk múlik, hogy mit és hogyan csinálunk. A Müpa pl. jól felismerte, hogy a meglévő legjobb ismeretterjesztő programok bázisán kell közönségnevelő koncerteket szervezni. A dolog még sikeresebb lenne, ha a teljes PR-erejét is ennek is szolgálatába tudná állítani. Persze, el kell mondanom azt is, sajnos szem- és fültanúja vagyok siralmas ifjúsági koncerteknek is.

### NEM LEHET KOMPROMISSZUMOS HÁTTÉRŰ KIS EGYÜTTESEKKEL, ROSSZUL ÖSSZE- VÁLOGOTT PROGRAMMAL FIATALOKAT MEGRAGADNI

Mélységesen hiszek abban és igyekszem kényszeríteni magunkat, hogy mindig tegyünk valami rafináltságot, érdekfeszítőt az ifjúsági programjainkba, hogy fenntartsuk a gyerekek érdeklődését. Mutatunk klasszikust és kortársat, népzenei és világszenei, filmzenei és populáris zenét. Mindenképpen választ kell adni magunknak, hogy hogyan és milyen mértékben lehet ezt a repertoárt bővíteni. Az ismeretterjesztési funkciót olyanná kell változtatni, hogy az iskola nyitott legyen rá. Az persze szabályozási kérdés – Kodállal szólva a tanügyi nénik, bácsik dolga –, hogy az iskola érdekelt és képes legyen arra, hogy az iskolákban jelen lehessenek a hivatásos zenész társadalom által képviselt értékek. Nem tettem le arról, hogy Budafokon is egyszer elérjem, hogy az iskolák felismerjék annak jelentőségét, hogy a gyerekek ott legyenek a koncerteken, vagy mi ott lehessünk az iskolában.

### NEM VÉLETLEN, HOGY A KÓRUS A KULCS

A köznevelésben és zeneiskolákban is több kollektív zenélési formára lenne szükség. A legerősebb élmény az együtt muzsikálás, az együtt zenélés. Az éneklés a legkézenfekvőbb kollektív zenei tevékenység. A leg-egyszerűbb kinyitni a szánkat, és énekelni. Ha erre képesek vagyunk, akkor van egyszerű és hatékony lehetőségünk az élményszerzésre és az élmény átadására. És hogy ismét csak Kodállra hivatkozzak, a kóruséneklésnek társadalmi aspektusa is

van: arra tanít, hogy hogyan tudunk harmóniában közösségben létezni, és hogyan tudjuk egymást elfogadni és egymáshoz alkalmazkodni. A kollektív zenélés megőrzi a fiatalokat a zene szeretetének, s ehhez a kóruséneklés nem véletlenül az egyik kulcs. Nem véletlenül volt a zenei nevelés olyan átütő, amíg erős kórusok voltak minden iskolában. Ha ez háttérbe szorul, akkor a zeneoktatás talajtalanná válik. Sajnos az ének-kari mozgalomnak is sikerült magáról egy belterjes képet kialakítani, egy konzervatív és viszonylag szűk repertoárral, és a nagy

nyilvánosságot szinte eleve kizáró rendezvény-struktúrával és tartalommal. Mindközben énekkaraink lubickolhatnának abban a fantasztikus repertoárban, amit Kodály óta szinte minden új komponista generáció kínál jobbnál-jobb, énekes és hallgató

számára egyaránt élvezetes művekkel. Ha nem tudjuk az énekkari kultúrát megújítani, akkor nincs nagyon esélyünk arra, hogy visszafordítsuk a zeneoktatási, és nevelési nehézségek, valamint a zene presztízscsökkenésének folyamatát.

*(Hollerung Gábor Liszt Ferenc-díjas karmester, karvezető, a Budafoki Dobnányi Ernő Szimfonikus Zenekar ügyvezető zeneigazgatója, a Budapesti Nemzetközi Kórusverseny, a Musica Mundi Kórusversenyek és a Kórusolimbia művészeti vezetője, a Budapesti Akadémiai Kórustársaság vezető karnagya, a Zempléni Fesztivál művészeti vezetője.)*

Anne Müller

KITEKINTŐ

# Az elhanyagolt generáció

## Nincs a 30 és 49 év közötti korosztálynak szóló kínálat?

**A zenekarok, koncertterem és zeneszínházak marketingesei napjainkban fokozott figyelmet fordítanak a gyermekekre, fiatalokra és az 50 feletti korosztályra. Ez rendjén is van, hiszen előbbieket jelentik a jövő potenciális közönségét, míg utóbbiak alkotják a jelen hallgatóságát. Figyelmük kívül hagyják azonban azt a 30 és 49 év közötti, gazdaságilag erős réteget, amely mind a jelen, mind a jövő közönségeként is figyelemre tarthatna számot. Miért nem foglalkozik senki a „köztes generációval”?**

Az érintetteket napjainkban erőteljesen foglalkoztatja annak kérdése, hogyan alakul a jövő Németországában a klasszikus zenét hallgató közönség összetétele és létszáma. E téren ugyanis komoly változásokra lehet számítani. Milyen hatással lesznek például a demográfiai változások a zenekarok, koncertterem, operaházak, fesztiválok és független együttesek programkínálata iránti keresletre? Milyen következménnyel járhat a zeneoktatás elmaradása és a társadalom állítólagosan egyre erősödő eltávolodása a klasszikus zenétől?

Az elmúlt tíz évben egyre több és egyre professzionálisabb, gyermeknek és fiataloknak szóló zeneközvetítő program megrendezésére került sor. A zenekarok, koncertterem és operaházak így kívánják szerepet vállalni a fiatal korosztályok zenei alapképzésében, illetve így kívánják megalapozni a jövő potenciális hallgatóságát. Az 50 feletti korosztályokra is felfigyeltek, és bár „feltérképezésük” még gyermekcipőben jár, máris fontos és a jövőben egyre növekvő célcsoportként határozták meg őket. Ezzel szemben a 30 és 49 év közötti

korosztályra alig vagy egyáltalán nem fordítanak külön figyelmet, pedig ugyanolyan fontos célcsoportot jelentenek, ráadásul ők a jövő 50 feletti korosztálya.

### A KONCERTTERMEK ÖSSZETÉTELE MA

Az idősebb korcsoportoknak a jövőben is tovább növekedő jelentősége már most megmutatkozik a németországi hangversenyterem hallgatóságának összetételén. Minél idősebb egy látogató, annál nagyobb a valószínűsége, hogy nő. A klasszikus zenei hangversenyek hallgatóságának átlagéletkora 60 év. Az operát vagy operettet hallgatók esetében kicsit alacsonyabb: 57 év. A komolyzenei hangversenyek látogatóinak nagy része magas iskolai végzettséggel rendelkező nő. A 2010/11-es évadban például 11 százalékkal több nő hallgatott klasszikus zenei koncertet, mint férfi. A magasabb korral és iskolai végzettséggel egyenes arányban nő a koncertlátogatások gyakorisága.

A koncertre járás indokaként továbbra is elsősorban az élőzenei élményt és a kelle-

mes szórakozást nevezik meg. A Körber alapítvány 2014. január végén megjelentett tanulmánya arra is hoz indokokat, hogy az emberek miért nem járnak hangversenyre; ezek közt szerepel a túl kevés idő, a túl drága jegyek, valamint a klasszikus zenei koncertek iránti igény hiánya. Egyértelmű válasszok, amelyeket a kulturális intézményeknek számba kell venniük.

A 9. Kulturális barométer szerint a 2010/11-es évadban a 14 év feletti lakosság 44 százaléka vett részt egy alkalommal zeneszínházi előadáson vagy komolyzenei hangversenyen. Ez a szám azonban csak kismértékű növekedést jelent az elmúlt évekhez képest. A lakosságnak csak három százaléka volt több mint három alkalommal hangversenyen. A 2014-es felmérés is ezt a tendenciát támasztja alá: csak minden ötödik megkérdezett járt 2013-ban klasszikus zenei hangversenyen, a 30 év alattiak közül pedig csak minden tizedik. A koncertlátogatók számának csekély mértékű növekedése a 65 év körüli és feletti korosztály jelenlétének erősödésére vezethető vissza. A 25 év alatti koncertlátogatók száma csökken. A németek 69 százaléka egy év alatt egyáltalán nem járt komolyzenei koncerten.

Feltételezhető, hogy a közönség köreiben tapasztalható öregedésért a demográfiai változások tehetők felelőssé. Miután a közönség ezen része valószínűleg többször is jár egy évben hangversenyre, nagymértékben hozzájárul a hallgatóság számának középtávú stabilizálásához, illetve javításához. Erre utalhatnak a 9. Kulturális barométer adatai is.

## A DEMOGRÁFIAI VÁLTOZÁSOK MINT IRÁNYMUTATÓK

A német szövetségi statisztikai hivatal által végrehajtott 12. népszámlálás eredményei a német zenekarok hallgatóságának összetételére is engednek következtetni. A német lakosság öregszik, a születési ráta pedig csökken. Minden generáció egy harmadával kevesebb embert számlál, mint szüleinek generációja. 2013-ban 81,1 millió ember élt Németországban. Az 50 éves és annál idősebb korosztály ennek 43%-át (34,5 fő) tesz ki, tehát már ma a legnépesebb korosztály. A második legnagyobb csoportba a 24,1 millió 30 év alatti lakos tartozik (30%), őket követi a középkorúak, azaz a 30 és 49 év közöttiek csoportja (27%, 22,2 millió fő). 2060-ra a magas születésszámú évjáratok (pl. 1974) képviselői már az idősebb korosztályhoz fognak tartozni, és a növekvő várható élettartam következtében viszonylagos többséget fognak alkotni. A számítások szerint 2050-re az előre haladott korúak száma eddig nem ismert magasságokba szökik majd (10 millió). Létszámuk idővel csökkenni fog, és gyengébb évfolyamok váltják majd fel őket. A lakosság száma összességében véve fokozatosan csökken. A tendencia gazdasági hatásai már ma érezhetők, például abban, hogy 67 évre emelték a nyugdíjkorhatárt, hogy így növeljék a keresőképes munkaerő számát. Az idősebb (65 éves és idősebb) keresők száma összességében egy harmadával (22,3 millió) növekszik, míg a 20 és 65 év közötti

keresőképes lakosok száma 7,5 millió fővel csökken a jövőben.

Ennek következtében a koncertlátogatók átlagos életkora is növekedni fog. Különösen a középkorúak számának drasztikus csökkenése kellene, hogy okot szolgáltatson olyan modellek kifejlesztésére, amelyek felkeltik érdeklődésüket a hangversenyek iránt. Ugyanis a nyugdíjas évek számának csökkenése, a munkában eltöltött idő meghosszabbodása és a szabadidő ezzel együtt járó csökkenése olyan korlátozó tényezőket jelentenek, amelyek következtében tovább csökkenhet a koncertlátogatók száma, és még gyakrabban merülhetnek fel a Körber alapítvány tanulmányában említett, a koncertlátogatás ellen felhozott indokok. Műtán a lakosság számának csökkenésével gyengül a potenciális közönség száma, idővel várhatóan egyre élesebbé válik a közönség kegyeiért folyó verseny is.

## VÁLTOZÓ ZENAI ÍZLÉS ÉS ZENAI SZOCIALIZÁCIÓ

A demográfiai változások mellett azon is érdemes elgondolkodni, milyen viszonyban áll a zenei szocializáció a generációs hovatartozással, és hogyan változhat a zenei ízlés. Karl-Heinz Reuband 2006-ban például kimutatta, hogy a fiatalok manapság kevésbé preferálják a komoly zenét, mint tették azt az idősebb korosztályok fiatal korukban. A klasszikus zene megítélése terén tapasztalható ilyen jellegű generációs „lemaradás” a kor előrehaladtával is megmarad. Hosszú tá-

von pedig fennáll annak veszélye, hogy az operák és klasszikus zenék hallgatósága elöregedik vagy a preferenciák változása következtében, illetve a proaktív lépések megtétele hiányában akár ki is halhat.

A klasszikus zene szeretetének alapvető feltétele, hogy az ember minél korábban pozitív tapasztalatra tegyen szert a hangversenylátogatás terén. Azoknak a generációknak, amelyeknek nem közvetítették ilyen módon a zene szeretetét és ismeretét, napjainkban különösen nagy szükségük lenne arra, hogy lehetőségük nyíljon a klasszikus zenével gazdagítani élményszerzési lehetőségeik tárára.

Tanulságok a kulturális marketing számára  
A demográfiai változások láttán nyilvánvaló, hogy a zenekarokra, együttesekre és zenei intézményekre új kihívások várnak. Fontos és szükségszerű, hogy a gyermekekre és fiatalokra – mint a jövő közönségére – változtatlanul nagy figyelem háruljon. A jövőben azonban az eddiginél sokkal erőteljesebben kell koncentrálni a fiatalok és az 50 feletti korosztályok közé eső valamennyi generációra. A kulturális menedzsment és marketing feladatává vált tehát, hogy a 30 és 49 év közötti célcsoport számára az őket célzó, komolyzenét közvetítő és hűségüket elnyerni képes koncepciókat dolgozzon ki, emellett pedig a hangversenyek és programok, valamint a szolgáltatások kínálatának tervezése és a kommunikációs és reklámtevékenység során a korábbinál sokkal inkább igazodjon az érintett korosztály „fogyasztói” viselkedéséhez és szükségleteihez.

(Das Orchester 2014/5)

Anne Müller

# A középkorúak

## Mit mond a közönségkutatás a 30 és 49 év közötti hallgatóságról?

**A közönségkutatás eddig nem fordított különösebb figyelmet a 30 és 49 év közötti korosztályra. A kutatások középpontjában általában a náluk idősebb, illetve fiatalabb koncertlátogatók álltak. Éppen ezért a „középkorúakról” kevés mérvadónak mondható információ áll rendelkezésre.**

Nevezik őket középkorúaknak, köztes generációnak, keresőképes korosztálynak vagy szülők korosztályának. A megjelölések sokfélesége is azt mutatja, hogy nem létezik pontos, átfogó megnevezése ennek a

sok embert, valamint számos életkörülményt és életszakaszt magába foglaló közel 20 éves intervallumnak. Érdemes azonban behatóbban foglalkozni ezzel a korosztállyal, ugyanis hosszú távon éppen belőlük

alakul ki majd a komolyzenei előadótermek hallgatósága. Mit kell tudniuk a kultúra képviselőinek erről (ezekről) a potenciális célcsoport(ok)ról ahhoz, hogy megfelelő kínálatot és koncepciókat tudjanak kidolgozni számukra? Az biztos, hogy a korosztály hatékony megszólításához alapvető fontosságú a 30 és 49 év közöttiek szükségleteinek és a hétköznapjaikat behatároló tényezőknek az ismerete. A kulturális intézményeknek jobban meg kell ismerniük a 30 és 49 év közöttiek társadalmi viszonyait, és az így nyert tapasztalatok alapján kell kialakítaniuk kínálatukat.

## AZ ÉLETFORMÁK ÉS ÉLETSZAKASZOK ELKÜLÖNÍTÉSE

A „köztes generáció” vizsgálatához először is szükség van a 30 és 49 év közöttiek társadalmi-történeti szempontból történő, valamint életszakaszainak a politikai, gazdasági és kulturális szempontból meghatározó körülmények szerinti differenciálására. Ez utóbbiakat elsősorban a munkába állás, a karrierépítés, a családalapítás és -bővítés, valamint a családon belüli segítő vagy ápolási feladatok ellátása jelentik. Az úgynevezett középkorúaknak tehát meg kell küzdeniük a pályakezdők nehézségeivel, helyt kell állniuk a munkahelyi hétköznapokban, és dolgozniuk kell a szakmai előrelépésükön. Mindeközben sok esetben lakhelyváltásra is sor kerül, így kevésbé van lehetőség arra, hogy az ember hosszabb távon elkötelezze magát egy kulturális márka mellett. Emellett a családalapítás is komoly változást jelent, és a gyermeknevelés sok időt igényel, ami szintén közvetlen korlátokat jelent a szabadidő alakítása terén.

A középkorúak egy másik életszakaszát a gyermekek leválása határozza meg. A szülők ugyan több szabadidővel rendelkeznek, így több lehetőségük van újra és többször a saját érdeklődésük szerinti programokat választani, a gyermekek elköltözése, az oktatási, illetve képzési költségek azonban megnövekedett anyagi terhet is jelenthetnek.

A 30 és 49 év közöttiek alkotják továbbá azt a korosztályt, amely magas adóterheket visel az idősebb generációk nyugdíjának kitermelése érdekében. Megállapítható továbbá, hogy a családi vagy élettársi együttélés formái napjainkban sokkal sokrétűbbek, ezáltal azonban bizonytalanabbak is, mint korábban. Egyre több az egyszemélyes háztartás, ezáltal egyre kisebb lesz annak valószínűsége, hogy a klasszikus zenéért rajongó partnerrel a közös élményszerzés érdekében elkíséri egy komolyzenei rendezvényre. Az egyedülálló életmód következtében azonban megnőhet annak esélye, hogy az embereknek inkább lesz kedve, módja kimozdulni, és eközben felfigyelnek a koncerttermek és operaházak kínálatára is. A kultúra képviselőinek mindezen információkból ki kell tudni szűrni azokat a jellegzetességeket, amelyek segítséget nyújtanak a célcsoportnak e pontokon történő „megfogásához”.

A különböző jellegzetességekkel bíró életszakaszok mellett az iskolai végzettséget is figyelembe kell venni a célcsoport célzott megszólításához. Az oktatási expanzió következtében, különösen az 1970-es évektől kezdődően, jelentős mértékben megváltozott a nők és férfiak képzési rendszere. A

tendencia a formálisan magasabb végzettségek irányába mutat. Általánosságban elmondható: minél fiatalabb egy generáció, annál magasabb végzettséggel rendelkezik. Ez különösen igaz a nőkre, akik e tekintetben megelőzték férfi kortársaikat. A hangversenyek statisztikáiból már most látszik, hogy a magasabb iskolai végzettséggel növekszik a komolyzenei hangversenyek látogatásának gyakorisága is.

Bár a 30 és 49 év közötti korosztály mindezek alapján nagymértékben hordozza a „tipikus” hangverseny-látogató jellegzetességeit, el kell gondolkodni azon is, mivel lehet megnyerni a középfokú vagy alacsonyabb végzettségű embereket. Minimális mértékűre kell csökkenteni a gátakat, a találkozástól való félelmeket és maximális lelkesedést kell kialakítani. Ugyanis csak így lehet elérni, hogy az ennél a korosztálynál rejlő gazdasági potenciálból a kulturális intézmények is részesülhessenek. Összefoglalva elmondható tehát, hogy e korosztály számára a legnagyobb korlátozó tényezőt a munkavégzés és a család ellátása jelenti.

## A KLASSZIKUS ZENE A SZABADIDŐ CSÖKKENÉSE ÉS KONKURENS SZABADIDŐS PROGRAMOK TÜKRÉBEN

Teljesítményorientált és funkcionizált társadalmunkban a szabadidő nagy kincs. A középkorú korosztályok életében egyre fontosabb szerepet tölt be a szórakozás és a kikapcsolódás, és egyre erősödik az igény a munka melletti önmegvalósításra is. Kérdés, hogy ez utóbbi mit jelent az egyes életszakaszokban az emberek számára. Ha a már említett hétköznapi kötelezettségek mellett az embereknek sikerül időt szakítaniuk önmagukra, a választott szabadidős tevékenységnek egyszerre több igényt is ki kell tudnia elégíteni: biztosítsa a hasonló gondolkodásúakkal való találkozást és a kikapcsolódás lehetőségét, legyen jóteknony hatással az egészségre, teremtsen kellemes légkört, és nyújtson különleges élményt.

A zenekarok, koncerttermek és operaházak szemszögéből lényeges kérdés, hogy milyen módon szeretne ez a generáció zenei élményben részesülni. Hogyan fejezi ki önmagát hobbjai által? Mennyire igényli, hogy éreztesse vele a személyes kapcsolatra való törekvést? Mennyire szeretne ez a generáció azonosulni bizonyos kulturális márkákkal?

A szabadidő csökkenése mellett lényeges tényezőként számolni kell továbbá a konkurens szabadidős programokkal is. Meghatározó fontosságú, mennyi időt szán egy célcsoport az aktív időtöltésre, és melyek a preferenciái. Napjainkban számos lehetőség

nyílik a szabadidő eltöltésére, és egyre nagyobb az otthon, olcsóbban megszerezhető élmények kínálata. A konkurencia tehát rugalmasabb a tér- és időbeli rendelkezésre állás tekintetében. Fontos továbbá figyelembe venni a célcsoport rövid vagy hosszú távú tervezési szokásait. Ezenkívül különbséget kell tenni az aktív és passzív kikapcsolódást előnyben részesítők között, és ideális esetben törekedni kell a mindkét csoport számára megfelelő kulturális élmények kínálatáról.

## A „KÖZTES GENERÁCIÓ” PORTRÉJÁNAK TÖKÉLETESÍTÉSE

2013-ban 22,2 millió 30 és 49 év közötti ember élt Németországban. A németországi közönségkutatás aktuális eredményei alapján egy nagy potenciális célcsoport képe látszik körvonalazódni, amelyet többnyire magas iskolai végzettséggel rendelkező, magasabb beosztásban dolgozó és ezáltal magasabb jövedelemből élő nők alkotnak. Ez a célcsoport azonban (még) nem tartozik a tipikus komolyzenei koncertlátogatók körébe, mivel a csökkenő szabadidő, a csökkenő reálbérek és a csökkenő fizetőképesség gyengíti a keresletet. A már említett életkori sajátosságok mellett a középkorúak számára további hátráltató tényezőt jelenthet a komolyzenei kínálat igénybevételeiben a bérletrendszerek rugalmatlansága. A dolgozó és gyermekeket nevelő emberek számára nehézséget okozhat, ha előre meghatározott előadásokhoz kell igazodniuk. Az esetlegesen közbejövő munkahelyi vagy családi programok miatt a jegyek elveszhetnek, vagy vissza kell váltani őket. Másrésztől azonban, ha az illetőnek nem lenne hangversenybérlete, a rohanó hétköznapok közepette nagy valószínűséggel soha nem is jutna el egy koncertre sem.

Mindezeket a korlátozó tényezőket figyelembe kell venni, és a szükségletekhez igazodóan olyan ajánlatokat kell kidolgozni, amelyek folyamatosan képesek a rendelkezésre álló kevés szabadidőt is sokat ígérő komolyzenei programokkal gazdagítani. Ehhez megfelelő eszközökre van szükség a célcsoport célzott megismerésére és az itt felmerült kérdések megválaszolására. A célcsoport kielemezéséhez alapvető fontosságú, hogy legyen világos elképzelésünk arról, a jelenleg koncertekre nem járó emberek mely csoportját szeretnénk megismerni. Ha ugyanis egy adott célcsoportnál már a keresőképes korban sikerül elérni egy adott márkához való kötődést, könnyebb lesz elérni azt is, hogy idősebb korban rendszeresen járjon komolyzenei hangversenyekre. *(Das Orchester 2014/5)*

# Ha bekopog hozzám Johann Sebastian Bach, egy kedves kisfiú...

*A magyarországi zeneiskolákban zajló zenekari gyakorlatról*

*„Teljes ember nincs sport és nincs zene nélkül sem. Ha ezt a szemléletet sikerül beépíteni a mindennapjainkba, és sikerül megértetni azokkal a döntéshozókkal, akik ma az egészségből talán csak annyit érzékelnek, hogy a gyerekek nem szeretnek énekelni, akkor sikerülhet előbbre lépniünk.”*

**Beszélgetés a zeneiskolai zenekari oktatásról Ember Csabával, a balassagyarmati Rózsavölgyi Márk Művészeti Iskola igazgatójával, a Magyar Zeneiskolák és Művészeti Iskolák Szövetségének elnökével**

**A Zenekar hasábjain a hazai zenekari muzsikusképzésről napvilágot látott interjúorozat nyilatkozási többnyire úgy vélték, a magyarországi hangszeres zeneoktatás közép- és felsőfokon alapvetően szólista-centrikus. Nem annyira kamaramuzsikusokat és/vagy zenekari zenészeket igyekeznek képezni, mint inkább koncertező művészeket – holott a kiugróan jelentős tehetségek előfordulási aránya nyilvánvalóvá teszi, hogy felnőttként a legtöbb hangszeres növendék nem Beethoven, Brahms vagy Csajkovszkij Hegedűversenyének szólistájaként találja meg működési területét, hanem azon szimfonikus zenekarok egyikének tagjaként, akik a szólistákat e versenyművekben kísérik. Akadt nyilatkozó nem is egy, aki a maga háza táján elért, igen biztató eredményekről tudósított, például Szecsődi Ferenc, a Szegedi Tudományegyetem Zeneművészeti Karának egyetemi tanára, aki elmondta, náluk milyen tervszerűen oktatják a szimfonikus alaprepertoárt, vagy dr. Vigh Andrea, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem rektora, aki a Zeneakadémián zajló sokrétű zenekari muzsikusképzésről számolt be. E kedvező példák ellenére a többség a szólistaképzés szemléletét véli uralkodónak.**



**I Ön hogyan látja ezt a kérdést?**

– Úgy gondolom, nem az a probléma, hogy szólistaképzéssel foglalkozunk. Arra nem figyelünk eléggé, hogy nem állhat mindenki a zenekar előtt. A zenekarban is kell ülni valakinek, és fontos, hogy aki ott ül, ne úgy élje meg a helyzetét, mint akinek valami nem sikerült, hanem boldogan zenéljen ott, ahová a sorsa helyezte. De ez nemcsak a zenekari képzésre vonatkozik – ugyanígy vonatkozhat a tanárképzésre is: fontos, hogy mindenki elhivatottan működjék, és ne azt érezze, hogy neki nem sikerült a Zeneakadémián olyan eredményeket elérnie, amelyek birtokában a szólistapályát választhatta volna. Biztosan jobban oda kellene figyelni arra, hogy ezek az irányultságok kialakuljanak. Valószínűleg az sem volt rossz elképzelés, hogy egy általános alapképzés után lehessen szakirányt választani, de nekem természetesen jobban tetszik az, hogy most is egységesen ötéves a képzés. A tartalmaknak kellene változatosabbaknak lenniük. Az is nyilvánvaló, hogy nemcsak a képzés-

irányt, de az egész szerkezetet túldimenzionálja, hogy mi mennyibe kerül; hogy nem valamiféle széles tantárgystruktúrát lehet tanulni, mint akár az én időmben a Zeneakadémián (bár ez már sokkal régebben volt), hanem szinte percre megmondják, hogy mit tanulhatok, és mi leszek. És ha valakiben megvan a belső késztetése arra, hogy több irányban képezze magát, akkor sem feltétlenül kapja meg ehhez a lehetőséget. Ha ugyanezt a kérdést megvizsgálom a zeneiskolai indulószinten, azt tapasztalom, hogy mivel a költségvetés véges, így az állami szabályozás úgy rendelkezik, hogy mindenki egy hangszeren tanulhat állami támogatással – vagy egy művészeti ágat. Azaz, ha bekopog hozzám Johann Sebastian Bach, egy kedves kisfiú, akit otthon, Németországban a családja már egészen jól előkészített, de ő most nálunk, Magyarországon szeretne egy művészeti iskolában többféle tárgyat tanulni, azt kell mondanom neki, hogy válasszon: csembalózni, hegedülni vagy fuvalózni szeretne-e, mert ezek

közül csak egyet tanulhat, és majd három-négy év után esetleg társhangszerként felvehet egy másodikat.

**I Ezek szerint, ha jól értem, nagy probléma, hogy a pénz (vagy annak hiánya) eleve kijelöl sok olyan utat, amelyet nem volna szabad – ehelyett hagyni kellene, hogy a sokféleség elve uralkodjék.**

– Igen, és még azt is megkockáztatom, hogy lehet, hogy nem is a pénz számít, csak a pénzzel kapcsolatos szabályozás. Ez lényeges különbség, mert akkor is, ha kevés a pénz, nem feltétlenül mindig nagyobb óraszám és sokkal több tanár kell. Több hozadéka lehet annak, ha valaki sokfelé nyílik ki, és sokoldalú képzésben részesül.

**I A szülőnek, aki értelemszerűen csak saját gyermeke zeneiskoláját ismeri, csupán részleges tudása lehet arról, hogy az országban ezen a területen mi, hol, hogyan történik. Önnek rálátása van a zeneiskolák teljes spektrumára: mit tud**

*mondani arról, hogyan lehet elkezdni alapfokon a zenekari játék megismertetését és megszerettetését?*

– Előjáróban két külön kérdést kell tisztázunk. Az első: miért jön a gyermek a zeneiskolába? Ez többnyire a szülő kívánságára történik, aztán a gyermek jó esetben megszereti a dolgot. Utána a problémák ott kezdődnek, hogy van-e elegendő idő és megfelelő lelkesedés a tanár részéről. Magyarországon nagyon sok olyan kiváló tanár dolgozik, aki a tanítás első pillanatától kezdve társas zenéléshez szoktatja a gyermekeket, hiszen ennek van nagy hatékonysága. Ahol ez jól megy, ott működnek is zeneiskolai zenekarok, és ezek aztán nemcsak országos versenyekre és fesztiválokra utaznak, hanem – csúnya szó – kitermelik azokat a muzsikusokat, akik joggal tanulhatnak tovább, és mehetnek zeneművészeti szakközépiskolába. Nagyon fontos az a része a dolognak, hogy a zeneiskolai zenekarok hogyan tudnak működni. A jelenlegi társadalmi környezet ezt nem eléggé segíti. Itt nem arról van szó, hogy bárki is tiltaná a szervezést, hanem arról, hogy a gyermekeknek nagyon sok tanítási órájuk van, csak negyvenöt percre tudunk mindig mindenben gondolkodni, pedig lehetne napi tíz percet is énekelni vagy muzsikálni. Vagy egy kötetlenebb rendben úgy működhetne egy zeneiskola, hogy a zenekar megszervezhető legyen. Persze a hagyomány már évek óta az – csak ez a mostani életmód mellett kevésbé sikerül –, hogy a legtöbb helyen a zenekarok szombatoként délelőtt próbálnak, mert olyankor mindenki ráér. Ma már, amikor sok az autó, sok a program, sok a lehetőség, ezt jóval nehezebb megszervezni, ennek ellenére léteznek az országban jó zeneiskolai zenekarok.

**■ Milyen kedvező példákat tudna említeni a zeneiskolai zenekari nevelésre az országos gyakorlatból?**

– Nagyon sok és sokféle jó példát sorolhatnék. Érdekes és számomra is meglepő volt, hogy a legutóbbi országos tanulmányi versenyre Debrecenből háromféle zenekar is érkezett – többféle összeállításban lehet versenyezni: szimfonikus zenekar, vonós zenekar, gitárzenekar, fuvolazenekar, fúvós zenekar –, és mindhárom első díjat nyert. De ne feledkezzünk meg az ország nagy hagyományairól: ilyen a Záborszky család zenekarnevelő munkája Zuglóban – ott most már hosszú időre visszanyúló, régi gyökerek vannak –, hasonló Budafokon a XXII. kerületi Zeneiskola, amelyből végül a Dohnányi Zenekar kinőtt, de említhetnénk

a Mozart Zenekart is, amelyet Nemes László vezetett. Ma is működnek ilyen és ezekhez hasonló zenekarok, szerte az országban. Amikor elmegyek Kiskunfélegyházára, és azt tapasztalom, hogy egy egészen kis létszámú zeneiskola ki tud állítani egy harminc-negyventagú fúvós zenekart, amely egész Európában megállja a helyét, az bizony nagy öröm. És akkor még nem beszéltem a szombathelyiekről. Ugyanakkor azt is világosan kell látni, hogy a társadalmi körülmények miatt ez a fajta zenekari nevelés mostanában nehezebben megy, és éppen ezért kevesebb a zenekar, hiszen a normális az volna, ha minden olyan zeneiskolában, ahol legalább két-háromszáz gyerek tanul, működne fúvós zenekar, vonós zenekar, vagy olyan együttes, amely a helyi hagyományokhoz leginkább illeszkedik.

**■ Milyen a zeneiskolai zenekari képzés hazai múltja? Mikortól eredeztethető idebaza az a gondolkodásmód, amely fontosnak tartja a zeneiskolákban a kamarazenei képzést és a zenekari oktatást?**

– Ismereteim szerint ez az első perctől fontos volt, csak talán nem mindenütt írták le. Till Ottó a III. kerületben dolgozott, és próbálta ugyanezt országosan is szervezni – de említhetem iskolaalapító elődömet, Réti Zoltánt is, aki itt, Balassagyarmaton 1949-től működött, és az állami zeneiskola megszervezése is feladata volt. Rőla is elmondhatom, hogy miközben csupán négy éve alakult meg az általa vezetett zeneiskola, már működött a zenekara, és Réti országos találkozót szervezett. Egyértelműen állíthatjuk, hogy a zenekari képzés az állami zeneiskolák lététől kezdve cél és feladat volt.

**■ Mikortól kezdve tud bekapcsolódni a zenekari munkába egy zeneiskolai növendék?**

– Ezzel kapcsolatban az alapvető kérdés az, hogy milyen módszereket alkalmazunk, hiszen a Szilvay testvérpár Finnországban a legkisebkekkel is remek eredményeket ért el, már a hetvenes évektől. Tehát nem kell ahhoz a Suzuki-metódus, hogy egy gyerek már akár a hangszeres tanulmányai harmadik hónapjában is csoportos muzsikálásban vehessen részt. Onnan pedig már nincs messze a zenekari munka. És bár Kodály énekes alapú zeneoktatásról beszél, azért az ő zenei nevelési elveitől az sem esik távol, hogy a gyerekek hangszerrel a kezükben, boldogan együttmuzsikáljanak.

**■ Milyen pedagógusok kellenek ahhoz, hogy egy zeneiskolában pezsgő, életeli,**

*örömet adó kamarazenélés és zenekari játék valósuljon meg?*

– Mindenképpen fontos, hogy a pedagógus jól játsszon a hangszerén – ezért is kezdtem mondandómat azzal, hogy a felsőfokú oktatásban nem szabad élesen szétválasztani a tanár- és művészképzést. Fontos továbbá az is, hogy a gyerekek a tanárra mint előadóra is példaként tekinthessenek. Természetesen nem arra gondolok, hogy az a bizonyos muzsikus a New York-i Filharmonikusokkal vagy akár Fischer Ivánékkal koncertezzek – csupán annyi kell, hogy a zenemű tisztességesen megszólaljon az előadásában, és ez élményt adjon a gyerekeknek. De legalább ilyen fontos a pedagógiai felkészültség: a tanár minél többféle módszerrel legyen képes a gyerekeket arra ösztönözni, hogy szívesen zenéljenek együtt, és legyen kedvük egymásra figyelni a társas muzsikálás közben. No meg persze elengedhetetlen a széles körű felkészültség, hiszen ha a zeneiskolai zenekar a fejlődés útján kissé már előbbre lép, onnantól kezdve a jó muzsikálás azon áll vagy bukik, hogy az egyébként kiválóan felkészült hegedűtanár vagy fúvós tanár képes-e nemcsak zeneileg összefogni, hanem a szó szoros értelmében vezényelni is a zenekart. Hozzáteszem: egyetlen tanár egy maga hosszú távon nem foghat össze egy zenekart – mindenképpen szüksége lesz a szülők vagy kollégák segítségére is. Ez talán a munka legnehezebb része. Ha annak a szegény pedagógusnak – érthető módon – minduntalan a kenyér után kell szaladgálnia, arra törekedvén, hogy különféle alkalmi fellépéseket vállalva sikerüljön kicsivel több pénzt keresnie, akkor hogyan maradna ideje egy tantestületnek a zenekarszervezésre?

**■ A zeneiskolai zenekarok a magyar vidék: a városok és kisebb települések öntevékeny kultúraszervezésében is jelentős funkciót tölthetnek be, szereplést vállalva közösségi élet különféle alkalmain.**

– Ez egyrészt valóban így van, másrészt talán nem eléggé nagymértékben. Nem szeretném túlfényezni a képet. Egyrészt valóban igaz: ha szétnézek Salgótarjánban, azt látom, hogy van ifjúsági zenekar, van a zeneiskolában zenekar, és van egy Salgótarjáni Szimfonikus Zenekar. És van olyan muzsikusnövendék, aki már külföldi nagy zenekarokig is eljutott. Ezen lemérhető, hogy ebben a városban például megvalósult egy olyan építkezés, amely a hegedűduóktól eljutott egy európai hírű szimfonikus zenekarban való játékig. Valóban, egy vidéki városban vagy községben nem lehet olyan rendezvényt elképzelni, amelyen a zeneis-

kolai zenekarok ne jelennének meg. Jó értelemben mondhatom: a politika igényli, hogy sokan muzsikáljanak a színpadon. Lehet, hogy ugyanez a politika nem mindig segíti kellőképpen azt, hogy ezt megtörténhessen – tehát azt a sok-sok munkát, aminek árán oda lehet jutni a színpadra –, de azt, hogy a színpadon legyen egy zenekar, szereti.

■ *Említette a különféle versenyeket. Ezek mennyire ösztönzik a gyerekeket a zene-kari munkában való részvételre?*

– A gyerekekben mindig megvolt és megvan a versengés iránti igény, és különösen zenekarok esetében nagyon szeretnek versenyezni. Itt talán még az is megemlíthető, hogy nemcsak az első díjasok örülnek. Magyar átok, hogy nálunk csak az első helyezést tekintik sikernek. Itt valóban a részvétel a fontos, hiszen ma már az is pénzügyi kérdés, hogy egy zenekar eljuthat-e egy versenyre. Tudom, nagyon sokan ellenzik a versenyeket, de mondjanak egy másik formát, amely mindenkit boldoggá tesz! Mert ha fesztivált rendeznek, ott is az a szokás, hogy fesztiválnagydíjat adnak ki – ilyen díj, olyan díj, mindenki kap valamit. Inkább az a kérdés, hogy csak odamegy valaki, és szerepel, vagy nemcsak a tanár, a vezető, de a növendékek is meghallgatják egymást. Ebben egy kicsi visszaesést látok, akár kórusmozgalomról, akár zenekarokról van szó. Megjelent egy olyan magatartás, hogy odamegyek, megmutatom, mit tudok, aztán majd a zsűri megmondja, ez mire volt elég. Ezen a területen sokkal többet kellene tennie a pedagógusoknak: meg kell éreztetni a gyerekekkel, hogy nem az internetről kell visszahallgatni a többiek produkcióját, hanem a helyszínen, élőben, mert az úgy jobb.

■ *A versenyek másfajta, pozitív hozama az is, hogy ezek mindig „pedagógustalalkozóként” is működnek: a tanárok eszmét cserélhetnek, áttekintést szerezve arról, mi minden történik szerte az országban a gyerekek tanítása és a zenekari muzsikusképzés terén.*

– Ez mindenképpen így van, olyannyira, hogy lassan nincs is más lehetőség, mert sajnos másfél-két éve a zenetanár továbbképzések nagyon elakadtak. A Magyar Zeneiskolák és Művészeti Iskolák Szövetsége volt az, amely nemcsak az említett zenekari versenyt szervezte az Oktatási Minisztérium és az Oktatási Hivatal által meghirdetve és annak jelentős anyagi támogatásával, hanem nagyon sok tanártovábbképzést is szervezett. Ilyen szempontból ezek a találkozások – főként, ha nem „egyemberes” a ze-

nekar, hanem egy aktív, közösen munkálkodó tanári csapat áll mellette – nagyon hasznos szakmai tapasztalatokkal szolgálhatnak, felhasználható példákat kínálhatnak, és a repertoár frissítését is segíthetik.

■ *Van-e átjárás a vidéki városok organikus zeneéletében a zeneiskolai együttesek és a felnőtt zenekarok között? Előfordul-e, hogy az a muzsikus, aki korábban játszott a zeneiskola zenekarában, később bekerül a város szimfonikus zenekarába?*

– Ez nagyon gyakori. Igaz, hogy egyfelől érik támadások a középfokú zenei nevelést, mondván, talán túl sok helyen van zeneművészeti szakközépiskola, másfelől azonban mindenütt kialakult egy biztos háttér, amelybe a szimfonikus zenekar is beletartozik. Tehát a vidéki zeneéletnek a „zeneiskola-zeneművészeti szakközépiskola” vertikuma nagyon sokat tett azért, hogy kialakuljon a vidék teljes értékű zenekari gyakorlata, fel egészen a szimfonikus zenekarig. Ehhez mindenképpen kellett a pedagógiai bázis.

■ *Mindaz, amiről beszélünk, messze önmagán túlmutató szereppel bír. Ha arra gondolunk, hogy kellene olyan tényezők, amelyek nem a magyarországi vidék tönkretételéhez, hanem éppen ellenkezőleg, felvirágoztatásához és a lakosság megtartásához vezetnek, akkor nyilván ilyen a zenekultúra is, amely – nem mellesleg – munkalehetőségeket is teremt.*

– Így van. Nálunk, Balassagyarmaton nemrég egy világcég készült megtelepedni. A cég vezetője a város polgármesterével tárgyalt a feltételekről. A polgármesterünket is meglepte, hogy az első három kérdésből az egyik az volt: van-e itt zeneiskola, ahová a cég vezetője járathatja a gyermekeit, ha ide jön, hogy vezesse a magyarországi kirendeltséget. Ez mutatja azt az irányt, hogy igenis, egy vidéki kisvárosnak kell, hogy legyen zeneiskolája, és minden járásban kell egy zeneiskolának lennie, hogy a területi zenei nevelést megoldja. Kell erről beszélni, mert minduntalan szembeállítják a sportot és a zeneoktatást, egyáltalán, a zenei műveltség területét, miközben nyilvánvaló, hogy az egészséges test igénye mellett a lélek egészségét szolgáló kultúra épp olyan fontos. Kodály amúgy, tudjuk, semmiképp sem volt a testkultúra ellensége. Ha valakinek nagyon fontos volt vele beszélnie, abban biztos lehetett, hogy reggel az uszodában vagy a hegyi sétán megtalálja. Arra célok ezzel, hogy teljes ember nincs sport és nincs zene nélkül sem. Ha ezt a szemléletet sikerül beépíteni a mindennapjainkba, és sikerül

megértetni azokkal a döntéshozókkal, akik ma az egészről talán csak annyit érzékelnek, hogy a gyerekek nem szeretnek énekelni, akkor sikerülhet előbbre lépünk.

■ *Egy egészen gyakorlati kérdés: milyenek a zeneiskolákban a tárgyi feltételek? Milyen a bangszerellátás, kottabehelyzet, vannak-e kottatartók? Kéznél van-e minden, ami abhoz kell, hogy magas színvonalú munka valósuljon meg?*

– Nincs kéznél. Tulajdonképpen elképesztő az a teljesítmény, amelyet azzal állítunk szembe, hogy mindennek ma Magyarországon milyen siralmas az adott feltételrendszere. Sokszor okoz gondot kottatartó vagy vonószőr beszerzése, sokszor kénytelenek a tanárok egyfajta „éhségbűnözés” keretében, pénzhiány miatt kottákat másolni – holott ez tilos. Máskülönben azonban nem lehetne zenekari foglalkozásokat tartani, hallás után taníthatnák be a szólamokat. Ennek a helyzetnek az orvoslására mindenképpen ki kellene valamit találni, mégpedig központilag – például elhatározni, hogy az állami zeneiskolák számára a kottaellátást költségvetési keretből biztosítják.

■ *Ön, mint a zeneiskolai rendszer egészét átlátó szakember, milyen újításokat vezetne be, miért küzdene szívesen az elkövetkező években, annak érdekében, hogy a zeneiskolai zenekari képzés körülményei megjavuljanak?*

– Egyrészt küzdök a jobb feltételrendszerért, másrészt azért, hogy a zenetanárok a képzésük során a zenekari munkára nagyobb felkészítést kapjanak. Olyan zenetanárképzés kell, amely nemcsak arra készíti fel a tanárokat, hogy kamarazenét oktassanak, hanem a zenekari foglalkozások megtartására is.

■ *Tudunk-e valamit arról, hogy a magyarországi zeneiskolai zenekari képzés milyen helyet foglal el európai összehasonlításban?*

– Még mindig jól állunk: azok a zenekaraink, amelyek megjelennek valahol, zenélésben, értékközvetítésben még mindig sokkal előbbre járnak, mint más országok növendékei. Gyakran szembesülünk azzal, hogy más országokbeli zeneiskolai zenekarok általunk értéktelennek tekintett zenét játszanak – nagy energiával, lelkesen, sok áldozatot fordítva a megtanulására.

■ *Vannak-e olyan versenyek, amelyek nem országos szinten zajlanak, hanem nagyobb földrajzi régiók seregszemléjét teszik lehetővé?*



– Igen, a fúvósaink különösen jól szerepelnek ezeken, de a vonósok is megállják a helyüket. Van egy fúvószekari világszövetség: Debrecenben most nyáron fognak nagy fesztivált rendezni, Csikota József ennek a hazai fő szervezője. Egy ilyen rendezvényen tíz-tizenöt magyar zenekar is eredményesen mutatkozhat be. A nemzetközi kapcsolatok ilyenkor elsősorban cserekapcsolatot jelenthetnek. Sajnos, itt mindig pénzkérdés, hogy egy jó magyar zenekar meddig tud elmenni.

■ *Hallani híreket a zeneiskolai hálózat átszervezéséről. Mi erről a véleménye?*

– Ha az ifjúsági és zeneiskolai zenekarok életét tekintjük, azt kell látnunk, hogy a nagyobb városokban, jelentősebb falvakban általában működik zenekar vagy valamilyen kamarazenei csoport – akad olyan település, ahol több is. Mindez természetesen azt is jelenti, hogy működik az a zeneiskolai hálózat, amely ötven-hatvan évvel ezelőtt kezdett kialakulni. És bár apróbb vadhajtások keletkeztek e téren a rendszerváltást köve-

tően, azért az állami zeneoktatás rendszere megmaradt elsősorban állami fenntartásban, nyolcvanöt százaléka a zeneiskoláknak tudomásom szerint a Klebelsberg Intézményfenntartó Központoz tartozik. Ezek az iskolák folyamatosan együttműködnek, nemcsak megyéken belül, de az egyes megyék régiói között is. Ez jelent egy olyan hálózatot, olyan közös tudást, amelyet érdemes megőrizni, és ezt a hálózatot, ha kell, természetesen apróbb finomításokkal, tovább működtetni. *Csengery Kristóf*

## Dr. Vigh Andrea a megújult zenei tanárképzésről, a mindennapi éneklésről, a XXI. századi módszerekről

**Néhány esztendő alatt sikerült jelentős eredményt elérnie a Zeneakadémia tavaly kinevezett rektorának, hiszen dr. Vigh Andrea összefogta a zenei felsőoktatás valamennyi intézményét, és egységes fellépésüknek köszönhetően jelentősen megújult a zenei tanárképzés. Mindent megtesznek azért, hogy az oktatást korszerűsítsék, a módszertan és a tananyag is megfeleljen a XXI. század igényeinek, s mind nagyobb része legyen elérhető az interneten. Emellett úgy véli, hasznos lenne, ha a kicsik minden nap énekelnének, hiszen bizonyított tény, hogy a zenével foglalkozó gyerekek más területen is sokkal jobb teljesítményre képesek. Szerinte erre az egész napos iskola keretein belül van is lehetőség, s a Kodály-módszernél nem kell jobbat találni. Vigh Andrea egyik álma pedig az, hogy szakképzett pedagógusok már az óvodában kezdjék el a kicsik zenei nevelését.**

■ *Minden területen, így a zenepedagógiában is nagy kérdés, hogyan kell korszerűsíteni az oktatást, milyen struktúrával lehet még hatékonyabbá és a XXI. század igényeinek megfelelőbbé tenni. Hogyan kezdtek neki az átalakításnak, mi történt azt követően, hogy bevezették a bolognai rendszert?*

– Amikor a bolognai struktúra megszületett, és átalakították az osztatlan képzéseket osztozottakká, volt egy réteg, amely tiltakozott ellene, de jócskán akadtak olyanok is, akik az akkori változást érdeklődően szemléltek, kíváncsian várva az eredményeket. Azt mi is érzékeltek, hogy ez a rendszer nem kedvez igazán a tanárképzésnek, hiszen megtöri az ötéves folyamatot, és más építkezést kíván. Aztán azon is vita folyt, hogy a tanári mesterképzés mire adjon jogosítványt... Mindez nagy dilemmát jelentett mindenki

számára. Ráadásul zenei területen csak egy-szakos tanárképzések léteztek, így a diplomák munkarő-piaci értéke is alacsonyabb volt. Köztudott, hogy vannak olyan diplomák, amelyekkel, ha csak a tanítható tantárgyaknak feleltetjük meg azokat, nem lehet kitölteni egy egész állást, és ez persze mind a munkáltatónak, mind a pályakezdőknek nehézséget okoz. Sok volt tehát a megoldatlan probléma – tegyük hozzá: nemcsak a zenei tanárképzésben, hanem a közismert tanárképzés területein is –, így a bolognai rendszer bevezetését követően Magyarországon is elkezdtek gondolkodni azon, hogy a tanárképzést hogyan alakítsák át.

■ *Arra jutottak, hogy legyen ez az osztatlan képzés.*

– Így igaz, ekkor született meg a 4+1, illetve az 5+1 éves intervallum (a +1 év mindkettő-

nél az összefüggő iskolai gyakorlatot jelenti). Hosszas és alapos mérlegelés után, figyelembe véve a minisztérium adta lehetőségeket, a végeredmény zenei területen ez lett: 4+1 éves, alapfokú tanításra felkészítő képzés működhet a klasszikus hangszeres, énekes, egyházzene, zeneismeret, ének-zene és valamennyi jazz szakirányon, míg az 5+1 éves, alap- és középfokra felkészítő képzés csak egyes elméleti jellegű képzésekben (zeneelmélet, karvezetés, ének-zene, egyházzene) és a népzenei szakirányokon folytatható. Az új rendszernek számos előnye van, az osztatlanságnak köszönhetően a tanár jobban tud tervezni, és a hallgatók is kiszámítható jövőképet kapnak.

A klasszikus hangszeres, a klasszikus ének, a zeneszerzés és a muzikológia szakirányokon az alap- és középfokra egyaránt felkészítő képzés továbbra is csak a 3+2+1 éves rendszer él (3 év alapképzés, 2 év művész mesterképzés, további 1 év művésztanári mesterképzés). Ennek egyik fő oka, hogy a régi, művészi és tanári diplomát egyaránt adó képzések már nem hozhatók vissza a rendszerbe: vagy tanári, vagy művész szakok léteznek. E két vonal – bár a szakmai tartalomban nyilván hasonlóak – a bolognai rendszerrel szétvált, e tekintetben visszaút már nincs. Ha az említett osztozott tanári képzések is 5+1 évesekké váltak volna, a végzetek csak tanári diplomát kaphatnának, művészt nem. A művészképzés rangjáról azonban nem akartunk lemondani. Másfelől számunkra lényeges, hogy ne csak országhatáron belül gondolkodjunk. Az osztozott bolognai szisztéma mágneskártya a

világ más országaiba. A 3 éves alapképzésben szerzett diplomával bárki jelentkezhet bárhová mesterképzésre, s én szeretném is támogatni azt, hogy a hallgatóink „szabad madarak” legyenek. Hozzánk is rengeteg külföldi növendék érkezik, főként a 2 éves mesterképzésre, az ő szempontjukból is lényeges, hogy egy számukra kompatibilis rendszerben végezhesék tanulmányaikat. Nagyon örülök, hogy tanárképzés kérdésében sikerült a teljes zenei felsőoktatással közös nevezőre jutni, s egy akaratot képviselt mind a hat intézmény.

**■ Miskolc, Debrecen, Szeged, Győr és Pécs is csatlakozott Budapesthez?**

– Teljesen egységesen léptünk fel a saját területünk érdekeiért, és együtt dolgoztuk ki a rendszert. Az egyik legnagyobb vívmányunk az, hogy sikerült az 5+1-es struktúrát kétszakossá tenni. Ez a hallgatóknak is remek, hiszen sokkal piacképesebb diplomát kapnak, ráadásul a szakpárok is átgondoltak, és szakmai szempontból is jól megvalósíthatók. Ezt a zenei felsőoktatás dolgozta ki, de konzultáltunk az alapfok és a közép-fok képviselőivel is.

**■ Mind a két képzésnél sikerült megvalósítani a két szakos oktatást?**

– Sajnos a 4 +1-es rendszerben – a zeneismeret – ének-zene szakpár kivételével – nem tudtuk ezt elérni. Azt szerettük volna, ha hangszeres vonalon is kétszakossá válna a képzés, hiszen ahol például adott a „társ-hangszer” elsajátításának lehetősége, ott optimális lett volna a kétszakos diploma kiadása. Ahol pedig nincs ilyen adottság – például zongorista ugyanolyan magas színvonalon nyilván nem tud még egy hangszerrel választani – azt ajánlottuk, hogy legyen a szakpár másik tagja a kamarazene. Arra ugyanis mindenhol szükség van. Tökéletes is lett volna... Nagy bánatunkra azonban ezt a tervet a minisztérium nem fogadta el, így a 4+1 éves hangszeres és énekes képzéseink egyszakosak lettek. Kamarazenét természetesen a hangszeres diplomával továbbra is lehet tanítani. Bár így kifejezetten a hangszeres kétszakosság nem valósulhatott meg, van egy hasznos lehetőség a képzésen belül: ha például valaki fuvolista és elvégzi a furulya módszertant is, akkor a munkáltató dönthet úgy, hogy alkalmazza őt fuvolanárként, de furulyát is taníthat. A köznevelési törvényben e lehetőség alapja most is megvan, s feladatunk, hogy a jövőben ezt megerősítsük. Az említett fuvola-furulya példán túl akadnak még ilyen szakmai alapon meghatározott hangszerpárok: például egy csembalista vagy egy orgonista alapfokon taníthat zongorát is, ha elvégzi a zongora módszertant. Szerencsés és autentikus párosítások ezek.

**■ Valóban logikusnak, ráadásul piaciorientáltak tűnnek ezek az egymáshoz rendelt szakok...**

– Az igazgatóknak és a pályakezdőknek egyaránt megoldást nyújthatnak. Most úgy érzem, hogy gyakorlatilag a fenntartói elvárásnak meg tudunk felelni, emellett élhető, piacképes képzések épültek fel. Az intézményvezetők és a tanárok részéről is tetzésre talált.

**■ Mi alapján dolgozták ki, hogy mit mivel társítsanak?**

– A kétszakos képzésekben a szakpárok a szakmai logika és a munkaerő-piaci igények alapján alakultak ki, az egyszakos képzésekben a kiegészítő módszertan felvételének lehetősége olyan esetekben valószínűleg, ahol a másik hangszer (a „társ-hangszer”) közel áll a főhangszerhez, és a zenetanulás folyamatában, a kezdőknél általában – sokszor egyszerűen életkori sajátosságokból adódóan – megelőzi azt. Mindkét esetben komoly szűrést végeztünk a párosítási lehetőségek vonatkozásában.

**■ Mennyi időt töltöttek az előkészítéssel?**

– Közel három évet. Rengeteg egyeztetés zajlott szakmai körökben és a minisztériumi képviselőkkel. Sok központilag egységes, a teljes felsőoktatásra, illetve a tanárképzés valamennyi területére érvényes, általános kritériumnak is meg kellett felelnünk, és ez természetesen nem könnyítette meg a munkát. De úgy érzem, a lehetőségek és az adott keretek között a zenei felsőoktatásnak sikerült kihoznia a változtatásból a lehető legtöbbet.

**■ Visszatérve az osztatlan képzésre, mi a tapasztalatuk az első év után?**

– Egyelőre csak jó visszajelzést kapunk mindenkitől. Jelenleg gyűjtjük a tapasztalatokat, hiszen csak egy tanév telt el, igazán akkor látjuk majd, hogy milyen a teljes struktúra, ha az első évfolyam megszerezte a diplomáját. Bizom abban, hogy az új tanárképzéssel sokat nyer a zenei terület, s ez a képzés is segíti a pedagógusok elhelyezkedését, akik így több lábon tudnak állni.

**■ Még mindig vannak olyan hiányszakok, mint például a gitár? S akadnak olyan instrumentumok, amelyek iránt visszacsökkent az érdeklődés?**

– Gitártanárból egyszerűen nem tudunk elegendőt képezni... Egyébként a zenei felsőoktatásban az látható, hogy egyes hangszeres esetében a hallgatók létszáma évenként eltérő. Nem minden évben jön ugyanannyi felvételiző, aki meg is felel a követelményeknek. Több évre vetítve azonban a létszám kiegyenlítődik. A kapacitá-

sunk is véges, a többféle képzési típusban nem minden évben tudunk minden képzést párhuzamosan meghirdetni, elindítani.

**■ Mindig arról beszélünk, hogy a zenét tanuló gyerekek száma nem csökken. Nagyjából ugyanannyi pedagógust kell képezniük évről évre?**

– Igen, s elmondhatom, hogy szerencsére nálunk nagyon kicsi a lemorzsolódás. Hallgatóinknak fontos, hogy megszerezzék a tanári diplomát, általában szeretnek is tanítani, még azok is, akiknek a művészpálya az elsődleges. Szívesen adják át a tudásukat. Jól kiépített rendszer ez, hiszen mire 18 évesek lesznek, már tucatnyi évet töltöttek muzsikálással. Sokkal jobb az önismeretük, mint a zenét nem tanuló kortársaiknak. Arról nem is beszélve, hogy az önkontrolljuk ugyancsak nagyobb. Saját családomból is akad példa, hiszen a kisebbik gyermekem először nyelv-, majd két év múlva reálszakos lett. Szerencsére, a zenei múltjának is köszönhetően, hamar behozta a többiekét.

**■ Éppen ezért lenne fontos, hogy valamilyen szinten minden gyerek tanuljon zenét...**

– Nem lehet elégszer elmondani, hogy annak, aki zenét tanul, lényegesen gyorsabbá válik a problémamegoldó képessége, felgyorsul a tanulási mechanizmusa, sokkal gyorsabban átlát mindent. Ezek bizonyított tények. A zenetanulás olyan idegpályákat kapcsol egyidejűleg össze, amelyek a látásért, a hallásért és a megvalósításért felelnek. Minél több idegpálya kapcsolódik, annál jobb lesz a megoldó képesség. Hálásak vagyunk azért, hogy azt látjuk, a zenét ma kiemelt területként kezelik. Jó lenne, ha ez így folytatódna... Hiszen annak is hasznos mindez, aki nem készül muzsikusnak. Az előbb emlegetett, kisebbik fiam zongorázik, zenét szerez, fizika versenyeken indul, és amikor fáradt, akkor odaül a zongorához, mert az jelenti számára a kioldódást. Persze 12 évesen ő is abba akarta hagyni a zenetanulást, de akkor az anyai szigorúsággal élve azt mondtam, csak az alapvizsga után fejezheti be. Két év küzdelem után nemcsak az alapvizsgát tette le, hanem folytatta a zenélést. Maga látta be: ha eltűnne az életéből a muzsika, sokkal szegényebbé válna.

**■ Mit tudnak tenni azért, hogy XXI. századi módszerekkel folyjon a zenetanárképzés az Akadémián?**

– Törekszünk arra, hogy minél korszerűbb eszközöket alkalmazzunk. Számítógépes kottaírás, kottaolvasás természetesen már van, sokféle pályázunk, hogy legyen ehhez megfelelő technikai hátterünk. A zenei kép-

zésen belül nemcsak a híres Kodály-módszert tanítjuk – amelyre, hozzáteszem, már akkora a túljelentkezés külföldről, hogy nem is tudunk mindenkit fogadni –, hanem például a Kokas-metódust, különböző hangszer-pedagógiai módszertanokat. S valóban, napjainkban már nem lehet úgy tanítani, mint az 1970-es vagy a 2000-es években, mert egészen más környezetben élnek a gyerekek. A világ felgyorsult, erős vizuális ingerek áradata zúdul a kicsikre, ezért más módon kell velük foglalkozni. Fontosak persze a személyes kötődések is, az, hogy a gyerekek mindemellett ne feledkezzenek el a verbalitásról, és arról: léteznek emberi kapcsolatok is. A zeneoktatás segít az érzelmek kezelésében, „megsimogathatjuk” vele a gyerek lelkét, és ő ezt tovább tudja adni. Az értékmegőrzés mellett modernnek kell lennünk, ehhez kell megtalálnunk a megfelelő formát. Ezen többen dolgoznak a Zeneakadémián, Nemes László Norbert, a Kodály Intézet igazgatójának vezetésével. Változott a világ, és a jelenkorra kell adaptálnunk mindent. Ezért tanártovábbképzéseket is tartunk, egyelőre ének-zene tanárok számára, de terveink szerint a későbbiekben a kör bővülni fog. A továbbképzésekre az igény egyébként akkora, hogy most már nemcsak a tanárok jönnek hozzánk, hanem mi megyünk mindenféle tanfolyamot tartani. Az ének-zene területén Nemes László Norbert hatalmas oktatási bázissal rendelkezik. A megújult tananyagválogatást szeretnénk szélesebb körben elterjeszteni, ezért egy internetes tananyag-bázist is tervezünk, amely az ének-zene tanárok munkáját segítheti.

■ *Sokan akadnak, akik a Kodály-módszert nem tartják ma már elég korszerűnek...*

– Tiszta forrásunk, nagyon kell őriznünk, vigyáznunk rá, mert rendkívül értékes. Nem lehet véletlen, hogy a világ minden tájáról ilyen sokan szeretnék nálunk tanulmányozni! Most éppen a hollandok akarnak a Kodály-szisztémára alapozva tanszéket alapítani... S tényleg azt mondom, ne fanyalognak! Sok hasznos és jó pedagógiai módszert találni a világban, de aki megismeri, ezt a szisztémát használja, mert a Kodály-

módszernél ma sem találja jobbat. Nyilván bizonyos tekintetben aktualizálni kell. De az alaptéziseit nem lehet költségkímélőbbre kitalálni, hiszen az emberi hangra épít, ami mindig, mindenkinél ott van. A mindennapos testnevelést bevezették. Az is jó lenne, ha a gyerekek minden nap énekelnének. Foglalkozzanak zenével naponta, olyan muzsikával, amelyben örömet lelik. Énekeljenek, mert ez nem kerül pénzbe, viszont erős közösségi élményt ad. Énekelni kell, hogy egészséges emberek nőjenek fel!

■ *Lényeges lenne, hogy minden gyerek kerüljön kapcsolatba a muzsikával, az is, aki nem tanul zenét.*

– Különösen most, amikor nyolctól négyig az iskolában vannak a gyerekek. Nem lehet egész nap a padhoz kötni őket, ugyanakkor értelmesebben kellene kitölteni az időt. Ha nem használjuk ki ezt, akkor óriási lehetőséget szalasztunk el az egészséges lélek nevelésére. Azt gondolom, egész napos iskolarendszerben minden nap lehetne foglalkozni a muzsikával. Erre szívesen dolgoznánk ki a Kodály Intézetben – amely, emlékeztetek rá, közel egy évtizede a Zeneakadémiához tartozik – egy módszertant. Már egy programunk kész is: egy-két mintaiskolában egész kicsi kortól kezdve, folyamatosan nevelnék a gyerekeket a legjobb tanáraink. Fantasztikus eredményt érhetnénk így el. Az álmom az, hogy az óvoda nagycsoportjában, a kötelező foglalkozásokba épüljön be az éneklés, a zene. Napi tréning lenne ez, amelyen a kicsik az érzelmeiket kifejezhetnék, emellett a készségeik is fejlődnének. Ezt szeretnénk elérni, s a folyamatnak a Zeneakadémia kíván az élére állni. Legyenek zenei tagozatos óvodák, legyenek rendszeresen zenei foglalkozások! Ezzel egyébként már a kamarazene oktatás is elkezdődik, hiszen mi más a kórtánc, az együtténeklés, a tapsolás?! Azt is szeretnénk, hogy ebben a rendszerben az első pillanattól kezdve kizárólag szakember tanítson...

(Réfi Zsuzsanna)

(Az interjú elsőként a *Parlando* folyóiratban jelent meg. Köszönjük a közlés jogát.)

## A MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAROK SZÖVETSÉGÉNEK TAGJAI:

### Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar Közhasznú Nonprofit Kft.

Cím: 1221 Budapest, Tóth József u. 47.  
Levél cím: 1775 Budapest, Pf. 122  
Művészeti titkárság: 1087 Budapest, Kerepesi út 29/b. IV. ép.  
Telefon: 322-1488 • Fax: 413-6365  
E-mail: info@bdz.hu  
www.bdz.hu

### Budapesti Filharmoniai Társaság Zenekara

1061 Budapest, Andrássy út 22.  
Tel.: 331-2550 • Fax: 331-9478  
http://www.bpo.hu

### Duna Szimfonikus Zenekar Duna Palota Nonprofit Kft.

1051 Budapest, Zrínyi u. 5.  
Tel./fax: (+36-1) 355-8330  
E-mail: duna.szimf@dunapalota.hu  
www.dunaszimfonikusok.hu  
Bérlétszámlás, jegyrendelés:  
Tel.: (+36-1) 235-5500

### Győri Filharmonikus Zenekar

9021 Győr, Aradi vértanúk u. 16.  
Tel.: (96) 312-452 • Fax: (96) 319-232  
E-mail: office@gyfz.hu  
www.gyfz.hu

### Kodály Filharmonia Debrecen

4025 Debrecen, Simonffy u. 1/c.  
Tel.: (52) 500-200 • Fax: (52) 412-395  
E-mail: info@kodalyfilharmonia.hu  
www.kodalyfilharmonia.hu

### Magyar Nemzeti Filharmonikus Zenekar, Enckar és Kottatár Nonprofit Kft.

1095 Budapest, Komor Marcell u. 1.  
Tel.: 411-6600 • Fax: 411-6699  
E-mail: kovacs.g@filharmonikusok.hu  
www.filharmonikusok.hu

### MÁV Szimfonikus Zenekar

1088 Budapest, Múzeum u. 11.  
Tel.: 338-2664 • Tel./fax: 338-4085  
E-mail: office@mavzenekar.hu  
www.mavzenekar.hu

### Miskolci Szimfonikus Zenekar Nonprofit Kft.

3525 Miskolc, Fábán u. 6/a.  
Tel.: (46) 323-488  
E-mail: missyo@hu.inter.net • www.mso.hu

### Óbudai Danubia Zenekar

1061 Budapest, Liszt Ferenc tér 5., I. em 4., kapucsengő: 26.  
Levél cím: 1399 Budapest, Pf. 716  
Tel.: (+36-1) 373-0228 • Tel./fax: (+36-1) 269-1178  
E-mail: info@danubiazenekar.hu  
www.danubiazenekar.hu

### Pannon Filharmonikusok – Pécs

7622 Pécs, Breuer Marcell sétány 4.  
Tel.: (72) 500-320 • Fax: (72) 500-330  
E-mail: info@pfz.hu  
www.pfz.hu

### Savaria Szimfonikus Zenekar

9700 Szombathely, Rákóczi u. 3.  
Tel.: (94) 314-472 • Fax: (94) 316-808  
E-mail: info@sso.hu  
www.sso.hu

### Szegedi Szimfonikus Zenekar

6720 Szeged, Széchenyi tér 9.  
Korzó Zeneház  
Tel.: (62) 426-102  
E-mail: orch@symph-szeged.hu • www.symph-szeged.hu

### Szolnoki Szimfonikus Zenekar

5000 Szolnok, Hild tér 1  
Aba-Novák Kulturális Központ  
Tel.: (30) 9358-368  
E-mail: info@szolnokszimfonikusok.hu  
www.szolnokszimfonikusok.hu

### Zuglói Filharmonia Non profit Kft. – Szent István Király Szimfonikus Zenekar

1145 Budapest, Columbus u. 11.  
Tel./Fax: (36 1) 467-0788; 467-0788;  
E-mail: zugloifilharmonia@szentistvanzene.sulinet.hu  
http://www.szentistvanzene.hu

**zeneKar**

A MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAROK SZÖVETSÉGÉNEK,  
VALAMINT A MAGYAR ZENEMŰVÉSZEK ÉS TÁNCMŰVÉSZEK  
SZAKSZERVEZETÉNEK KÖZÖS LAPJA,  
A NEMZETI KULTURÁLIS ALAPPROGRAM TÁMOGATÁSÁVAL.

20 éves  
az nka

A szerkesztőség címe:  
MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAROK SZÖVETSÉGE  
1068 Budapest, Városligeti fasor 38.  
e-mail: info@zenekarujtag.hu  
www.zene-kar.hu  
Felelős kiadó és szerkesztő: POPA PÉTER  
Nyomás: B32 Nyomda Kft.

ISSN: 1218-2702

Az interjúban elhangzott véleményekkel és kijelentésekkel szerkesztőségünk nem feltétlenül azonosul. Észrevételeknek, helyesbítéseknek készséggel helyt adunk.

# VICTORIA MUSIC

## HANGSZER-KOTTA-JAVÍTÁS

## MINDEN AMI ZENE!



1024 FÉNY UTCA 15.

A MAMMUT II. MÖGÖTT

[WWW.ZENEVAROS.HU](http://WWW.ZENEVAROS.HU)

316-0100